

VIVERE IN VRBE
VIMINACIVM
TOM 1 / VOLUME 1

БЕОГРАД / 2022 / BELGRADE

АРХЕОЛОШКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

Посебна издања 76

INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
BELGRADE

Monographies 76

VIVERE IN VRBE VIMINACIVM

Том 1

Уредници
Мирјана Војвода
Илија Данковић
Бебина Миловановић

Београд 2022

VIVERE IN VRBE
VIMINACIVM

Volume 1

Editors
Mirjana Vojvoda
Ilija Danković
Bebina Milovanović

Belgrade 2022

VIVERE IN VRBE
VIMINACIVM
Том 1

Издавач
Археолошки институт
Београд
Кнез Михаилова 35/IV

Посебна издања 76

Главни и одговорни уредник
Снежана Голубовић

Уредници
Мирјана Војвода, Илија Данковић,
Бебина Миловановић

Рецензенти
Иван Радман-Ливаја
Кристиан Газдак
Миомир Кораћ

Превод
Милица Тапавички Илић

Лектура
Мирјана Нешић, Дејв Калкат

Фотографије
Вања Кораћ, Горан Стојић

Дизајн и припрема
Digital Art Beograd

Штампа
Digital Art Beograd

Тираж
100

ISBN 978-86-6439-069-9
ISBN (Printed) 978-86-6439-070-5
ISBN (Online) 978-86-6439-071-2

© Сва права задржана

**VIVERE IN VRBE
VIMINACIVM
Volume 1**

Publisher
Institute of Archaeology
Belgrade
Knez Mihailova 35/IV

Monographies 76

Editor in chief
Snežana Golubović

Editors
Mirjana Vojvoda, Ilija Danković,
Bebina Milovanović

Reviewed by
Ivan Radman-Livaja,
Cristian Găzdac
Miomir Korać

Translated by
Milica Tapavički Ilić

Proofreading
Mirjana Nešić, Dave Calcutt

Photographs
Vanja Korać, Goran Stojić

Graphic design
Digital Art Beograd

Printed by
Digital Art Beograd

Printed in
100

ISBN 978-86-6439-069-9
ISBN (Printed) 978-86-6439-070-5
ISBN (Online) 978-86-6439-071-2

© All rights reserved

САДРЖАЈ

- 9 | *Мирјана Војвода, Јелена Анђелковић Грашар*
Виминацијум – историјат и истраживања
- 21 | *Снежана Голубовић*
Medicus и његов инструментариј: Брига о здрављу у Виминацијуму
- 57 | *Илија Данковић, Бебина Миловановић*
Позивам те, *Thôbarrauai* Магијска пракса у Виминацијуму
- 99 | *Младен Јовичић, Иван Богдановић*
Римска религија, разни култови и хришћанство у Виминацијуму
- 203 | *Илија Данковић, Милица Марјановић*
Жена, супруга, мајка: Свакодневница становница Виминацијума
- 285 | *Бебина Миловановић, Саша Реџић*
Накит и фибуле: Између функционалности, естетске вредности и статусног симбола
- 429 | *Горан Стојић*
Живот на простору Виминацијума од 5. до 12. века
- 471 | *Илија Микић*
Осврт на проучавање хуманог скелетног материјала са Виминацијума

CONTENTS

- 9 | *Mirjana Vojvoda, Jelena Anđelković Grašar*
Viminacium – history and research
- 21 | *Snežana Golubović*
Medicus and his instruments: Healthcare in Viminacium
- 57 | *Ilija Danković, Bebina Milovanović*
I summon thee, *Thôbarrabau* Magical practice in Viminacium
- 99 | *Mladen Jovičić, Ivan Bogdanović*
Roman Religion, various Cults and Christianity in Viminacium
- 203 | *Ilija Danković, Milica Marjanović*
Woman, Wife, Mother: Everyday life of female residents in Viminacium
- 285 | *Bebina Milovanović, Saša Redžić*
Jewellery and brooches: Between functionality, aesthetic value, and status symbol
- 429 | *Goran Stojić*
Life in the Viminacium area from the 5th to the 12th century
- 471 | *Ilija Mikić*
A review of the study of human skeletal material from Viminacium

РИМСКА РЕЛИГИЈА, РАЗНИ
КУЛТОВИ И ХРИШЋАНСТВО
У ВИМИНАЦИЈУМУ

Младен Јовичић, Иван Богдановић

ROMAN RELIGION, VARIOUS
CULTS AND CHRISTIANITY
IN VIMINACIUM

Mladen Jovičić, Ivan Bogdanović

Римска религија

Римска религија је настала на тековинама Грчке, тако да је пантеон чинило дванаест основних божанстава. Након римских освајања у подунавским областима током 1. века н. е. долази до ширења култова грчко-римских, али и других божанстава. Виминацијум, као легијски логор и главни град провинције, представљао је један од најзначајнијих римских центара на тлу данашње Србије. Досадашњим истраживањима утврђено је да су се на ширем простору Виминацијума до 4. века неговали многобројни култови и развијала различита религиозна схватања.¹ Основне изворе у проучавању култова и религије чине остаци светилишта, жртвеници, епиграфски натписи, скулптуре, фигурине, рељефи, као и различити предмети за свакодневну употребу с представама митолошких сцена, божанстава и њихових атрибута. Иако је у Виминацијуму заступљен велики број божанстава, тешко је створити целовиту слику о верским убеђењима становника овог града.

Главна римска божанства представљали су Јупитер, Јунона и Минерва, који су потекли из етрурске митологије. Јупитер је био врховно божанство, бог победе и покровитељ Римске државе. Он је поштован као заштитник императора, при чему је уживао велику популарност у војсци. Као и у другим деловима Римског царства, тако и у провинцијама на тлу Србије, Јупитеру припада највећи број заветних посвета.² Он је имао посебно место у животу становника Виминацијума. Култ овог бога је потврђен на девет вотивних споменика (кат. 47),³ с фрагментованом мермерном

1 Zotović 1996; Спасић-Ђурић 2015, 95.

2 Gavrilović Vitas 2018, 171–176; Vujović 2020, 253–254.

3 IMS II, nos. 18–25; Ferjančić, Korać, Ricl 2017, 235; Jovičić, Redžić, Danković 2021, 139.

Roman religion

Roman religion was based on a Greek legacy and, therefore, its pantheon consisted of twelve basic deities. After the 1st century CE and the Roman conquest of the Danube region, there was a spread of the Graeco-Roman, as well as other deities. As a legionary fortress and the capital of a province, Viminacium represented one of the most important Roman centres in the territory of present-day Serbia. In the research conducted so far, it has been confirmed that in Viminacium, until the 4th century, numerous cults were practised and different religious concepts developed.¹ Basic sources for studying cults and religion include sanctuary remains, altars, epigraphic inscriptions, sculptures, figurines, reliefs, as well as different everyday items with images of mythological scenes, deities and their attributes. Although in Viminacium there were many deities, it is difficult to form a complete picture of the religious beliefs of this city's inhabitants.

The main Roman deities were Jupiter, Juno and Minerva, originating from Etruscan mythology. Jupiter was the supreme deity, the god of victory and patron of the Roman state. He was respected as the protector of emperors and he was much respected by soldiers. The same as in other parts of the Roman Empire, in the provinces on the territory of present-day Serbia, the largest number of votive inscriptions belong to Jupiter.² He had a special place in the lives of the Viminacium inhabitants. This deity's cult was confirmed on nine votive monuments (Cat. no. 47),³ and a fragmented marble sculpture of Jupiter with an eagle,⁴ but also with two marble torsos of Jupiter-Asclepius.⁵ On altars, he mostly goes under the name of Jupiter, the best and the greatest (*Jupiter Optimus Maxi-*

1 Zotović 1996; Спасић-Ђурић 2015, 95.

2 Gavrilović Vitas 2018, 171–176; Vujović 2020, 253–254.

3 IMS II, nos. 18–25; Ferjančić, Korać, Ricl 2017, 235; Jovičić, Redžić, Danković 2021, 139.

4 Gavrilović Vitas 2018, 173.

5 Gavrilović Vitas 2018, 173, n. 11.

скулптуром Јупитера са орлом,⁴ али и са два мермерна торзоа Јупитера-Асклепија.⁵ На жртвеницима се најчешће наводи као Јупитер, Најбољи и Највећи (*Iupiter Optimus Maximus*) (кат. 47), а његове представе могу се наћи и на предметима различите намене, попут приказа Јупитера на геми (кат. 16). У Виминацијуму су посветама, култним скулптурама и другим археолошким материјалом, потврђени и култови Јупитера Долихена (*Iupiter Dolichenus*), Јупитера Турмасгада (*Iupiter Turmasgades*) и Јупитера Оца (*Iupiter Paternus*),⁶ док се на керамичким лампама јавља и култ Јупитера Амона (кат. 45).⁷

Током ранијих истраживања, на вотивним споменицима из Виминацијума епиграфски су потврђене и богиње Капитолинске тријаде, Јунона и Минерва.⁸ Јунона представља Јупитерову жену. Она је била мајка богова, а поштована је као покровитељица и заштитница Рима, али и као заштитница брака и породице. Минерва је била Јупитерова ћерка, а поштована је као богиња мудрости, заштитница уметности, заната и магије. Представу Минерве налазимо на геми која је уметнута у гвоздени прстен (кат. 20).

Култ Херкула спада међу најраширеније култове у римским провинцијама на тлу Србије.⁹ У основи култа су мушка снага, борба и ратничке моћи, али се повезује и са хтонским култом и ијатричким моћима. Култ има дугу наклоност римских владара и војсковођа. Као дедиканти се најчешће јављају војници, рудари и каменоресци, а осим епиграфских споменика, скулптура и ликовних представа, о раширености овог култа сведоче и прикази

mus) (Cat. no. 47). His images can be encountered on different items, such as the image of Jupiter on a gem (Cat. no. 16). In Viminacium, the cults of *Iupiter Dolichenus*, *Iupiter Turmasgades* and *Iupiter Paternus*⁶ have been confirmed with dedications, cultic sculptures and other archaeological finds, while the cult of Jupiter Amon⁷ (Cat. no. 45) appears on pottery lamps.

During earlier research, on votive monuments from Viminacium, goddesses of the Capitoline Triad, Juno and Minerva, were also epigraphically confirmed.⁸ Juno represents the wife of Jupiter. She was the mother of the gods and she was also respected as the patron and protectress of Rome, but also as the protectress of marriage and the family. Minerva was Jupiter's daughter and she was respected as the goddess of wisdom, and protectress of the arts, handicraft and magic. The single depiction of Minerva is a portrait of the mentioned goddess on a gem of the iron finger-ring (Cat. no. 20).

The cult of Hercules belonged to the most widely spread cults in Roman provinces on the territory of present-day Serbia.⁹ The basis of this cult was masculine strength and martial powers, but it was also connected with chthonic cults and iatric (healing) powers. The cult was also popular with Roman rulers and military commanders. Among the most frequent dedicants are soldiers, miners, and stone cutters, and besides epigraphic monuments, sculptures, and artistic images, depictions of the Labours of Hercules and symbols on items of everyday usage also give testimony to the popularity of this cult.¹⁰ In the area of Viminacium, sculpture remains are known from the previous period (Fig. 1), as well as three votive monuments that soldiers dedicated to Hercules the Guardian (*Hercules Conservator*), Holy Hercules (*Hercules Sanctus*) and Hercules the Winner (*Hercules Victor*).¹¹ From Viminacium there are

4 Gavrilović Vitas 2018, 173.

5 Gavrilović Vitas 2018, 173, n. 11.

6 Gavrilović Vitas 2018, 173, n. 12.

7 Korać 2018a.

8 IMS II, no. 25; Gavrilović Vitas 2018, 176–177.

9 Gavrilović 2014.

6 Gavrilović Vitas 2018, 173, n. 12.

7 Korać 2018a.

8 IMS II, no. 25; Gavrilović Vitas 2018, 176–177.

9 Gavrilović 2014.

10 Gavrilović 2014; Vujović 2020, 263–264.

11 Gavrilović 2014; Gavrilović Vitas 2018, 178.

Херкулових подвига и симбола на предмети-ма свакодневне употребе.¹⁰ На простору Виминацијума од раније су познати делови мермерних скулптура (сл. 1), као и три вотивна споменика, која су војници посветили Херкулу Чувару (*Hercules Conservator*), Светом Херкулу (*Hercules Sanctus*) и Херкулу победнику (*Hercules Victor*).¹¹ Из Виминацијума потиче више предмета различите намене, попут фигурина (кат. 7), скулптура (кат. 52), икона (кат. 34) и лампи (кат. 42), који приказују Херкула и указују на то колико је овај бог био омиљен међу војницима и локалним становништвом.

У Виминацијуму, али и другим локалитетима дунавског лимеса, био је заступљен и култ бога Марса.¹² Он представља једно од најважнијих и најстаријих римских божанстава. У почетку је био божанство шума и природе, а касније бог рата и заштитник Римске државе и војске. Самим тим обожавали су га ратници, земљорадници и сточари. Поред раније пронађене бронзане фигурине овог божанстава,¹³ с простора Виминацијума потичу и други предмети, попут керамичке патере с представом Марса и Венере (кат. 59).

Бог Меркур био је вечити путник и заштитник путева и путника, трговаца и трговине. Култ овог бога био је веома поштован на локалитетима дуж дунавског лимеса, о чему нам говоре разноврсни налази. Посебно се издвајају бронзане статуете малих димензија и крајње сумарних детаља, које су биле намењене приватним сакралним просторима или сиромашнијим дедикантима.¹⁴ Заступљеност Меркуровог култа у Виминацијуму потврђују један вотивни натпис, две фрагментоване

several items of different purposes, like figurines (Cat. no. 7), sculptures (Cat. no. 52), icons (Cat. no. 34) and oil-lamps (Cat. no. 42) that depict Hercules and indicate the popularity of this cult among soldiers and the local population.

Сл. 1 – Херкул с Телефом, Виминацијум, Народни музеј у Београду 3009/III (према: КВИМЕ 2013, 304, кат. 67)

Fig. 1 – Hercules with Telephus, Viminacium, National Museum Belgrade 3009/III (after: CTGATEOM 2013, 304, Cat. no. 67)

In Viminacium, but also on other locations along the Danube Limes, the cult of the god Mars was also widely spread.¹² He represented one of

10 Gavrilović 2014; Vujović 2020, 263–264.

11 Gavrilović 2014; Gavrilović Vitas 2018, 178.

12 Gavrilović 2010; Gavrilović Vitas 2018, 179–180; Vujović 2020, 256.

13 Величковић 1972, 19, бр. 10.

14 Gavrilović 2014; Vujović 2020, 255.

12 Gavrilović 2010; Gavrilović Vitas 2018, 179–180; Vujović 2020, 256.

мермерне скулптуре и пет гема с представама овог божанства,¹⁵ односно прикази Меркура на кермичким посудама (кат. 56, 84, 87), као и бронзане фигурине (кат. 14, 15).

Култ Венере, богиње љубави, лепоте и плодности, заступљен је на великом броју римских локалитета у нашој земљи.¹⁶ У храмовима и едикулама посвећеним овој богињи, прилагане су мермерне скулптуре, какве су познате из Виминацијума (кат. 51), али и на другим локалитетима.¹⁷ На простору Виминацијума овај култ није епиграфски потврђен. Међу покретним археолошким материјалом, по бројности се издвајају фигурине од запечене глине, које чине једноставне култне представе Венере малих димензија и скромног уметничког домета (кат. 3–6, 8, 10).¹⁸ Ове фигурине су, заједно с керамичким иконама (кат. 32), служиле у приватном култу или као заветни дарови мање имућног становништва. Као заштитница женске лепоте, Венера и њени атрибути се приказују на различитим предметима (кат. 12, 59), на накиту, тоалетном прибору, али и на укосницама које су служиле за обликовање фризура (кат. 80–82). У сакралним просторима овој богињи су приношени и различити култни предмети од олова, које представља Венерин метал. То се пре свега односи на вотивна огледала различитог облика и декорације (кат. 23–30),¹⁹ која се срећу у различитим контекстима, а најчешће на простору некрополе у оквиру фунерарног култа. Током 3. века, од олова су ливене и једностав-

the most important and oldest Roman deities. Initially, he was the god of forests and nature and later the god of war and protector of the Roman state and army. Thus, he was worshiped by warriors, farmers and cattlemen. Besides the bronze figurine of this deity discovered earlier,¹³ from the territory of Viminacium there were also other finds, like a ceramic patera with images of Mars and Venus (Cat. no. 59).

The god Mercury was an eternal traveller and protector of roads and travellers, merchants and trade. The cult of this god was very much respected in all the sites along the Danube Limes and numerous finds give testimony to this. Bronze statues of small dimensions intended for private sacral spaces or less wealthy dedicants are of special interest.¹⁴ The representation of Mercury's cult in Viminacium is confirmed with a votive inscription, two fragmented marble sculptures and five gems with images of this deity,¹⁵ depictions of Mercury on pottery vessels (Cat. nos. 56, 84, 87), as well as bronze figurines (Cat. nos. 14, 15).

The cult of Venus, the goddess of love, beauty and fertility, was represented on a large number of Roman sites in our country.¹⁶ In temples and aediculae dedicated to this goddess, marble sculptures were offered, such as those known from Viminacium (Cat. no. 51), but also from other sites.¹⁷ On the territory of Viminacium, this cult has not been epigraphically confirmed. Among small archaeological finds, pottery figurines belong to the most numerous, representing simple cultic images of Venus of small dimensions and less skilfully modelled (Cat. nos. 3–6, 8, 10).¹⁸ Along with ceramic icons (Cat. no. 32), these figurines were used in a private cult or as votive gifts of the less wealthy population. As protectress of feminine beauty, Venus and her attributes were de-

15 Gavrilović 2014, kat. 97, 99, 100, 146, 148, 150, 156, 160.

16 Gavrilović Vitas 2018, 183; Vujović 2020, 256–257.

17 Tomović 1992, 87–89, Cat. nos. 65–81.

18 Спасић-Ђурић 2015, кат. 75–79.

19 На основу стилских карактеристика одговарају типовима IA, IIIB-IVA, IVB, VIIA, XVC, према: Milovanović 2017, 89–106.

13 Величковић 1972, 19, бр. 10.

14 Gavrilović 2014; Vujović 2020, 255.

15 Gavrilović 2014, kat. 97, 99, 100, 146, 148, 150, 156, 160.

16 Gavrilović Vitas 2018, 183; Vujović 2020, 256–257.

17 Tomović 1992, 87–89, Cat. nos. 65–81.

18 Спасић-Ђурић 2015, кат. 75–79.

не статуете нагих женских фигура, на којима су истакнути женски атрибути Венере.²⁰

У Виминацијуму је потврђен и култ богиње Дијане, који је био веома раширен у провинцијама Централног и Западног Балкана.²¹ Дијана представља божанство природе, шума, лова, рудника, али такође и заштитницу жена и порођаја. На дунавском лимесу овај култ је посебно заступљен због везе Дијане са богом Марсом, односно због чињенице да је она била заштитница граница царства.²² Из Виминацијума потичу фрагменти мермерних статуета, делови вотивних рељефа, вотивна ара с посветом Дијани, али и она с посветом Аполону, Дијани и Силвану, односно, једна камеја и керамичка патера.²³

На простору Виминацијума срећу се и посвете многим другим божанствима, као и предмети с њиховим представама,²⁴ слично приказу Нептуна на геми (кат. 19), односно, представама Луне (кат. 35, 39) или Викторије (кат. 38) на керамичким лампама. Иако није био популаран као горе поменути божанства, култ богиње Немезе забележен је на више локалитета смештених у подунавским провинцијама.²⁵ Као богиња правде, равнотеже и природног поретка, она је могла да прати дела свих људи, опомиње на умереност и кажњава брзом осветом и променом среће. Она је била заштитница императора и његове породице. Посебно је поштована приликом одржавања игара, пошто бди над правилима и одлучује о победнику. Управо зато се Немезина светилишта често срећу у објектима спектакла, односно у њиховој непосредној

пикто на многим стварима (Cat. nos. 12, 59), like jewellery and toiletries, but also on hairpins used for hair styling (Cat. nos. 80–82). In sacral spaces, different cultic items made of lead were offered to this goddess, since lead represented Venus's metal. These include votive mirrors of different shapes and decoration (Cat. nos. 23–30),¹⁹ encountered in different contexts, but most commonly in cemeteries and within the funerary cult. During the 3rd century, simple statues of naked female figures were also cast, with highlighted attributes of Venus.²⁰

In Viminacium, the cult of the goddess Diana has also been confirmed, intensively spread in the central and western Balkan provinces.²¹ Diana represented a deity of nature, forests, hunts and mines but also a protectress of women and childbirth. On the Danube Limes, this cult was particularly intensive due to the connection of Diana with the god Mars, due to the fact that she was the protectress of imperial borders.²² From Viminacium there are fragments of marble statues, parts of votive reliefs, a votive altar with a dedication to Diana, but also one with dedications to Apollo, Diana and Silvanus, a cameo and a pottery patera.²³

At the territory of Viminacium, dedications to many other deities have also been encountered, as well as different items with their depictions,²⁴ such as the image of Neptune on a gem (Cat. no. 19), and images of Luna (Cat. nos. 35, 39) or Victoria (Cat. no. 38) on oil-lamps. Although not as popular as the deities mentioned before, the cult of the goddess Nemesis was noted on several sites located in the Danubian provinces.²⁵ As the goddess of justice, balance and natural order, she was capable of following all people's actions, warn-

20 Pop-Lazić 2012.

21 Племић 2017.

22 Gavrilović Vitas 2018, 181.

23 Племић 2017, кат. 17, 18, 26, 27, 47–50, 96, 103, 104.

24 IMS II; Спасић-Ђурић 2015, 95–104.

25 Gavrilović 2011a; Pastor 2011; Gavrilović Vitas 2018, 183–184; Vujović 2020, 261.

19 According to typological features, they correspond to the types IA, IIIB-IVA, IVB, VIIA, and XVC, after: Milovanović 2017, 89–106.

20 Pop-Lazić 2012.

21 Племић 2017.

22 Gavrilović Vitas 2018, 181.

23 Племић 2017, кат. 17, 18, 26, 27, 47–50, 96, 103, 104.

24 IMS II; Спасић-Ђурић 2015, 95–104.

25 Gavrilović 2011a; Pastor 2011; Gavrilović Vitas 2018, 183–184; Vujović 2020, 261.

близини. У Виминацијуму је био раширен култ ове богиње, на шта указује постојање амфитеатра у коме су одржаване гладијаторске борбе и друге представе. У прилог овом тумачењу говоре налази три вотивна споменика, као и крустулум и гема с приказом Немезе.²⁶ Посебно се издваја мермерна скулптура Немезе-Фортуне (кат. 55), која је пронађена уз храм изграђен у близини виминацијумског амфитеатра (сл. 2).²⁷ Из овог објекта потиче више предмета с представама, које су у вези са различитим култовима (кат. 49, 53, 55, 95, 97). Међу њима се издвајају култови египатске богиње Изиде (кат. 53), заштитнице брака и породице, као и Фортуне (кат. 49), староиталског божанства плодности, благостања, судбине и среће, које се јавља и на другим локалитетима у Србији.²⁸ У римском периоду, нарочито током 3. века, Изидин култ је објединио култове неколико божанстава, а посебно богиње Фортуне,²⁹ па се тако ово синкретичко божанство приказује с помешаним атрибутима и стапа у различите култове, слично култу Изиде-Фортуне (кат. 53).

Култови богова исцелитеља потврђени су на територији данашње Србије.³⁰ У Виминацијуму је забележен култ Асклепија, бога лекарства, и Хигије, Асклепијеве ћерке и богиње здравља и заштитнице лекара (кат. 18). Мали број епиграфских и археолошких споменика ових култова указује на то да они нису били претерано омиљени у области дунавског лимеса.

Судећи по налазима, међу популарнија божанства код становника Виминацијума спадао је Бахус/Дионис. Он је поштован као божанство плодности, вегетације, вина, ви-

ing them to be modest and punishing them with quick revenge and change to good faith. She was the protectress of emperors and their families. She was particularly respected in times of games, since she made sure that the rules were followed and decided who was going to win. This is precisely why the sanctuaries of Nemesis are encountered in structures intended for spectacles, or very close to them. Her cult was popular in Viminacium, indicated by the existence of the amphitheatre in which gladiatorial fights and other spectacles took place. In contribution to these interpretations there are finds of three votive monuments, as well as a crustulum and a gem with images of Nemesis.²⁶ The marble sculpture of Nemesis-Fortuna is of special importance (Cat. no. 55), discovered next to the temple erected in the vicinity of the Viminacium amphitheatre (Fig. 2).²⁷ Several items came from this structure, bearing images connected to different cults (Cat. nos. 49, 53, 55, 95, 97). The distinguished ones among them are the cult of the Egyptian goddess Isis (Cat. no. 53), the protectress of marriage and the family and one of Fortuna (Cat. no. 49), the ancient Italic deity of fertility, well-being, faith and good fortune, also encountered on other sites in Serbia.²⁸ During Roman times and particularly during the 3rd century, the cult of Isis unified cults of several other deities, especially the goddess Fortuna.²⁹ This is why this syncretic deity is depicted with mixed attributes and merges into different cults, similar to the cult of Isis-Fortuna (Cat. no. 53).

On the territory of present-day Serbia, cults of the healing gods have been confirmed.³⁰ In Viminacium, the cult of Asclepius, the god of medicine, and Hygeia, Asclepius' daughter, the goddess of health and protectress of paramedics, was confirmed (Cat. no. 18). The small number of epigraphic and archaeological monuments of these cults indicate that they were not particularly

26 IMS II, nos. 35–37; Gavrilović 2011a.

27 Nikolić et al. 2017, 64–69.

28 Gavrilović Vitas 2021a.

29 Vujović 2020, 264.

30 Vujović 2020, 265–268.

26 IMS II, nos. 35–37; Gavrilović 2011a.

27 Nikolić et al. 2017, 64–69.

28 Gavrilović Vitas 2021a.

29 Vujović 2020, 264.

30 Vujović 2020, 265–268.

Сл. 2 – Храм у близини амфитеатра, Виминацијум (ДЦВ)
 Fig. 2 – Temple in vicinity of amphitheatre, Viminacium (DCV)

ноградарства, уживања и весеља, као божанство рударског пантеона и као ијатричко божанство.³¹ Култ је стигао заједно с римским освајањима и развијао се мешајући се са аутохтоним и с хеленофонским утицајима, па је под именом Либера – староиталског божанства вегетације и аграрне плодности – у ствари поштовано аутохтоно божанство плодности и вегетације Балкана, односно ради се о *interpretatio romana* домородачког божанства. Бахусови пратиоци су Сатири, Пан, Силен и Менаде. С Виминацијума потичу бројни археолошки налази који се могу довести у везу с култом Бахуса/Диониса. Овом божанству посвећена су два вотивна олтара,³² три мермерне

popular in the area of the Danubian limes.

According to finds, rather popular deities with the Viminacium inhabitants included Bacchus/Dionysus. He was worshiped as a deity of fertility, vegetation, wine, viticulture, joy and happiness, as a deity of the miners' pantheon and also an iatric deity.³¹ The cult arrived along with the Roman conquest and developed by infiltrating with the autochthonous and Hellenistic influences. Under the name of Liber, the ancient Italic deity of vegetation and soil fertility, the autochthonous Balkan deity of fertility and vegetation was worshiped, actually representing the *interpretatio romana* of a native deity. Bacchus' companions are Satyr, Pan, Silenus and Maenads. There are numerous archaeological finds from Viminacium that can be brought into connection with Bacchus/Dionysus. Two votive altars,³² three marble

31 Пилиповић 2011, 9–30.

32 IMS II, nos. 27, 28.

31 Пилиповић 2011, 9–30.

32 IMS II, nos. 27, 28.

скулптуре (кат. 49)³³ и две мермерне иконе.³⁴ Бахус се приказује на бронзаним поклопцима и огледалима (сл. 3),³⁵ као и на гемама.³⁶ Представе Бахуса јављају се на жишцима (кат. 43, 44), просопоморфним пехарима (кат. 60) и дршкама патера (кат. 86).

Сл. 3 – Рељефно огледало с представом Диониса и Аријадне, гроб Г1-119, локалитет Пећине, јужна некропола (према: Спасић-Ђурић 2001, 162-164, сл. 2, 3)
Fig. 3 – Relief mirror with the depiction of Dionysus and Ariadne, grave G1-119, site Pećine, southern necropolis (after: Спасић-Ђурић 2015, 193, кат. 147)

Бројни су и налази представника Тијаса. Нађене су две скулптуре од мермера, прва Силена и Менаде, а друга Пријапа,³⁷ док су Сатир и Менада приказани на бочним странама „Јасоновог саркофага”.³⁸ Сатир, Силен и Пан јављају се на бронзаним попрсјима, дршкама, оплатама ковчежића и на гемама.³⁹

33 Tomović 1992, Cat.nos. 151, 179.
34 Вулић 1909, 130; Томовић 1990, кат. 19.
35 Спасић-Ђурић 2002, 67, 72, сл. 45, 51.
36 Кузмановић-Нововић 2007, кат. 3.
37 Tomović 1992, Cat. nos. 147, 171.
38 Pilipović 2004.
39 Пилиповић 2011, кат. 75, 77, 78, 111, 112.

скулптуре³³ (Cat. no. 49) and two marble icons³⁴ are dedicated to this deity. Bacchus is depicted on bronze lids and mirrors (Fig. 3),³⁵ as well as on gems.³⁶ Bacchus' images are represented on oil-lamps (Cat. no. 43, 44), beakers (Cat. no. 60) and patera handles (Cat. no. 86).

Finds of the Thiasos representatives are also numerous. Two marble sculptures were unearthed, the first one of Silenus with a Maenad and the second one of Priapus,³⁷ while Satyr and a Maenad were depicted on the lateral sides of the “Jason sarcophagus”.³⁸ Satyr, Silenus and Pan appear on bronze busts, handles, casket plating and on gems.³⁹ Bronze figurines of Priapus⁴⁰ and Silenus (Cat. no. 11) were also found. The images of Bacchanalia with Bacchus' companions are known from beakers, casseroles, bowls and “snake vessels” (Cat. nos. 56, 58, 89, 92).

During the excavation of Viminacium, a relief with the image of a female figure was discovered. A bull and a lion are standing at her sides, the symbols of the legions stationed in Upper Moesia (Fig. 4). This was a confirmation of the existence of a local goddess, a personification of the province of Upper Moesia or its capital, Viminacium.⁴¹ The same image is encountered on reverse sides of coins minted in Viminacium in the middle of the 3rd century.⁴²

Oriental, Thracian and local deities

Although the majority of Viminacium inhabitants accepted the official Roman pantheon, many of them still worshiped local, autochthonous gods. Population migrations, wars and different military troop expeditions influenced the

33 Tomović 1992, Cat. nos. 151, 179.
34 Вулић 1909, 130; Томовић 1990, кат. 19.
35 Спасић-Ђурић 2002, 67, 72, сл. 45, 51.
36 Кузмановић-Нововић 2007, кат. 3.
37 Tomović 1992, Cat. nos. 147, 171.
38 Pilipović 2004.
39 Пилиповић 2011, кат. 75, 77, 78, 111, 112.
40 Спасић-Ђурић 2002, 67, сл. 45.
41 Јаџановић 1986; Вујовић 2020, 271.
42 Борић-Брешковић 1976.

Нађене су и бронзане фигурине Пријапа⁴⁰ и Силена (кат. 11). Представе Баханалија, где се јављају Бахусови пратиоци, јављају се на пехарима, касеролама, зделама и „змијским посу- дама” (кат. 56, 58, 89, 92).

Приликом истраживања Виминацијума откривен је рељефни приказ са женском фигуром поред које су лав и бик, симболи легија стационираних у Горњој Мезији (сл. 4). На овај начин потврђено је постојање локалне богиње, персонификације провинције Горње Мезије или њене престонице Виминацијума.⁴¹ Иста представа среће се и на реверсу новца кованог у Виминацијуму средином 3. века.⁴²

Оријентална, трачка и локална божанства

Иако је добар део становника Виминацијума прихватио официјелни римски пантеон, многи су и даље поштовали локалне, аутохтоне богове. Миграције становништва, ратови и различите експедиције војних трупа, утицале су и на појаву нових божанстава и култова. Како је проток становништва био велики, и како су се у град досељавали становници из удаљених региона, на Виминацијуму се јављају божанства са широког балканског простора (трачка, келтска, илирска), као и божанства оријенталног порекла (малоазијска, сиријска и египатска).⁴³

Култ Трачког коњаника или Трачког Хероја, који је био раширен у римским провинцијама Тракији, Горњој и Доњој Мезији, представља култ непознатог аутохтоног бога из Тракије, комплексне теологије, који је био омиљен међу римским војницима и ветерани-

Сл. 4 – Рељеф с приказом персонификације провинције Горње Мезије, Виминацијум (према: Спасић-Ђурић 2015, 185, кат. 114)

Fig. 4 – Relief depicting the personification of the province of Upper Moesia, Viminacium (after: Спасић-Ђурић 2015, 185, кат. 114)

appearance of new deities and cults. Since there was a large population flow and since inhabitants from distant regions settled in Viminacium, deities from the wide Balkan region come into focus (Thracian, Celtic, Illyrian), as well as deities of Oriental origin (Asia Minor, Syria and Egypt).⁴³

The cult of the Thracian horseman or Thracian Heros, widely spread in the Roman provinces of Thrace, Upper and Lower Moesia, represents the cult of an unknown autochthonous god from Thrace with a complex theology, very popular among Roman soldiers and veterans.⁴⁴ This deity was epigraphically confirmed on a votive monument as *Deo Heroni*,⁴⁵ but also ichnographically, with two marble icons on which the deity is depicted on horseback and hunting a wild boar (Cat. nos. 94, 95).

From the period of the 2nd and 3rd century, the cult of the Celtic goddess Epona, protectress

40 Спасић-Ђурић 2002, 67, сл. 45.

41 Јацановић 1986; Вујовић 2020, 271.

42 Борић-Брешковић 1976.

43 Zotović 1996, 127–137.

43 Zotović 1996, 127–137.

44 Gavrilović Vitas 2018, 184.

45 IMS II, no. 16.

ма.⁴⁴ Ово божанство епиграфски је потврђено на вотивном споменику као *Deo Heroni*,⁴⁵ али и иконографски са две мермерне иконе на коме је божанство приказано на коњу у лову на дивљег вепра (кат. 94, 95).

Култ келтске богиње Епоне, заштитнице коња и мртвих, богиње плодности и ијатричког божанства, потврђен је на Виминацијуму током 2. и 3. века. Богиња на престолу између два коња је приказана на мермерном рељефу,⁴⁶ али и на култним посудама (кат. 57).

Култ бога Силвана, врховног илирског божанства поштованог кроз *interpretatio romana*, божанства шума, поља, међа, стада и свег растиња, био је јако раширен у Далмацији и Панонији, али је на Виминацијуму регистрован у мањем обиму.⁴⁷ Мермерна плоча са епиграфском посветом овом божанству (кат. 50) сведочи да је оно поштовано од стране легата VII Клаудијеве легије.⁴⁸ Са Силваном се могу повезати и шумске Нимфе, које су такође поштоване на простору Виминацијума, о чему нам казују жртвеник, који је Нимфама посветио ветеран VII Клаудијеве легије (кат. 100), као и један споменик с посветом *Deabus silvestris*.⁴⁹

Култ Подунавских коњаника је један од најзначајнијих култова који се развио у области Подунавља у периоду од 2. до 4. века.⁵⁰ У питању је синкретички култ непознатог дачког локалног божанства с различитим божанствима оријенталног порекла. О његовој популарности сведоче бројне иконе с приказ-

of horses and the dead, the goddess of fertility and an iatric deity, was also confirmed in Viminacium. On a marble relief, the goddess is depicted between two horses,⁴⁶ but also on cultic vessels (Cat. no. 57).

The cult of the god Silvanus, the supreme Illyrian deity worshiped as an *interpretatio romana*, the deity of forests, fields, borders, flocks and all greenery, was widespread in Dalmatia and Pannonia. In Viminacium it is registered less frequently.⁴⁷ A marble plate with an epigraphic dedication to this deity (Cat. no. 50) gives testimony to the fact that it was worshiped by a legatus from the legion VII Claudia.⁴⁸ Forest Nymphs can also be connected to Silvanus, also worshiped on the territory of Viminacium. An altar dedicated to Nymphs by a veteran from the legion VII Claudia (Cat. no. 100), as well as a monument with the dedication *Deabus silvestris*,⁴⁹ give testimony to this.

In the period from the 2nd to the 4th century, the cult of the Danubian horsemen was one of the most significant to develop in the Danube region.⁵⁰ It was a syncretic cult of an unknown local Dacian deity with different deities of Oriental origin. Numerous icons with images of the Lunar goddess⁵¹ between two hero horsemen give testimony to its popularity. They made up parts of house chapels and public sanctuaries. Icons were produced in series, both in stone (Cat. nos. 66, 73) and in lead (Cat. nos. 63–65), pointing to a huge number of believers of different social statuses.⁵² According to their stylistic features, the lead icons (Cat. nos.

44 Gavrilović Vitas 2018, 184.

45 IMS II, no. 16.

46 Gavrilović 2011b.

47 Спасић-Ђурић 2002, 173.

48 У самом граду жртвеници нису пронађени, али из ширег окружења Виминацијума потичу три примерка посвећена овом божанству, cf. IMS II, nos. 297, 300, 310.

49 Zotović 1996, 131.

50 Tudor 1976; Поповић 1983; Zotović 1998.

46 Gavrilović 2011b.

47 Спасић-Ђурић 2002, 173.

48 No altars were discovered in the city itself, but from the wider Viminacium surroundings there are three examples dedicated to this deity, cf. IMS II, nos. 297, 300, 310.

49 Zotović 1996, 131.

50 Tudor 1976; Поповић 1983; Zotović 1998.

51 There are different interpretations of this goddess that vary from seeing her as Cybele, or Dea Syria, Artemis, a lunar goddess, Hecate or Epona. For a detailed argumentation about the goddess with further literature cf. Миловановић 2015, 54.

52 Zotović 2001.

ом Лунарне богиње⁵¹ између два коњаника хероја, које су биле састави део кућних капела и јавних светилишта. Иконе су серијски произвођене, како у камену (кат. 66, 73) тако и олову (кат. 63–65), што указује на масовност верника различитог социјалног статуса.⁵² Оловне иконе (кат. 63, 64) према стилским карактеристикама одговарају другим иконама нађеним на нашем простору,⁵³ а на Виминацијуму је постојала њихова производња, што је потврђено налазом каменог калуца.⁵⁴

Од култова оријенталног порекла, два бога, која су имали изражену војничку компоненту, уживала су највећу популарност. Култ персијског бога Митре, божанства светлости и ватре – судећи према епиграфским и археолошким налазима – био је омиљен међу припадницима војске од 2. до 4. века, како на читавом простору лимеса у Горњој Мезији,⁵⁵ тако и у Виминацијуму међу припадницима VII Клаудијеве легије.⁵⁶ На Виминацијуму су пронађени вотивни жртвеници посвећени божанству,⁵⁷ као и мермерне вотивне иконе које садрже представе тауроуктоније,⁵⁸ односно Митриног убијања бика (кат. 97). На основу епиграфских натписа се може претпоставити и постојање два његова светилишта у граду. Најчепши епитет Митре је Непобедиви (*Invictus*), јер је бог био заштитник дедиканата и њихових породица, али и императора и државе. Бројне иконе нађене на терито-

63, 64) correspond with other icons discovered in our region.⁵³ They were produced in Viminacium, which is confirmed by the find of a stone mould.⁵⁴

Among cults of Oriental origin, the most popular were two deities with a highlighted military component. In the period between the 2nd and the 4th century, the cult of the Persian god Mithra, the deity of light and fire – this judging by epigraphic and archaeological finds – was popular among soldiers in the entire Upper Moesian Limes area,⁵⁵ including the soldiers of the legion VII Claudia in Viminacium.⁵⁶ At this site, votive altars dedicated to this deity were unearthed,⁵⁷ as well as marble votive icons that contain the image of tauroctony,⁵⁸ of Mithra killing a bull (Cat. no. 97). According to epigraphic inscriptions, it can be presumed that two of his sanctuaries existed within the city. The most common Mithra epithet was Invincible (*Invictus*), since he was the protector of dedicants and their families, but also emperors and the state. Numerous icons discovered within the city area, as well as a terracotta of a young Mithra on a rooster (Cat. no. 74) give testimony to the worship of the cult in home chapels.

The cult of the god Jupiter Dolichenus, the Syrian Baal and the deity of heights, was epigraphically confirmed on a monument from Kličevac, near Viminacium⁵⁹ and this is why it is presumed that his sanctuary existed somewhere within the city. Iconographic images include finds of the deity's marble head, figurines of the deity on a bull and terracotta figurines.⁶⁰ Chronologically, this cult is mainly connected to the period of the Severan dynasty (ruled between 193 and 235), as it reached its popularity peak, mostly worshiped by soldiers and workers in the administration.⁶¹

51 Постоје разна тумачења ове богиње која се крећу од тога да се ради о Кибели, Деа Сирији, Артемиди, лунарној богињи, Хекати или Епони. За детаљнији опис расправе о богињи, са опширном литературом cf. Миловановић 2015, 54.

52 Zotović 2001.

53 Тип VII и тип IV, према: Milovanović 2017, 63–71.

54 Спасић-Ђурић 2002, 176, сл. 136.

55 Gavrilović Vitas 2018, 187.

56 Zotović 1996, 132–134; Спасић-Ђурић 2015, 96.

57 IMS II, nos. 29, 32, 308.

58 Томовић 1990, кат. 1–8; IMS II, nos. 30, 31, 33, 34.

53 Type VII and type IV, after: Milovanović 2017, 63–71.

54 Спасић-Ђурић 2002, 176, сл. 136.

55 Gavrilović Vitas 2018, 187.

56 Zotović 1996, 132–134; Спасић-Ђурић 2015, 96.

57 IMS II, nos. 29, 32, 308.

58 Томовић 1990, кат. 1–8; IMS II, nos. 30, 31, 33, 34.

59 Petrović 2004.

60 Gavrilović Vitas 2021b, 100–106, Cat. nos. 19, 20, 32.

61 Gavrilović Vitas 2018, 186.

рији града, као и теракота Младог Митре на петлу (кат. 74), сведоче о поштовању култа у кућним капелама.

Култ бога Јупитера Долихена, сиријског Баала и божанства висина, потврђен је епиграфски на споменику из Кличевца код Виминацијума,⁵⁹ на основу чега се може и претпоставити постојање његовог светилишта у граду. Иконографске представе подразумевају налази мермерне главе божанства, фигуре божанства на бик и фигурине од запечене земље.⁶⁰ Временски, овај култ се углавном везује за период владавине династије Севера (193–235. године), када је и доживео врхунац популарности, а највише су га поштовала војна и административна лица.⁶¹

Малоазијски култ мајке богова, Велике Мајке, односно Кибеле, епиграфски је потврђен на Виминацијуму једним олтаром, који помиње постављање њене статуе у храм Нептуна,⁶² као и фигурама лавова, њеним животињама пратиоцима, које под шапом држе главу овна.⁶³ Фригијско божанство вегетације Атис, пратилац Кибеле, јавља се у виду бронзаних апликација⁶⁴ и фрагмента теракоте у облику главе (кат. 9), односно лица тог божанства. Атис се још јавља на надгробним споменицима-олтарима као представа тугујућег Атиса.⁶⁵

Оргијастичко-егзотични источни култ Сабазија, фригијског бога с мистичним играма и врачањем, ширио се преко Тракије ка Горњој Мезији током 2. и 3. века.⁶⁶ Са Виминацијума потиче једна вотивна икона

59 Petrović 2004.

60 Gavrilović Vitas 2021b, 100–106, Cat. nos. 19, 20, 32.

61 Gavrilović Vitas 2018, 186.

62 Zotović 1996, 130.

63 Gavrilović Vitas 2021b, 43–45.

64 Спасић-Ђурић 2015, 100, сл. 102.

65 Спасић-Ђурић 2015, 100, сл. 103.

66 Пилиповић 2011, 117–131; Gavrilović Vitas 2021b, 77–91.

In Viminacium, the cult of the mother of gods from Asia Minor, the Great Mother, actually Cybele, has been epigraphically confirmed with an altar that also mentions setting up a statue of her within the Neptune temple.⁶² Furthermore, there were also figurines of lions, her animal companions, with a ram's head under their paws.⁶³ The Phrygian deity of vegetation Attis, Cybele's companion, comes in the shape of bronze appliques⁶⁴ and terracotta fragments in the form of heads (Cat. no. 9), actually faces of that deity. Attis also appears on funerary monuments/altars, depicted as a mourning Attis.⁶⁵

During the 2nd and the 3rd century, the eastern orgiastic-exotic cult of Sabazios, a Phrygian god with mystical games and sorcery, spread over Thrace towards Upper Moesia.⁶⁶ From Viminacium there is a votive icon with an inscription,⁶⁷ several ivory or bronze needles in the shape of the Hand of Sabazios (Cat. no. 83),⁶⁸ as well as a bronze figurine of the deity with a snake winding around his arms (Cat. no. 13).

Besides the already mentioned deities from the 2nd and the 3rd century, others of Oriental origin were also worshiped: the deity of heights Turmasgad, Sol, Men, *Deus Aeternus* and the divine couple *Domnus et Domina*.⁶⁹

In Viminacium, Serapis, the Greek-Egyptian deity created in Hellenistic Egypt, the lord of the dead and of soil fertility,⁷⁰ was confirmed with a marble statue of the deity and a griffin on a throne,⁷¹ an image of a mask of the deity between two lions on funerary monuments,⁷² as well as

62 Zotović 1996, 130.

63 Gavrilović Vitas 2021b, 43–45.

64 Спасић-Ђурић 2015, 100, сл. 102.

65 Спасић-Ђурић 2015, 100, сл. 103.

66 Пилиповић 2011, 117–131; Gavrilović Vitas 2021b, 77–91.

67 IMS II, no. 39.

68 Спасић-Ђурић 2015, 100.

69 Zotović 1996, 132–135.

70 Cermanović-Kuzmanović, Srejić 1996, 492.

71 Gavrilović Vitas 2021b, 31–32.

72 Zotović 1966, 54; Поповић 1988, 7.

с натписом,⁶⁷ више игала од слоноваче или бронзе у виду Сабазидејевој шаке (кат. 83),⁶⁸ као и бронзана фигурина божанства са змијом која му се увија око руку (кат. 13).

Поред наведених, током 2. и 3. века поштовала су се и друга божанства оријенталног порекла: божанство висина Турмасгад, Сол, Мен, Део Етерно (*Deus Aeternus*) и божански пар *Domnus et Domina*.⁶⁹

Серапис, грчко-египатско божанство настало у хеленистичком Египту, господар мртвих и богатства земље,⁷⁰ на Виминацијуму је потврђен мермерном статуом божанства са грифоном на престолу,⁷¹ приказом маске божанства између два лава на надгробним споменицима,⁷² као и главом божанства с калатосом у бронзи⁷³ и теракоти (кат. 75). Приликом истраживања Виминацијума, потврђен је и култ египатског божанства Беса (кат. 2), заштитиника трудница, породиља, новорођенчади, смеха, песме и игре.⁷⁴

Хришћанство

Током 3. и 4. века Римским царством шири се нова религија, хришћанство, која ће на крају однети примат и оставити посебан печат на читав Римски свет. У Виминацијуму се трагови првих хришћана уочавају од 3. века, када се држава противила новој вери. У 4. веку хришћанство поприма масовнији карактер, Виминацијум постаје епископско седиште, а хришћанска симболика среће се у различитим контекстима. Тако се јављају

67 IMS II, no. 39.

68 Спасић-Ђурић 2015, 100.

69 Zotović 1996, 132–135.

70 Cermanović-Kuzmanović, Srejić 1996, 492.

71 Gavrilović Vitas 2021b, 31–32.

72 Zotović 1966, 54; Поповић 1988, 7.

73 Ružić 2006, 254, kat. 438.

74 Hart 2005, 49–50.

the deity's head with a *calathos* made of bronze⁷³ and terracotta (Cat. no. 75). During the research of Viminacium, the cult of the Egyptian god Bess (Cat. no. 2), the protector of pregnant women, women in labour, newborns, laughter, singing and dancing, was also confirmed.⁷⁴

Christianity

During the 3rd and the 4th century, a new religion spread through the Roman empire, Christianity. Eventually, it would prevail and leave a special mark on the entire Roman world. In Viminacium, signs of the earliest Christians were noted from the 3rd century, a time when the state was against this new religion. In the 4th century, Christianity took a more massive character and Viminacium became an episcopal seat, while Christian symbolism was encountered in different contexts. There were fresco painted tombs including one with the image of Christ's monogram (Fig. 5),⁷⁵ triconch or cross-shaped memoriae,⁷⁶ epigraphic inscriptions,⁷⁷ lead reliquaries (Cat. no. 98), as well as jewellery in the shape of finger-rings (Cat. nos. 76, 77, 79) or pendants (Cat. no. 78) with Christian symbolism.

During the early centuries of Christianity, different religious movements were developed that were connected to it, like Gnosticism, and that were suppressed during the 4th century. Traces of Gnosticism were also discovered in Viminacium. Some authors consider that geometrical motifs from a 3rd century lead urn (Cat. no. 99) are connected exactly to this movement.⁷⁸ In favour of the presence of Gnostics in the city there is also a lead amulet discovered earlier, with the image of the mythological creature Abraxas, his name also appearing in Gnostic writings.⁷⁹

73 Ružić 2006, 254, kat. 438.

74 Hart 2005, 49–50.

75 Korać 2007, 33–68.

76 Zotović 1995.

77 Jeremić, Ilić 2018, 209.

78 Korać 2019, 369.

79 Димитријевић 1988.

фреско осликани гробови, укључујући онај са симболом Христовог монограма (сл. 5),⁷⁵ триконхалне и крстообразне меморије,⁷⁶ епиграфски натписи,⁷⁷ оловни реликвијари (кат. 98), као и накит у виду прстења (кат. 76, 77, 79) или привезака (кат. 78) с хришћанском симболиком.

Током првих векова хришћанства развијали су се различити верски покрети који су с њим били повезани, као нпр. гностицизам, а који су у 4. веку били потиснути. Трагови гностицизма нађени су и на Виминацијуму. Поједини аутори сматрају да су геометријски мотиви са оловне урне из 3. века (кат. 99) везани управо за овај покрет.⁷⁸ У прилог присуству гностика у граду иде и раније пронађени оловни амулет с приказом митолошког бића Абраксаса, чије се име појављује у гностичким списима.⁷⁹

Храмови и ритуали

Сматра се да је сваки већи град на главном градском тргу имао храм посвећен Јупитеру или божанској тријади (Јупитер–Јунона–Минерва). Досадашњим ископавањима у Виминацијуму није потврђена наведена грађевина, али је посведочено постојање култних места и светилишта римских и оријенталних култова, која су давала посебан печат изгледу града и његове околине. У непосредној близини амфитеатра откривен је већи храм (сл. 2),⁸⁰ у коме су, поред осталог, констатовани култови Фортуне (кат. 49), Изиде-Фортуне (кат. 53), Немезе-Фортуне (кат. 55), Митре (кат. 95) и Трачког Хероса (кат. 97). Близина амфитеатра

75 Korać 2007, 33–68.

76 Zotović 1995.

77 Jeremić, Ilić 2018, 209.

78 Korać 2019, 369.

79 Димитријевић 1988.

80 Nikolić et. al. 2017, 64–69.

Сл. 5 – Фреска с приказом христовог монограма, гроб Г-5517, локалитет Пећине, јужна некропола (према: Спасић-Ђурић 2015, 222, кат. 247)

Fig. 5 – Fresco depicting Christogram, grave G-5517, site Pećine, southern necropolis (after: Спасић-Ђурић 2015, 222, кат. 247)

Temples and rituals

It is considered that every main square of any larger city possessed a temple dedicated to Jupiter or to the Capitoline Triad (Jupiter – Juno – Minerva). The Viminacium excavation conducted so far has not confirmed the existence of such a structure, but it did confirm the existence of cultic places and sanctuaries of Roman and Oriental cults, giving a distinguished mark to the appearance of the city and its surrounding. Very close to the amphitheatre, a larger temple was unearthed (Fig. 2).⁸⁰ Among others, the cults of Fortuna (Cat. no. 49), Isis-Fortuna (Cat. no. 53), Nemesis-Fortuna (Cat. no. 55), Mithra (Cat. no. 95) and the Thracian horseman (Cat. no. 97) were

80 Nikolić et al. 2017, 64–69.

указује на то да је ово светилиште било у вези са спектаклима у арени. На основу натписа, у Виминацијуму је потврђен храм Нептуна,⁸¹ док други натпис сведочи о обнови храма бога Митре – митреума.⁸² Помен свештеника бога Јупитера Долихена указује и на постојање храма овог божанства.⁸³ Још један вотивни споменик представља потврду о обнови храма,⁸⁴ али није познато ком божанству је споменик посвећен. Сматра се да су током 4. и 5. века у Виминацијуму биле изграђене хришћанске цркве, на шта указују историјски извори који помињу епископе овог града.⁸⁵ На простору јужне некрополе Виминацијума откривена је триконхална грађевина, која се интерпретира као већа породична гробница или гробљанска црква.⁸⁶

Религијски ритуали у римском периоду могли су бити званични и приватни, а подразумевали су приношење култних предмета (статуе, фигурине, иконе, лампе) и жртве. Током практиковања ових ритуала, углавном су убијане животиње, приношени су плодови, изливана је течност или су спаљивани миомириси. Све то је било повезано с чином одрицања у част божанства и придобијања његове наклоности и заштите. Жртве су приношене на жртвеницима (кат. 47, 100), а службе у храмовима вршили су свештеници по устаљеним правилима.⁸⁷ Поред животиња и биљака, божанствима су приношене течне жртве и тамјан. За изливање течне жртве, која подразумева вино, млеко или мед, коришћене су патере (кат. 59, 84–86). У везу с култним радњама могу се такође довести и друге по-

discovered in it. The vicinity of the amphitheatre indicates that this sanctuary stood in connection to the spectacles that took place in the arena. According to an inscription, a temple of Neptune was confirmed in Viminacium,⁸¹ while another inscription gives testimony to the renovation of a temple of Mithra – the Mithraeum.⁸² Mention of a priest indicates the existence of a sanctuary dedicated to Jupiter Dolichenus.⁸³ Another votive monument represents a confirmation of temple reparation,⁸⁴ but it is not known to which deity the monument was dedicated. It is considered that during the 4th and the 5th century in Viminacium, Christian churches were erected, evidenced by historical sources that mention bishops from this city.⁸⁵ In the area of the southern Viminacium necropolis, a triconchal structure was unearthed, interpreted either as a family tomb or a cemetery church.⁸⁶

In Roman times, religious rituals could have been of an official or private character and included offerings of cultic items (statues, figurines, icons, oil-lamps, etc.) and sacrifices. In the course of these rituals, mostly animals were killed, fruits were offered, liquids were poured or fragrances burned. All of this was connected to the act of renunciation in honour of the god(s) and gaining his/her affection and protection. Offerings were made on altars (Cat. nos. 47, 100), and services in temples were conducted by priests according to established rules.⁸⁷ Besides animals and fruits, liquid offerings and incense were also offered to gods. Pateras (Cat. nos. 59, 84–86) were used for liquid offerings, which included wine, milk or honey. Other vessels used for storing liquids or food can also be connected to cultic actions. They include beakers (Cat. nos. 56, 60), prosopomor-

81 IMS II, no. 61; Zotović 1996, 130; Спасић-Ђурић 2002, 171–172.

82 IMS II, no. 308.

83 Petrović 2004.

84 IMS II, no. 43.

85 Jeremić, Ilić 2018, 203.

86 Jeremić, Ilić 2018, 207–208.

87 Vujović 2020, 284–285.

81 IMS II, no. 61; Zotović 1996, 130; Спасић-Ђурић 2002, 171–172.

82 IMS II, no. 308.

83 Petrović 2004.

84 IMS II, no. 43.

85 Jeremić, Ilić 2018, 203.

86 Jeremić, Ilić 2018, 207–208.

87 Vujović 2020, 284–285.

суде за смештај течности и хране, попут пехара (кат. 56, 60), пехара с приказом лица (кат. 61, 62) и касерола (кат. 58). Наведене посуде су најчешће украшене приказима Бахуса или Баханалија (кат. 56, 57, 60, 86, 89), а ређе Марса и Венере (кат. 59) и Луне (кат. 85). Такође, посебни керамички калупи коришћени су за прављење обредних верских хлебова, о чему нам сведочи крустулум с митолошком сценом на којој се јавља Прометеј (кат. 33). На пламену олтара, тамјан се спаљивао у посебним ритуалним посудама – кадионицама (кат. 96), које се често налазе и у гробовима кремираних покојника те су коришћене и приликом погребних ритуала.

У периоду од 2. до 4. века, јављају се лонци већих димензија, познати као „змијске посуде”. Они имају култни карактер, а према најраспрострањенијем мишљењу приписују се култу бога Митре или култу источњачких божанстава, попут Сабазија. Међутим, забележени су и налази који намећу закључак о њиховој повезаности с култовима Либер/Диониса, везујући их за погребне ритуале.⁸⁸ Ови лонци орнаментисани су аплицирањем змије, која се најчешће пружа преко трбуха и дршке посуде све до обода, као и аплицирањем рељефних украса с приказима Епоне, Сабазија, Баханалија, коња, орла и петла (кат. 57, 87, 88, 90–93) и Либер.⁸⁹ Овакве посуде јесу налажене у митреумима, нпр. у Карнунтуму,⁹⁰ али наши примерци говоре да се не могу везати само за култ Митре, већ за више божанстава, углавном хтонског карактера.

Загробни култ подразумевао је полагање прилога у гробове, који углавном обухватају накит и друге личне предмете покојника (кат. 18, 20, 30, 76, 77, 79). У гробовима су остављане посуде с храном и пићем, који су

phic vessels (Cat. nos. 61, 62) and casseroles (Cat. no. 58). The vessels above mentioned were usually decorated with images of Bacchus or Bacchanalia (Cat. nos. 56, 57, 60, 86, 89), rarely also Mars and Venus (Cat. no. 59) and Luna (Cat. no. 85). Furthermore, specific pottery moulds were used for making ritual breads, this being confirmed with the find of a crustulum with a mythological scene featuring Prometheus (Cat. no. 33). On altar flames, incense was burned in special ritual vessels – censers (Cat. no. 96). They are frequently encountered in cremation graves, but they were also used during funerary rituals.

In the period from the 2nd to the 4th century, pots of larger dimensions were made, known as “snake vessels”. They possessed a cultic character and, according to the widest spread opinion, they are ascribed to the cult of Mithra or to a cult of an Oriental deity, like Sabazios. However, there are finds that lead to the conclusion that they were connected to the cult of Liber/Dionysus and to funerary rituals.⁸⁸ These pots were decorated with applied snake-like ornaments, usually spreading over the vessel’s belly and handles, all the way to the rim, but also with applied relief decoration with images of Epona, Sabazios, Bacchanalia, horses, eagles, roosters (Cat. nos. 57, 87, 88, 90–93) and Liber.⁸⁹ Such vessels were actually discovered in Mithraea, for example in Carnuntum,⁹⁰ although our finds indicate that they cannot be connected to the cult of Mithra only, but to a larger number of deities of basically chthonic character.

The funerary cult also included depositing grave-goods into graves, mostly in the form of jewellery and other personal belongings of the deceased (Cat. nos. 18, 20, 30, 76, 77, 79). Vessels with food and drinks intended for the deceased were also deposited in graves. A large number of oil-lamps was discovered in funerary contexts and they certainly played a role during funerary rituals, so they might also have had a cultic purpose.⁹¹

88 Cvjetičanin 2001, 94.

89 Raičković, Redžić, Milovanović 2006, 70, T. II.

90 Gugl, Kremer 2011, 171, no. 48.

88 Cvjetičanin 2001, 94.

89 Raičković, Redžić, Milovanović 2006, 70, T. II.

90 Gugl, Kremer 2011, 171, no. 48.

91 Црнобрња 2006.

били намењени покојнику. Велики број лампи нађен је у фунерарном контексту, а оне су свакако имале улогу током погребних обреда, те су могле имати и култну намену.⁹¹ Жишци су често украшени представама божанстава и митолошких сцена (кат. 35, 38).⁹² Познат је култ Загробне Венере (*Venus Funeraria*), у коју су веровали и становници Виминацијума и поверавали јој душе својих најмилијих.⁹³ Међу налазима у вези са загробним култом, посебно се издвајају главе од гипсаног малтера (кат. 67–72), које представљају изузетно ретке налазе у римским гробовима.

Наведени епиграфски и археолошки налази указују на разноликост култова, који су поштовани у Виминацијуму. Поред тога, они нам говоре и о занатској и уметничкој производњи и традицији римског периода, дајући значајан допринос сагледавању опште слике религијских схватања становништва у Виминацијуму и читавој провинцији.

Oil-lamps were frequently decorated with images of deities and mythological scenes (Cat. nos. 35, 38).⁹² The cult of Funerary Venus (*Venus Funeraria*) is known, also spread among the Viminacium inhabitants, who entrusted her with the souls of their most beloved ones.⁹³ Among finds connected to the funerary cult, special attention is dedicated to heads modelled in plaster mortar (Cat. nos. 67–72). In Roman graves, they represent exceptionally rare finds.

The epigraphic and archaeological finds listed above point to a variety of cults worshiped in Viminacium. Additionally, they indicate the existence of handicraft and artisan production and tradition of the Roman period, making a significant contribution to building a more complete picture of the religious beliefs of the inhabitants of Viminacium and of the entire province.

---

91 Црнобрња 2006.

92 Кораћ 2018а; Кораћ 2018б.

93 Спасић-Ђурић 2015, 103.

---

92 Кораћ 2018а; Кораћ 2018б.

93 Спасић-Ђурић 2015, 103.

Каталог / Catalogue

1. Фигурина божанства(?)

Над Клепечком, сонда 49

Керамика, калуп

Висина: 7,0 cm; ширина: 4,9 cm; дебљина: 4,0 cm

ДЦВ, Ц-765

2. век

Фрагментована биста мушкарца од које је очуван торзо. Претпоставља се да се ради о приказу божанства у војничкој униформи. Недостаје глава, а преко груди је пребачен огртач, који је фибулама учвршћен на оба рамена. Део постоља је оштећен. Глина је црвене боје печења и фирнисована је.

Објављено: Raičković, Milovanović 2011, 89, Fig. 26.

1. Figurine of a deity(?)

Nad Klepečkom, trench 49

Pottery, moulded

Height: 7.0 cm, width: 4.9 cm, thickness: 4.0 cm

DCV, C-765

2nd century

Fragmented male bust with preserved torso. It is presumed that the bust represents a deity in a military uniform. The head is missing. Over the chest there is a cloak, fastened with brooches on both shoulders. Part of the pedestal is damaged. The clay is burned red and has a metallic slip.

Published: Raičković, Milovanović 2011, 89, Fig. 26.

2. Лампа у облику Беса(?)

Амфитеатар, квадрат Б/6

Керамика, калуп

Висина: 10,8 cm; ширина: 6,2 cm; дебљина: 5,0 cm

ДЦВ, Ц-1989

2–3. век

Фигурална лампа у облику божанства, вероватно Беса. Тело божанства патуљастог раста приказано је наго. Недостају му глава, као и

већи део пламеника, који је изведен у облику гениталија. Вертикална прстенаста дршка смештена је иза врата, док се отвор за уље налази у доњем делу леђа. Лампа је рађена од средње пречишћене глине црвене боје печења, док је површина мрко бојена.

Необјављено.

2. Oil-lamp in the shape of Bes(?)

Amphitheatre, square B/6

Pottery, moulded

Height: 10.8 cm, width: 6.2 cm, thickness: 5.0 cm

DCV, C-1989

2nd – 3rd century

Figural oil-lamp in the shape of a deity, most likely Bes. The deity's body is of dwarf stature and depicted naked. His head is missing, like most of the nozzle, modelled in the shape of genitalia. The vertical, ring-shaped handle is positioned behind the deity's neck, while the filling hole is positioned in the lower back part. The oil-lamp is made of moderately cleaned clay. It is red burned and brown painted.

Unpublished.

3. Фигурина Венере са Амором

Рит, сонда 131

Керамика, калуп

Висина: 24,2 cm; ширина: 8,7 cm; дебљина: 5,1 cm

ДЦВ, Ц-1977

2–3. век

Фрагментована фигурина стидљиве Венере (*Venera Pudica*) са Амором, који стоје на шестоугаоном, профилисаном постољу. На глави богиње видљив је вео, а лице је сумарно моделовано. Наго тело Венере приказано је са левом руком на пубису, док је десна спуштена поред тела и ослања се или држи троугаони предмет. На полеђини је видљиво наго тело Венере, а у доњем делу, преко ногу се уочава огрточ (palla) с вертикалним наборима. Амор је са њене леве стране, с левом руком савијеном у лакту. Фигурина је израђена из два калупа, а унутрашњост је шупља. Глина је црвене боје печења.

Необјављено.

3. Figurine of Venus with Amor

Rit, trench 131

Pottery, moulded

Height: 24.2 cm, width: 8.7 cm, thickness: 5.1 cm

DCV, C-1977

2nd – 3rd century

Fragmented figurine of the modest Venus (*Venera Pudica*) with Amor, both standing on a hexagonal profiled pedestal. On goddess's head, there is a veil and her features are simplified. The naked Venus's body is depicted with her left hand on her pubis, while the right one is next to her body, relying or holding a triangular object. On the back side, the naked Venus's body is visible and in the lower part, there is a cloak (*palla*) with vertical folds. Amor is depicted on her left side with his arm bent. The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned.

Unpublished.

4. Фигурина Венере

Околина амфитеатра, квадрат J/10

Керамика, калуп

Висина: 22,2 cm; ширина: 5,7 cm; дебљина: 2,8 cm

ДЦВ, Ц-4067

2. век

Фигурина Венере, која стоји на правоугаоном постољу. Преко главе је пребачен вео, а коса је подељена по средини. На лицу се јасно виде бадемасте очи, нос, пуна уста и истакнута брада. Тело Венере је приказано наго. Десна рука је спуштена поред тела, ослања се или држи непознати предмет. Лева рука је савијена у лакту и подигнута нагоре поред главе, вероватно држећи вео. На полеђини је видљиво наго тело богиње. Фигурина је израђена из два калупа, а унутрашњост је шупља. Глина је црвене боје печења и премазана је белом енгобом.

Необјављено.

4. Figurine of Venus

Vicinity of Amphitheatre, square J/10

Pottery, moulded

Height: 22.2 cm, width: 5.7 cm, thickness: 2.8 cm

DCV, C-4067

2nd century

Figurine of Venus standing on a rectangular pedestal. There is a veil over her head and her hair is parted in the middle. The face clearly reveals almond-shaped eyes, her nose, full lips and highlighted chin. The body of Venus is depicted naked. Her right arm is placed next to her body, it is relying or holding an unknown object. Her left arm is bent and lifted next to her head, most likely holding a veil. On the back side, the naked Venus's body is visible. The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned and painted with white slip.

Unpublished.

5. Фигурина Венере

Околина амфитеатра, квадрат J/10

Керамика, калуп

Висина: 18,0 cm; ширина: 3,9 cm; дебљина: 3,0 cm

ДЦВ, Ц-5329, Ц-5363

2. век

Фрагментована фигурина стидљиве Венере (*Venera Pudica*), која стоји на правоугаоном, профилисаном постољу. На глави се уочава дијадема, а лице је сумарно моделовано. Наго тело Венере приказано је с левом руком на пубису, док десна рука недостаје. Ноге су благо савијене у коленима. Испред ногу се назире предмет(?) или плашт, а уз десну ногу налази се жртвеник(?). Фигурина је израђена из два калупа, а унутрашњост је шупља. Глина је црвене боје печења.

Необјављено.

5. Figurine of Venus

Vicinity of Amphitheatre, square J/10

Pottery, moulded

Height: 18.0 cm, width: 3.9 cm, thickness: 3.0 cm

DCV, C-5329, C-5363

2nd century

Fragmented figurine of the modest Venus (*Venera Pudica*) standing on a rectangular profiled pedestal. On goddess's head, there is a diadem and her features are simplified. The naked Venus's body is depicted with her left hand on her pubis, while the right one is missing. The legs are slightly bent in the knees. In front of her feet there is an object(?) or a cloak, while next

to her right leg there is a sacrificial altar(?). The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned.

Unpublished.

6. Фигурина Венере

Околина амфитеатра, квадрат J/10

Керамика, калуп

Висина: 19,8 cm; ширина: 6,2 cm; дебљина: 3,5 cm

ДЦВ, Ц-5340

2. век

Фигурина стидљиве Венере (*Venera Pudica*), која стоји на кружном, профилисаном постољу. Лице је сумарно приказано. Тело Венере је наго, са назначеним брадавицама на грудима и оштећеним трбухом. Лева рука је савијена у лакту и подигнута нагоре држећи поред главе наборани огртач (*palla*), који се спушта уз тело. Десна рука је оштећена од лакта надоле, при чему делује да се шака налазила на пубису и придржавала плашт, који се спушта преко десне ноге. Богиња је боса. На полеђини се види наго тело, а у доњем делу, преко ногу се уочава наборани огртач. Фигурина је израђена из два калупа, а унутрашњост је шупља. Глина је црвене боје печења и премазана је белом енгобом.

Необјављено.

6. Figurine of Venus

Vicinity of Amphitheatre, square J/10

Pottery, moulded

Height: 19.8 cm, width: 6.2 cm, thickness: 3.5 cm

DCV, C-5340

2nd century

Figurine of the modest Venus (*Venera Pudica*) standing on a circular profiled pedestal. Her features are simplified. The naked Venus's body is depicted with her highlighted nipples, while the stomach is damaged. The left arm is bent and lifted next to her head, holding a folded cloak (*palla*), descending next to her body. The right arm is damaged from the elbow downwards, but it seems that the hand was placed upon her pubis and holding the cloak descending along her right leg. The goddess is barefoot. On the back side, the naked Venus's body is visible. In the lower part, over the feet, there is a folded cloak. The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned and painted with white slip.

Unpublished.

7. Фигурина Херкула

Околина амфитеатра, квадрат А/5

Керамика, калуп

Висина: 14,0 cm; ширина: 6,0 cm; дебљина: 2,6 cm

ДЦВ, Ц-7809

2. век

Фигурина Херкула, која стоји на правоугаоном, профилисаном постољу. Глава је делимично оштећена, а тело божанства је приказано наго. Десна рука је савијена у лакту и ослања се на батину, која је постављена усправно уз леви бок. Лева рука је савијена у лакту са шаком која је положена на груди, делимично се ослањајући на десну руку и батину. Ослонац је на десној ноzi, а лева је савијена у колену и пребачена преко десне. Постоље је у мањем обиму оштећено с десне стране, а на предњој страни се уочавају три прстенасто изведене профилације, које подсећају на нише. Фигурина је израђена из два калупа, а унутрашњост је шупља. Глина је црвене боје печења са примесама песка.

Необјављено.

7. Figurine of Hercules

Vicinity of Amphitheatre, square A/5

Pottery, moulded

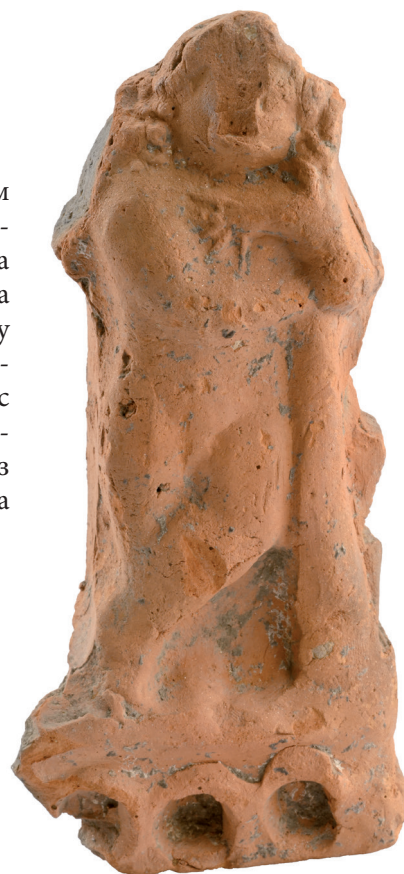
Height: 14.0 cm, width: 6.0 cm, thickness: 2.6 cm

DCV, C-7809

2nd century

Figurine of Hercules standing on a rectangular profiled pedestal. His head is slightly damaged and his body is depicted naked. The right arm is bent and relying on a club, placed vertically next to his left hip. The left arm is bent and his hand placed upon his chest, partially relying of the right arm and the club. He is resting on his right foot, while the left one is bent and placed over the right one. The pedestal is slightly damaged o its right side. On the front side there are three ring-shaped recesses reminding of niches. The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned with admixture of sand.

Unpublished.

8. Фигурина Венере

Околина амфитеатра, квадрат J/10

Керамика, калуп

Висина: 10,1 cm; ширина: 4,7 cm; дебљина: 2,2 cm

ДЦВ, Ц-5376

2. век

Фигурина Венере чији је доњи део оштећен. Лице је оштећено. У зони врата, са обе стране главе уочава се по једна псеудоперфорација. Тело Венере приказано је наго. Десна рука је спуштена поред тела, са отвореном шаком. Лева рука је благо савијена у лакту и ослања се на неки предмет, вероватно керамичку посуду, која се налази уз леву ногу. На полеђини се види наго тело, при чему се са обе стране главе назире по једна псеудоперфорација. Фигурина је израђена из два калупа, а унутрашњост је шупља. Глина је црвене боје печења са траговима беле енгобе.

Необјављено.

8. Figurine of Venus

Vicinity of Amphitheatre, square J/10

Pottery, moulded

Height: 10.1 cm, width: 4.7 cm, thickness: 2.2 cm

DCV, C-5376

2nd century

Figurine of Venus with a damaged lower part. Her face is damaged. In the neck zone, on both head sides, there is a pseudo-perforation. Venus's body is naked. Her right arm is next to her body, her palm is open. Her left arm is slightly bent and relying upon an object, most likely a pottery vessel placed next to her left leg. On the back side, her naked body is visible and on both head sides, there are pseudo-perforations. The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned, with traces of white slip.

Unpublished.

9. Фигурина Атиса(?)

Амфитеатар, квадрат J/7

Керамика, калуп

Висина: 8,0 cm; ширина: 4,9 cm; дебљина: 2,4 cm

ДЦВ, Ц-3648

2–3. век

Фрагмент главе фигурине која вероватно представља Атиса. Очувана је само предња страна главе са фригијском капом. Црте лица су сумарно приказане. Глина је светло црвене боје печења са траговима беле енгобе.

Необјављено.

9. Figurine of Attis(?)

Amphitheatre, square J/7

Pottery, moulded

Height: 8.0 cm, width: 4.9 cm, thickness: 2.4 cm

DCV, C-3648

2nd – 3rd century

Fragmented figurine head most likely representing Attis. Only the front head side remained preserved, wearing a Phrygian cap. His features are simplified. It is light red burned with traces of white slip.

Unpublished.

10. Фигурина Венере(?)

Амфитеатар, квадрат К/7

Керамика, калуп

Висина: 9,5 cm; ширина: 6,5 cm; дебљина: 3,0 cm

ДЦВ, Ц-3792

2–3. век

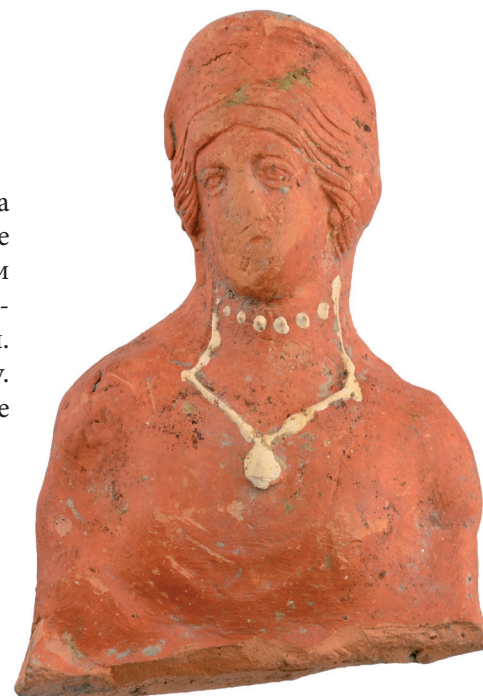
Фрагмент фигурине или дршка лампе, која вероватно представља Венеру. Очуван је само торзо, док доњи део фигуре недостаје. Теме главе је прекривено велом или огртачем. Очи су бадемасте, а нос и брада су оштећени. На предњој страни врата белом нијансом изведени су хоризонтални низ тачака и испод њега орглица са привеском. На основу очуваног торзоа, јасно је да је богиња имала на себи тогу. Фигурина је израђена из два калупа, шупље унутрашњости. Глина је црвене боје печења, а површина је црвено бојена.

Необјављено.

10. Figurine of Venus(?)

Amphitheatre, square K/7

Pottery, moulded

Height: 9.5 cm, width: 6.5 cm, thickness: 3.0 cm

DCV, C-3792

2nd – 3rd century

Fragment of a figurine or an oil-lamp handle, most likely representing Venus. Only the torso remained preserved, while the lower figurine part is missing. The back of her head is covered with a veil or a cloak. The eyes are almond-shaped, but the nose and the chin are damaged. On the front neck side, horizontal rows of spots are made with white colour and a necklace with a pendant beneath it. According to the torso that remained preserved, it is evident that the goddess was wearing a toga. The figurine was modelled in a bivalve mould and its inner side is hollow. It is red burned and red painted.

Unpublished.

11. Фигурина Силенна

Каструм, сонда 1

Бронза, ливење

Висина: 4,7 cm; ширина: 3,7 cm

ДЦВ, Ц-170

3. век

Стојећа фигурина наог Силенна с коњским ногама. На горњем делу тела, које је благо савијено надесно, наглашени су мишићи. У десној руци држи неодређени предмет, док је лева оштећена у пределу испод лакта. Глава је окренута надесно, а делимично је оштећена у пределу темена и потиљка. Коса је густа, а на лицу се уочавају нос и дуга, густа брада.

Необјављено.

11. Figurine of Silenus

Castrum, trench 1

Bronze, casting

Height: 4.7 cm, width: 3.7 cm

DCV, C-170

3rd century

Standing figurine of Silenus with horse's legs. On the upper body part, slightly bent to the right, there are highlighted muscles. In his right hand he is holding an undefined object, while the left one is damaged beneath the elbow. His head is facing right and it is partially damaged in its upper

and back part. The hair is thick and his features show his nose and a long, thick beard.

Unpublished.

12. Апликација са представом Венере

Амфитеатар, квадрат Е/8

Бронза, ливење, урезивање

Висина: 8,5 cm; ширина: 2,2 cm

ДЦВ, Ц-7289

2–3. век

Апликација с представом наге Венере, која стоји на издуженом постољу. Левом руком придржава наборани огртач (*palla*), којим је покривено раме и обавијена лева нога. Десна рука је савијена у лакту, при чему јој неостаје подлактица. Очи и брадавице на грудима представљене су урезаним кружићима, док је мускулатура назначена урезаним линијама. Изнад главе се налази мања алка. Задња страна апликације није обрађена и на њој се виде делови, којим је била причвршћена.

Необјављено.

12. Applique with the image of Venus

Amphitheatre, square E/8

Bronze, casting, carving

Height: 8.5 cm, width: 2.2 cm

DCV, C-7289

2nd – 3rd century

Applique with the image of naked Venus standing on an elongated pedestal. With the left hand, she is holding her folded cloak (*palla*), that covers her shoulder and wraps her left leg. Her right arm is bent and her lower arm is missing. Her eyes and nipples are depicted with carved circles while her muscles are depicted with carved lines. Above the head is a small hanging ring. The back of the applique is not processed and bears parts that were used for applying.

Unpublished.

13. Фигурина Сабазија(?)

Рит, сонда 131

Бронза, ливење

Висина: 6,3 cm; ширина: 3,6 cm

ДЦВ, Ц-2003

2–3. век

Минијатурна стојећа фигурина војника, вероватно Сабазија. Приказан је са искораченом левом ногом, обучен у парадни оклоп са птеригама. Обе руке су благо одвојене од тела у страну. Око леве руке је обмотана змија, која се наставља са десне стране главе. Десна рука је оштећена. Глава и лице су изведени сумарно.

Необјављено.

13. Figurine of Sabazios(?)

Rit, trench 131

Bronze, casting

Height: 6.3 cm, width: 3.6 cm

DCV, C-2003

2nd – 3rd century

Miniature standing figurine of a soldier, most likely Sabazios. He is depicted stepping forward with his left leg, dressed in a parade armour with pterigae. Both of his arms are slightly spread. Around his left arm there is a winding snake and she is also depicted on his right head side. The right arm is damaged. His head and face are simplified.

Unpublished.

14. Фигурина Меркура

Амфитеатар, квадрат И/7

Бронза, ливење

Висина: 3,8 cm; ширина: 2,0 cm

ДЦВ, Ц-3797

2–3. век

Фигурина бисте Меркура на купастом постољу. На глави се налази путнички шешир (*petasos*) са наглашеним крилицима. Испод обода шешира помаља се коса. На лицу се јасно издвајају дугметасте очи, нос и уста.

Необјављено.

14. Figurine of Mercury

Amphitheatre, square I/7

Bronze, casting

Height: 3.8 cm, width: 2.0 cm

DCV, C-3797

2nd – 3rd century

Figurine of Mercury's bust on a conical pedestal. He is wearing a travelling hat (*petasos*) on his head, with highlighted small wings. Hair is visible beneath the hat brim. His features clearly shown button-shaped eyes, nose and mouth.

Unpublished.

15. Фигурина божанства

Рит, сонда 111

Бронза, ливење

Висина: 3,8 cm; ширина: 2,3 cm

ДЦВ, Ц-1931

3. век

Лоше очувана фигурина божанства на звонастом постољу у стојећем ставу. Десна рука је спуштена поред тела, док је лева савијена у лакту. Преко левог рамена назире се огртач. Може се претпоставити да се ради о Меркуру.

Необјављено.

15. Figurine of a deity

Rit, trench 111

Bronze, casting

Height: 3.8 cm, width: 2.3 cm

DCV, C-1931

3rd century

Poorly preserved, standing figurine of a deity on a bell-shaped pedestal. The right arm is next to the body, while the left one is bent. Over the left shoulder there is a cloak. It can be presumed that the figurine represents Mercury.

Unpublished.

16. Гема са представом Јупитера

Околина амфитеатра, квадрат Ц/9

Драги камен, урезивање

Пречник: 1,6 cm

ДЦВ, Ц-107

2–3. век

Гема кружног облика прозирно наранџасте боје са урезаним приказом Јупитера који седи окренут надесно. У левој руци држи скиптар, а у испруженој десној Викторију с венцем. Поред Јупитерових ногу с лева је орао. У пољу лево су две осмокраке звезде, а у пољу десно још једна. Гема је благо оштећена у горњем левом делу.

Необјављено.

16. Gem with the image of Jupiter

Vicinity of the Amphitheatre, square C/9

Precious stone, carving

Diameter: 1.6 cm

DCV, C-107

2nd – 3rd century

Circular gem made of transparent orange stone with a carved image of a seated Jupiter facing right. In his left hand he holds a sceptre and in his stretched right arm he holds Victoria with a wreath. On the left side, next to the Jupiter's feet, there is an eagle. In the field to the left there are two octagrams and a single one in the field to the right. The gem is slightly damaged in the upper left part.

Unpublished.

17. Гема са представом два божанства

Амфитеатар, квадрат И/9

Драги камен, урезивање

Димензије: 1,7 x 1,3 cm

ДЦВ, Ц-4371

2–4. век

Фрагментована гема од црвеног камена са урезаном представом две људске фигуре у стојећем ставу, окренуте једна према другој. Између фигура налази се недефинисани предмет.

Необјављено.

17. Gem with the image of two deities

Amphitheatre, square I/9

Precious stone, carving

Dimensions: 1.7 x 1.3 cm

DCV, C-4371

2nd – 4th century

Fragmented gem made of red stone with a carved image of two standing human figures facing each other. Between the figures there is an unidentified object.

Unpublished.

18. Гема са представом Асклепија и Хигије

Рит, сонда 10, гроб Г-3

Драги камен, урезивање

Димензије: 1,5 x 1,1 cm

ДЦВ, Ц-408

2–3. век

Гема елипсоидног облика од камена црвене боје (карнеол?). Представљени су Асклепије и Хигија у стојећем ставу окренути једно према другом. С леве стране налази се Асклепије у кратком хитону, голог попрсја, са плаштом пребаченим преко десног рамена. У левој руци држи штап са змијом. С десне стране је Хигија, обучена у дуги химатион, потпасана. Њене руке савијене су у лактовима и подигнуте нагоре.

Објављено: Danković, Petaković 2014, 62; sl. 3; РЛГС 2018, 310, кат. 11.

18. Gem with the image of Asclepius and Hygieia

Rit, trench 10, grave G-3

Precious stone, carving

Dimensions: 1.5 x 1.1 cm

DCV, C-408

2nd – 3rd century

Elliptic gem made of red stone (carnelian?). Asclepius and Hygieia are depicted standing and facing each other. On the left side there is Asclepius wearing a short chiton, naked chest and a cloak over his right shoulder. In his left hand he holds a serpent-entwined staff. Hygieia is on the other side, dressed in a long, belted himation. Her arms are bent and lifted.

Published: Danković, Petaković 2014, 62; sl. 3; RLCS 2018, 310, Cat. no. 11.

19. Гема са представом Нептуна

Амфитеатар, квадрат Г/2

Драги камен, урезивање

Димензије: 1,62 x 1,21 cm

ДЦВ, Ц-84

2. век

Гема елипсастиг облика од камена прозирно наранџасте боје. Представљен је Нептун који седи, с главом окренутом налево. Доњи део трупа завршава се перајима. У десној, испруженој руци држи делфина(?), док у подбоченој левој руци држи трозубац(?).

Необјављено.

19. Gem with the image of Neptune

Amphitheatre, square G/2

Precious stone, carving

Dimensions: 1.62 x 1.21 cm

DCV, C-84

2nd century

Elliptic gem made of transparent orange precious stone. The sitting Neptune is depicted facing left. The lower body part end with fins. In his right, stretched arm he holds a dolphin(?). His left hand rests on his hip and he is holding an object, most likely a trident(?).

Unpublished.

20. Прстен са гемом

Више гробаља, гроб Г-2824

Гвожђе, драги камен, ливење, урезивање

Димензије: 1,9 x 1,3 cm

ДЦВ, Ц-14359

2. век

Прстен од гвожђа, елипсоидне алке, са проширеном, равном главом на којој се налази лежиште за гему. Гема је од камена црвене боје, елипсоидног облика, с представом богиње са шлемом на глави (Минерва?).

Необјављено.

20. Finger-ring with a gem

Više grobalja, grave G-2824

Iron, precious stone, casting, carving

Dimensions: 1.9 x 1.3 cm

DCV, C-14359

2nd century

Finger-ring made of iron, consisting of an elliptic ring with a widened, flat head and a gem socket. The gem is made of red stone, it is elliptic and bears the image of a deity with a helmet on her head (Minerva?).

Unpublished.

21. Гема са представом орла

Каструм, објекат 6

Драги камен, урезивање

Димензије: 1,3 x 1,1 cm

ДЦВ, Ц-2635

2–4. век

Гема овалног облика израђена од прозирног безбојног камена са представом орла. Глава орла је окренута надесно, а тело је приказано спреда с раширеним крилима. У канџама носи по једну змију.

Необјављено.

21. Gem with the image of an eagle

Castrum, building 6

Precious stone, carving

Dimensions: 1.3 x 1.1 cm

DCV, C-2635

2nd – 4th century

Oval gem made of transparent, colourless semi-precious stone with the image of an eagle. The eagle is facing right and the body is depicted frontally, his wings spread. In each claw he holds a snake.

Unpublished.

22. Гема са представом орла

Терме, простор између конхе V и просторије 4

Драги камен, урезивање

Пречник: 1,3 cm

ДЦВ, Ц-215

2–4. век

Гема овалног облика израђена од камена прозирно браон боје, са представом орла. Глава орла окренута је налево и у кљуну држи венчић. Стоји на постољу, које је назначено урезаним хоризонталним линијама. Десно од орла налази се палмина гранчица. Доњи део геме недостаје.

Необјављено.

22. Gem with the image of an eagle

Thermae, space between conch V and room 4

Precious stone, carving

Diameter: 1.3 cm

DCV, C-215

2nd – 4th century

Oval gem made of transparent brown stone with the image of an eagle. The eagle's head is facing left and, in his beak, he holds a small wreath. He stands on a pedestal depicted with carved horizontal lines. To the right from the eagle there is a palm branch. The lower gem part is missing.

Unpublished.

23. Оквир огледала

Рит, сонда 131, укоп 1

Олово, ливење

Дужина: 28,4 cm; пречник оквира: 4,3 cm; пречник отвора: 1,3 cm

ДЦВ, Ц-1975

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова ливен у дводелном калупу. На оквиру су три кружнице. Око отвора за стакло је празно поље са гранулама на кружници, у средини је кружни ланац од повезаних елипса, док су око руба грануле, које прелазе у кратке укошене линије. Отвор за стакло је кружног облика, а сачувано је и напукло стакло. На полеђини је кружни поклопац украшен у средини са четири укрштене линије и бобицама око руба. На дршци су укошене линије, док су бочне траке, које повезују централну дршку са оквиром, неукрашене. Необјављено.

23. Mirror frame

Rit, trench 131, pit 1

Lead, casting

Length: 28.4 cm, frame diameter: 4.3 cm, diameter of the opening: 1.3 cm

DCV, C-1975

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead and modelled in a bivalve mould. On the frame there are three circles. Around the glass opening there is a hollow field with granules upon the circle. In the middle there is a circular chain consisting of ellipses connected with each other. Around the frame there are granules that turn into short diagonal lines. The glass opening is circular with cracked glass that remained preserved. On the back side there is a circular lid decorated with four crossing lines and bulges around the edge. On the handle there are diagonal lines. The side ribbons, connecting the handle with the frame, remained undecorated.

Unpublished.

24. Оквир огледала

Рит, сонда 131, укоп 1

Олово, ливење

Дужина: 8,0 cm; пречник оквира: 3,5 cm; димензије отвора: 1,2 cm

ДЦВ, Ц-1973

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова са деформисаном и фрагментованом дршком, ливен у једноделном калупу. На оквиру су две кружнице. Око отвора за стакло у пољу, које је подељено на четири једнака дела, налази се мотив рибе кости. Око руба је поље са кружним ланцем од повезаних елипса. Сачувано је стакло трапезастог облика залепљено на полеђину отвора који је кружног облика. На горњем делу оквира су сачувана два листића. Деформисана дршка има мотив рибе кости и минијатурне остатке два бочна крака.

Необјављено.

24. Mirror frame

Rit, trench 131, pit 1

Lead, casting

Length: 8.0 cm, frame diameter: 3.5 cm, diameter of the opening: 1.2 cm

DCV, C-1973

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead with a deformed and fragmented handle modelled in a one-piece mould. On the frame there are two circles. The glass surface is divided into four equal fields and around the glass opening there is a fishbone motif. Around the frame there is a circular chain consisting of ellipses connected with each other. Trapeze shaped glass remained preserved, glued to the back side of the circular opening. Two leaves remained preserved on the upper frame part. The deformed handle bears a fishbone motif and miniature remains of lateral points.

Unpublished.

25. Оквир огледала

Рит, сонда 131, укуп 1

Олово, ливење

Дужина: 7,9 cm; пречник оквира: 4,6 cm; пречник отвора: 0,9 cm

ДЦВ, Ц-1976

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова са дршком ливен у једноделном калулу. На оквиру су две кружнице. Око отвора за стакло, у пољу које је подељено на четири једнака дела, налази се мотив јелове гранчице. Око руба је поље са кружним ланцем од повезаних елипса. Недостаје стакло у отвору неправилног облика. На горњем делу оквира су сачувана два листића. Дршка има мотив рибље кости и минијатурне остатке два бочна крака.

Необјављено.

25. Mirror frame

Rit, trench 131, pit 1

Lead, casting

Length: 7.9 cm, frame diameter: 4.6 cm, diameter of the opening: 0.9 cm

DCV, C-1976

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead with a handle modelled in a one-piece mould. On the frame there are two circles. Around the glass surface, divided into four equal parts, there is a motif of a pine branch. Around the frame there is a circular chain consisting of ellipses connected with each other. The glass is missing from the frame of irregular shape. Two leaves

remained preserved on the upper frame part. The deformed handle bears a fishbone motif and miniature remains of lateral points.

Unpublished.

26. Оквир огледала

Амфитеатар, квадрат К/6

Олово, ливење, укоп 1

Дужина: 7,4 cm; пречник оквира: 3,7 cm; пречник отвора: 1,1 cm

ДЦВ, Ц-3533

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова са дршком ливен у једноделном калупу. На оквиру су три кружнице. Око отвора за стакло, концентрично су распоређене две кружнице. Између друге и треће кружнице налази се поље, које је радијалним линијама подељено на четири дела испуњена мотивом рибље кости. Око руба је поље са кружним ланцем од повезаних елипса. Делимично је сачувано стакло залепљено на полеђину отвора кружног облика. На горњем делу оквира сачувана су два листића. Дршка је украшена мотивом рибље кости, са очуваним једним бочним краком и минијатурним остацима другог.

Необјављено.

26. Mirror frame

Amphitheatre, square K/6

Lead, casting, pit 1

Length: 7.4 cm, frame diameter: 3.7 cm, diameter of the opening: 1.1 cm

DCV, C-3533

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead with a handle modelled in a one-piece mould. On the frame there are three circles. Around the glass opening there are two concentric circles. Between the second and the third circle there is a field divided into four parts with radial lines, all filled with fishbone ornaments. Around the frame there is a circular chain consisting of ellipses connected with each other. The partially preserved glass was glued to the back side of a circular opening. Two leaves remained preserved on the upper frame part. The handle is decorated with the fishbone motif, with a reserved single point and miniature traces of the other one.

Unpublished.

27. Оквир огледала

Рит, сонда 131, укуп 1

Олово, ливење

Дужина: 8,2 cm; пречник оквира: 4,9 cm; пречник отвора: 1,4 cm

ДЦВ, Ц-1978

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова са деформисаном дршком, ливен у једноделном калупу. Уз отвор за стакло су две уске кружнице. У једној су грануле, док су у другој радијалне линије. Поље око руба је широко, са спиралама и гранулама. Деформисана дршка има вертикалне канелуре и остатке волуастих бочних кракова. На полеђини је рељефна кружница као држач стакла које недостаје.

Необјављено.

27. Mirror frame

Rit, trench 131, pit 1

Lead, casting

Length: 8.2 cm, frame diameter: 4.9 cm, diameter of the opening: 1.4 cm

DCV, C-1978

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead with a deformed handle modelled in a one-piece mould. Next to the glass opening there are two narrow circles. The one contains granules, while the other one contains radial lines. The field around the frame is wide, with spirals and granules. The deformed handle possesses vertical cannelures and remains of lateral volute-shaped points. On the back side there is a relief circle intended for holding the glass. The glass is missing.

Unpublished.

28. Оквир огледала

Рит, сонда 131, укуп 1

Олово, ливење

Дужина: 10,3 cm; пречник оквира: 4,3 cm; пречник отвора: 1,5 cm

ДЦВ, Ц-1979

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова са деформисаном дршком, ливен у једноделном калупу. Око отвора за стакло је кружница са радијал-

ним линијама, између којих се налази по једна гранула. Следеће поље садржи рељефно истакнуту ширу кружницу, док су око руба радијалне линије, преко којих прелази кружница. У горњем делу оквира су два листића. Деформисана дршка има косе канелуре, и са десне стране сачуван бочни крак са рецкастим линијама. На полеђини је рељефна кружница око отвора за стакло.

Необјављено.

28. Mirror frame

Rit, trench 131, pit 1

Lead, casting

Length: 10.3 cm, frame diameter: 4.3 cm, diameter of the opening: 1.5 cm

DCV, C-1979

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead with a deformed handle modelled in a one-piece mould. Around the glass opening there is a circle with radial lines. Between each two lines there is a granule. The next field contains a relief-modelled wider circle. Around the frame there are radial lines and a circle running over them. Two leaves remained preserved on the upper frame part. The deformed handle possesses diagonal cannelures. On the right side, there is a preserved lateral jagged point. On the back side, around the glass opening, there is a relief circle.

Unpublished.

29. Оквир огледала

Рит, сонда 131, укоп 1

Олово, ливење

Дужина: 7,7 cm; пречник оквира: 3,7 cm; пречник отвора: 0,9 cm

ДЦВ, Ц-1974

2–3. век

Кружни оквир огледала од олова са дршком ливен у једноделном калулу. На оквиру су две кружнице. Око отвора за стакло у пољу које је подељено на четири једнака дела, налази се мотив јелове гранчице. Око руба је поље са кружним ланцем од повезаних елипса. Недостаје стакло у отвору неправилног облика. На горњем делу оквира су сачувана два листића. Дршка има мотив рибаљске кости са две бочне таласасте трачице.

Необјављено.

29. Mirror frame

Rit, trench 131, pit 1

Lead, casting

Length: 7.7 cm, frame diameter: 3.7 cm, diameter of the opening: 0.9 cm

DCV, C-1974

2nd – 3rd century

Circular mirror frame made of lead with a handle modelled in a one-piece mould. On the frame there are two circles. Around the glass surface, divided into four equal parts, there is a motif of a pine branch. Around the frame there is a circular chain consisting of ellipses connected with each other. The glass is missing from the frame of irregular shape. Two leaves remained preserved on the upper frame part. The handle bears a fishbone motif with two lateral wavy ribbons.

Unpublished.

30. Оквир огледала

Рит, гроб Г-103

Олово, ливење

Димензије: 5,7 x 5,5 cm; пречник отвора: 3,5 cm

ДЦВ, Ц-2362

2–3. век

Четвороугаони оквир огледала од олова са једним оштећеним углом. ливен у једноделном калупу. Око отвора за стакло, које недостаје, концентрично су распоређене три рељефне кружнице. На оквиру су рељефне грануле распоређене у виду кружнице. У два угла налази се по једна волута, док се у преостала два налазе бобице грозда.

Необјављено.

30. Mirror frame

Rit, grave G-103

Lead, casting

Dimensions: 5.7 x 5.5 cm, diameter of the opening: 3.5 cm

DCV, C-2362

2nd – 3rd century

Rectangular mirror frame made of lead with one damaged corner modelled in a one-piece mould. Around the glass opening, there are three concentric circles. The glass is missing. On the frame there are relief

granules positioned in the shape of a circle. In each of the two corners there is a single volute, while in the remaining two there are grape-shaped granules.

Unpublished.

31. Икона са представом Ероса

Рит, сонда 8

Керамика, калуп

Висина: 12,5 cm; ширина: 7,5 cm; дебљина: 1,9 cm

ДЦВ, Ц-200

2–3. век

Фрагмент иконе са представом фигуре Ероса у стојећем ставу. Недостају глава, лева рука и део десне руке. Горњи део тела је окренут налево. Десна рука је подигнута налево и нагоре. Лево од фигуре назиру се крила. Икона је израђена од средње пречишћене глине црвене боје печења.

Необјављено.

31. Icon with the image of Eros

Rit, trench 8

Pottery, moulded

Height: 12.5 cm, width: 7.5 cm, thickness: 1.9 cm

DCV, C-200

2nd – 3rd century

Icon fragment with the image of standing Eros. His head, left arm and part of his right arm are missing. The upper body part is facing left. His right arm is lifted to the left and upwards. To the left from the figure wings are perceived. The icon is made of moderately cleaned clay and burned red.

Unpublished.

32. Икона са представом Венере

Рит, сонда 8

Керамика, калуп

Висина: 7,6 cm; ширина: 5,6 cm; дебљина: 1,6 cm

ДЦВ, Ц-162

2–3. век

Фрагмент кружне иконе са представом Венере. Очуван је само горњи део иконе с главом богиње и профилисаним оквиром од три паралелне линије. Унутар оквира позадину чини рељефно изведена розета, која вероватно представља мотив шкољке. Икона је израђена од средње пречишћене глине црвене боје печења.

Необјављено.

32. Icon with the image of Venus

Rit, trench 8

Pottery, moulded

Height: 7.6 cm, width: 5.6 cm, thickness: 1.6 cm

DCV, C-162

2nd – 3rd century

Fragment of a circular icon with the image of Venus. Only the upper icon part remained preserved with goddess's head and a profiled rim consisting of three parallel lines. Within the frame, the back side consists of a relief-shaped rosette, most likely representing the motif of a shell. The icon is made of moderately cleaned clay and burned red.

Unpublished.

33. Крустулум са митолошком представом

Амфитеатар, квадрат Г/2

Керамика, калуп

Висина: 11,4 cm; ширина: 6,9 cm; дебљина: 1,4 cm

ДЦВ, Ц-772

2. век

Део кружног калупа за израду колача са митолошком представом. Уз десну страну оквира налази се дрво, испод којег седи нага мушка фигура. На основу ретроградног натписа *Promethe | us*, који се налази поред главе фигуре, јасно је да она представља Прометеја. Приказан је с главом окренутом надесно и благо подигнутом нагоре. Лева рука је благо савијена и њоме се ослања на стену(?). Прометејева десна рука подигнута је у нивоу груди и испружена према глиненој фигури човека, која стоји на издуженом постољу. Леви део калупа је оштећен, али се у овом делу назире још једна већа фигура. Читава сцена приказује митолошко стварање човека, кога је Прометеј израдио од земље и воде. Друга страна калупа је равна. Глина је са спољне стране црвене боје печења, а са унутрашње сиве.

Необјављено.

33. Crustulum with a mythological scene

Amphitheatre, square G/2

Pottery, moulded

Height: 11.4 cm, width: 6.9 cm, thickness: 1.4 cm

DCV, C-772

2nd century

Part of a circular mould with a mythological scene used for making pastry. Next to the right frame side there is a tree with a naked male figure sitting beneath it. According to the retrograde inscription *Promethe* | *us*, positioned next to the figure's head, it is evident that he represents Prometheus. He is depicted facing right, his head slightly lifted. His left arm is bent and he relies on a rock(?). Prometheus's right arm is lifted up to his chest and stretched towards a clay male figure standing on an elongated pedestal. The left mould part is damaged, but there is another bigger figure that can be perceived in this area. The entire scene represents the mythological creation of man, made by Prometheus of earth and water. The other mould part is flat. The mould was burned red on the outer side and grey on the inner side.

Unpublished.

34. Икона са представом Херкула

Амфитеатар, квадрат Ф/2

Керамика, калуп

Висина: 10,0 cm; ширина: 6,2 cm; дебљина: 1,6 cm

ДЦВ, Ц-4842

2–3. век

Фрагмент иконе са представом наог Херкула, чија је глава оштећена. Приказан је у стојећем положају с ослонцем на десној ноzi, а левом, савијеном у колену, чини искорак. Десна рука је савијена у лакту, а у шаци постављеној у висини трбуха Херкул држи неодређени предмет. Левом руком се ослања на батину, коју држи спуштenu уз леву ногу. Преко левог рамена има пребачену лављу кожу. Икона је израђена од крупнозрне глине са примесама песка, док је боја печења светлосмеђа.

Необјављено.

34. Icon with the image of Hercules

Amphitheatre, square F/2

Pottery, moulded

Height: 10.0 cm, width: 6.2 cm, thickness: 1.6 cm

DCV, C-4842

2nd – 3rd century

Fragment of an icon with the image of naked Hercules. His head is damaged. He is depicted standing and leaning on his right leg, while he is stepping forward with the left one. The right arm is bent and in his right palm, positioned next to his stomach, he holds an unidentified object. With his left hand he relies on his club that is placed next to his left leg. Over his left shoulder he has a lion's skin. The icon is made of clay with large grains of sand and burned light brown.

Unpublished.

35. Лампа са представом Луне

Над Клепечком, гроб Г1-28

Керамика, калуп

Дужина: 8,6 cm; ширина: 6,1 cm; висина: 2,5 cm

ДЦВ, Ц-167

2. век

Лампа с волутама, угластим кљуном и равним дном, на коме је утиснуто пет једноставних кружића. На конкавном кружном диску налази се представа попрсја Луне у профилу. Иза главе богиње видљив је месец, а око попрсја је распоређено 12 утиснутих кружића. Отвор на диску је кружне форме и ексцентрично је постављен. На корену кљуна налази се псеудо отвор за ваздух. Лампа је црвено печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018b, 53, Cat. no. 167 NK.

35. Oil-lamp with the image of Luna

Nad Klepečkom, grave G1-28

Pottery, moulded

Length: 8.6 cm, width: 6.1 cm, height: 2.5 cm

DCV, C-167

2nd century

Oil-lamp with volutes, angled nozzle and a flat base, which bears five simple imprinted circles. On the concave circular discus there is a profile of Luna's bust. The moon is behind the head of the goddess and 12 circles are imprinted around the bust. The filling hole on the discus is circular and positioned eccentrically. At the beginning of the nozzle there is a false air hole. The lamp is red burned and painted red.

Published: Korać 2018b, 53, Cat. no. 167 NK.

36. Лампа са представом месеца и звезде

Околина амфитеатра, квадрат J/10

Керамика, калуп

Дужина: 11,1 cm; ширина: 8,4 cm; висина 3,1 cm

ДЦВ, Ц-3913

Друга половина 2. века

Лампа са два угласта кљуна, равним дном и фрагментованом листовом дршком. На диску се налазе три кружна отвора и представа полумесеца са звездом. Лампа је црвено печена и премазана мркоцрвеним фирнисом.

Објављено: Korać 2018a, 96, Cat. no. 3913; Korać 2018b, 72, Cat. no. 3913 A.

36. Oil-lamp with the image of the moon and the stars

Vicinity of the Amphitheatre, square J/10

Pottery, moulded

Length: 11.1 cm, width: 8.4 cm, height: 3.1 cm

DCV, C-3913

The second half of the 2nd century

Oil-lamp with two angled nozzles, flat base and fragmented, leaf-shaped handle. On the discus there are three circular filling holes and the image of a crescent with a star. The lamp is red burned and painted with brown-red metallic slip.

Published: Korać 2018a, 96, Cat. no. 3913; Korać 2018b, 72, Cat. no. 3913 A.

37. Лампа са представом Генија

Амфитеатар, квадрат Ф/2

Керамика, калуп

Дужина: 8,3 cm; ширина: 5,8 cm; висина: 2,8 cm

ДЦВ, Ц-4851

Крај 1. века

Лампа са кратким заобљеним кљуном, прстенасто задебљаним дном и вертикалном дршком. На конкавном кружном диску је представа Генија који у подигнутој десној руци држи грану. Лампа је рађена од средње пречићене глине и црвено је печена.

Објављено: Korać 2018a, 219–220, Cat. no. 4851; Korać 2018b, 193, Cat. no. 4851 A.

37. Oil-lamp with the image of Genius

Amphitheatre, square F/2

Pottery, moulded

Length: 8.3 cm, width: 5.8 cm, height: 2.8 cm

DCV, C-4851

The end of the 1st century

Oil-lamp with a short, rounded nozzle, ring-shaped base and a vertical handle. The concave circular disc bears the image of a Genius. In his lifted right hand, he holds a branch. The lamp is made of moderately cleaned clay and burned red.

Published: Korać 2018a, 219–220, Cat. no. 4851; Korać 2018b, 193, Cat. no. 4851 A.

38. Лампа са представом Викторије

Над Клепечком, гроб Г1-1110

Керамика, калуп

Дужина: 8,0 cm; ширина: 5,9 cm; висина: 2,5 cm

ДЦВ, Ц-1590

2. век

Лампа са волутама, заобљеним кљуном и равним дном. На конкавном кружном диску је представа Викторије. Глина је црвене боје печења и обојена црвено.

Необјављено.

38. Oil-lamp with the image of Victoria

Nad Klepečkom, grave G1-1110

Pottery, moulded

Length: 8.0 cm, width: 5.9 cm, height: 2.5 cm

DCV, C-1590

2nd century

Oil-lamp with volutes, rounded nozzle and a flat base. The concave circular discus bears the image of Victoria. The lamp is burned red and painted red.

Unpublished.

39. Лампа са представом Луне у биги

Околина амфитеатра, квадрат К/9

Керамика, калуп

Дужина: 8,3 cm; ширина: 6,3 cm; висина: 2,4 cm

ДЦВ, Ц-5599

Крај 1. – почетак 2. века

Лампа са волутама, заобљеним кљуном и равним дном. На конкавном кружном диску се налази приказ Луне у биги и ексцентрично постављен отвор за уље. Лампа је fine фактуре, црвено је печена и премазана црвеним фирнисом.

Објављено: Korać 2018a, 149, Cat. no. 5599; Korać 2018b, 115, Cat. no. 5599 A; РЛГС 2018, 335, кат. 14.

39. Oil-lamp with the image of Luna in a biga

Vicinity of the Amphitheatre, square K/9

Pottery, moulded

Length: 8.3 cm, width: 6.3 cm, height: 2.4 cm

DCV, C-5599

The end of the 1st – the beginning of the 2nd century

Oil-lamp with volutes, rounded nozzle and a flat base. On the concave circular discus there is an image of Luna in a biga and the filling hole positioned eccentrically. The lamp is made of fine fabrics, red burned and painted with metallic red slip.

Published: Korać 2018a, 149, Cat. no. 5599; Korać 2018b, 115, Cat. no. 5599 A; RLCS 2018, 335, Cat. no. 14.

40. Лампа са представом Леде и лабуда

Околина амфитеатра, квадрат Ј/10

Керамика, калуп

Дужина: 8,9 cm; ширина: 6,4 cm; висина: 2,6 cm

ДЦВ, Ц-5342

2. век

Лампа са волутама, заобљеним кљуном и оштећеним дном. На конкавном кружном диску се налази представа Леде са лабудом. Лампа је средње фактуре, црвено је печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018a, 146, Cat. no. 5342; Korać 2018b, 112, Cat. no. 5342 A.

40. Oil-lamp with the image of Leda with the Swan

Vicinity of the Amphitheatre, square J/10

Pottery, moulded

Length: 8.9 cm, width: 6.4 cm, height: 2.6 cm

DCV, C-5342

2nd century

Oil-lamp with volutes, rounded nozzle and a damaged base. On the concave circular discus there is the image of Leda with the Swan. The lamp is made of moderately cleaned clay, red burned and red painted.

Published: Korać 2018a, 146, Cat. no. 5342; Korać 2018b, 112, Cat. no. 5342 A.

41. Лампа са представом Амора(?)

Амфитеатар, квадрат И/6

Керамика, калуп

Дужина: 9,0 cm; ширина: 6,2 cm; висина: 2,5 cm

ДЦВ, Ц-3605

Крај 1. – 2. век

Лампа са волутама, угластим кљуном и равним дном. На конкавном кружном диску се највероватније налази представа попрсја Амора *en face*. Отвор на диску је кружне форме и ексцентрично је постављен. Лампа је црвено печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018b, 44, Cat. no. 3605 A.

41. Oil-lamp with the image of Amor(?)

Amphitheatre, square I/6

Pottery, moulded

Length: 9.0 cm, width: 6.2 cm, height: 2.5 cm

DCV, C-3605

The end of the 1st – 2nd century

Oil-lamp with volutes, angled nozzle and a flat base. On the concave circular discus there is most likely the image of Amor's bust *en face*. The filling hole on the discus is circular and positioned eccentrically. The lamp is red burned and red painted.

Published: Korać 2018b, 44, Cat. no. 3605 A.

42. Лампа са представом Херкула

Над Клепечком, објекат 7

Керамика, калуп

Дужина: 8,5 cm; ширина: 6,2 cm; висина: 2,4 cm

ДЦВ, Ц-1290

2. век

Лампа са волутама и угластим кљуном. Дно је у форми једва нагласене прстенасте стопе. На конкавном кружном диску налази се представа главе Херкула. Отвор на диску је кружне форме и ексцентрично је постављен. Лампа је црвено печена и црвено бојена, али у већој мери излизана.

Објављено: Korać 2018b, 15, Cat. no. 1290 NK.

42. Oil-lamp with the image of Hercules

Nad Klepečkom, building 7

Pottery, moulded

Length: 8.5 cm, width: 6.2 cm, height: 2.4 cm

DCV, C-1290

2nd century

Oil-lamp with volutes and an angled nozzle. The base is slightly ring-shaped. On the concave circular discus there is the image of Hercules' head. The filling hole on the discus is circular and positioned eccentrically. The lamp is red burned and red painted, but rather worn out.

Published: Korać 2018b, 15, Cat. no. 1290 NK.

43. Лампа са представом маске Бахуса

Околина амфитеатра, квадрат Ц/9

Керамика, калуп

Дужина: 8,2 cm; ширина: 6,0 cm; висина: 2,5 cm

ДЦВ, Ц-410

1–2. век

Лампа са волутама и угластим кљуном, равнoг дна. На конкавном кружном диску се налази представа маске Бахуса у левом профилу, тирса (штап) и сиринге (врста фруле). Отвор на диску је кружне форме и ексцентрично је постављен. Лампа је црвено печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018b, 41, Cat. no. 410 A; Jovičić, Jevtović 2019, 241, Fig. 4.

43. Oil-lamp with the image of Bacchus' mask

Vicinity of the Amphitheatre, square C/9

Pottery, moulded

Length: 8.2 cm, width: 6.0 cm, height: 2.5 cm

DCV, C-410

1st – 2nd century

Oil-lamp with volutes, angled nozzle and a flat base. On the circular concave disc there is the image of Bacchus' mask facing left, a thyrsus (stick) and a syringe (type of flute). The filling hole on the disc is circular and positioned eccentrically. The lamp is red burned and red painted.

Published: Korać 2018b, 41, Cat. no. 410 A; Jovičić, Jevtović 2019, 241, Fig. 4.

44. Лампа са представом маске Бахуса

Амфитеатар, квадрат Ј/5

Керамика, калуп

Дужина: 9,1 cm; ширина: 6,7 cm; висина: 3,0 cm

ДЦВ, Ц-3281

1–2. век

Лампа са волутама, угластим кљуном и равним дном. На конкавном кружном диску се налази представа маске Бахуса у десном профилу, тирса и педума. Отвор на диску је кружне форме и ексцентрично је постављен. Лампа је црвено печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018b, 45, Cat. no. 3281 A; Jovičić, Jevtović 2019, 241, Fig. 5.

44. Oil-lamp with the image of Bacchus' mask

Amphitheatre, square J/5

Pottery, moulded

Length: 9.1 cm, width: 6.7 cm, height: 3.0 cm

DCV, C-3281

1st – 2nd century

Oil-lamp with volutes, angled nozzle and a flat base. On the circular concave discus there is the image of Bacchus' mask facing right, a thyrsus and a pedum. The filling hole on the discus is circular and positioned eccentrically. The lamp is red burned and red painted.

Published: Korać 2018b, 45, Cat. no. 3281 A; Jovičić, Jevtović 2019, 241, Fig. 5.

45. Лампа са представом Јупитера Амона

Амфитеатар, квадрат И/4

Керамика, калуп

Дужина: 11,4 cm; ширина: 7,9 cm; висина: 3,7 cm

ДЦВ, Ц-3006

2. век

Светиљка типа фирма лампе. Дно је оштећено. На плитко удубљеном кружном диску, које је прстенасто одвојено од рамена, налази се представа Јупитера Амона. На диску се налазе две мање рупе, док се трећа налази у каналу кљуна. На косо формираном рамену налазе се три призматична задебљања. Лампа је црвено печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018b, 371, Cat. no. 3006 A.

45. Oil-lamp with the image of Jupiter-Amon

Amphitheatre, square I/4

Pottery, moulded

Length: 11.4 cm, width: 7.9 cm, height: 3.7 cm

DCV, C-3006

2nd century

Oil-lamp of the *Firmalampen* type. The base is damaged. On the slightly deepened circular discus, separated from the shoulder with a ridge, there is the image of Jupiter-Amon. The discus bears two smaller holes, while the third one is positioned in the nozzle channel. On the diagonally formed

shoulder there are three prism-shaped lugs. The lamp is red burned and red painted.

Published: Korać 2018b, 371, Cat. no. 3006 A.

46. Лампа са представом олтара

Амфитеатар, квадрат Г/2

Керамика, калуп

Дужина: 5,8 cm; ширина: 4,9 cm; висина: 2,3 cm

ДЦВ, Ц-24

1–2. век

Лампа са волутама и угластим кљуном, који недостаје већим делом. На конкавном кружном диску се налази представа жртвеника између две бакље. Отвор на диску је кружне форме и ексцентрично је постављен. На равном дну је урезана кружница, а у центру су два концентрична кружића. Лампа је црвено печена и црвено бојена.

Објављено: Korać 2018b, 19, Cat. no. 24 A.

46. Oil-lamp with the image of an altar

Amphitheatre, square G/2

Pottery, moulded

Length: 5.8 cm, width: 4.9 cm, height: 2.3 cm

DCV, C-24

1st – 2nd century

Oil-lamp with volutes and an angled nozzle, its larger part missing. On the concave circular discus there is the image of an altar between two torches. The filling hole on the discus is circular and positioned eccentrically. On the flat bottom there is a carved circle and, in the centre, there are two small concentric circles. The lamp is red burned and red painted.

Published: Korać 2018b, 19, Cat. no. 24 A.

47. Жртвеник посвећен Јупитеру

Више гробаља, сонда 283, бунар 3

Кречњак, клесање

Висина: 50,0 cm; ширина: 29,0 cm; дебљина: 27,0 cm

ДЦВ, Ц-13119

Друга половина 2. – прва половина 3. века

Жртвеник посвећен Јупитеру са базом која је профилисана са три дубљене траке. Горња половина жртвеника је оштећена, а недостаје симс/круниште. Тело споменика нешто је уже у односу на базу. Натпис се налази на предњој страни. Ширина натписног поља је 23 cm, а његова висина је 30 cm. Натпис је изведен у пет редова, а висина слова је од 3–6 cm.

I(upiter) O(ptimus) M(aximus)

votu(m)

libens

solvit

Evdoxus

Објављено: Jovičić, Redžić, Danković 2021, 139, sl. 12.

47. Altar dedicated to Jupiter

Više grobalja, trench 283, well 3

Limestone, chiselling

Height: 50.0 cm, width: 29.0 cm, thickness: 27.0 cm

DCV, C-13119

The second half of the 2nd – the first half of the 3rd century

Altar dedicated to Jupiter with the base profiled with three carved ribbons. The upper altar half is damaged and its cornice is missing. The body of the monument is slightly narrower compared to the base. The inscription is positioned on the front side. The inscription field is 23 cm wide and 30 cm high. The inscription is written in five lines. The height of letters varies from 3 to 6 cm.

I(upiter) O(ptimus) M(aximus)

votu(m)

libens

solvit

Evdoxus

Published: Jovičić, Redžić, Danković 2021, 139, sl. 12.

48. Статуа Бахуса

Каструм, сонда 29

Мермер, клесање, полирање

Висина: 22,4 cm; ширина: 25,5 cm; дебљина: 17,5 cm

ДЦВ, Ц-785

2–3. век

Део мермерне скулптуре. Очуван је само правоугаони постамент, на коме су видљива два људска стопала, а лево од њих је дрво. На левој страни дрвета уочавају се бршљан(?), који се обавија око стабла, и део грозда. На задњој страни видљив је капљичасти отвор у коме се налази приказ полусферичног предмета или плода. На дрво се, у подножју с леве стране, ослања пантер(?) који седи. Глава животиње је уздигнута, са погледом нагоре. Предња десна нога је савијена и шапом ослања на мању стену. Постамент је са задње стране сумарно декорисан плићим хоризонталним, линеарним удубљењима, која вероватно представљају корен дрвета.

Необјављено.

48. Statue of Bacchus

Castrum, trench 29

Marble, chiselling, polishing

Height: 22.4 cm, width: 25.5 cm, thickness: 17.5 cm

DCV, C-785

2nd – 3rd century

Part of a marble sculpture. Only the rectangular pedestal remained preserved, with two human feet and a tree to the left. On the left tree side there is ivy(?), wrapping around the tree trunk and part of a bunch of grapes. On the back side, there is a drop-shaped opening with the image of a semi-spherical object or a fruit inside it. At the bottom left side, a sitting panther(?) is leaning on the tree. The animal's head is lifted, facing upwards. The front right leg is bent and the paw relies on a smaller rock. The back side of the pedestal is simply decorated with shallow horizontal, linear carvings, most likely representing the tree root.

Unpublished.

49. Статуа Фортуне(?)

Околина амфитеатра, објекат 1

Мермер, клесање, полирање

Висина: 25,0 cm; ширина: 19,0 cm; дебљина: 13,2 cm

ДЦВ, Ц-6799

2–3. век

Глава скулптуре, која вероватно представља богињу Форуну. Глава је одбијена у висини врата. Лице богиње је младалачко, пуних образа и

истакнуте браде. Очи су крупне и бадемасте, без наглашених зеница. Нос је правилан, али је већим делом одбијен. Уста су мала, а пуначке усне незнатно су оштећене. Оштећен је и леви образ. Лице је уоквирено бујном косом, која је раздељена по средини главе и зачешљана у крупним таласима преко ушију. Теме и потиљак су покривени велом, који је на потиљку заравњен, при чему се уочавају плитки набори. Изнад чела, на велу се налази лунуласта дијадема, оштећена у горњем делу. Она је украшена линеарним (вегетабилним) мотивима, који су уоквирени, док је сама дијадема назубљена са горње стране. С леве и десне стране, на крајевима круне налазе се по три лоптаста украса, којима је она причвршћена за вео. Испод дијадеме, на велу се примећује правоугани украс. Са доње стране главе, на врату се налази усадник од гвожђа.

Необјављено.

49. Statue of Fortuna(?)

Vicinity of the Amphitheatre, building 1

Marble, chiselling, polishing

Height: 25.0 cm, width: 19.0 cm, thickness: 13.2 cm

DCV, C-6799

2nd – 3rd century

Head of a sculpture most likely representing the goddess Fortuna. The head was knocked off in the neck height. The goddess's face is young, with full cheeks and highlighted chin. Her eyes are big and almond-shaped, without highlighted pupils. The nose is straight, but it is mostly knocked off. Her mouth is small and her full lips are slightly damaged. The left cheek is damaged. The face is framed with thick hair that is parted in the middle and combed in waves over the ears. The top and back of the head are covered with a veil and straightened on the back of the head. Small folds are visible. On the veil above the forehead there is a crescent-shaped diadem, damaged in the upper part. It is decorated with framed linear (vegetable) motifs, while the upper side of the diadem itself is jagged. On both left and right side, on each of the crown endings, there are three spherical ornaments, used for fastening the diadem to the veil. On the veil beneath the diadem, there is a rectangular ornament. On the lower head side, on the neck there is an iron thorn.

Unpublished.

50. Натпис посвећен Силвану

Околина амфитеатра, квадрат А/5

Мермер, клесање

Висина: 15,8 cm; ширина: 21,0 cm; дебљина: 2,1 cm

ДЦВ, Ц-8819

2–3. век

Фрагментовани део мермерне плоче са натписом који је посвећен Силвану. Натпис је изведен у пет редова, а висина слова је 2,2–2,5 cm.

Silvano D[om(estico)]

Sacr(um) Ulp(ius) (Va)

lerianus B[.]

leg(atus) leg(ions) VII Cl(audiae)

[..]to v(oto) [l(ibens)] p(osuit)

Необјављено.

50. Inscription dedicated to Silvanus

Vicinity of the Amphitheatre, square A/5

Marble, chiselling

Height: 15.8 cm, width: 21.0 cm, thickness: 2.1 cm

DCV, C-8819

2nd – 3rd century

Fragmented part of a marble plate with the inscription dedicated to Silvanus. The inscription includes five rows, while the letter height measures from 2.2–2.5 cm.

Silvano D[om(estico)]

Sacr(um) Ulp(ius) (Va)

lerianus B[.]

leg(atus) leg(ions) VII Cl(audiae)

[..]to v(oto) [l(ibens)] p(osuit)

Unpublished.

51. Статуа Венере(?)

Каструм, објекат 7

Мермер, клесање, полирање

Висина: 18,9 cm; ширина: 17,1 cm; дебљина: 17,4 cm

ДЦВ, Ц-4151

2–3. век

Очуван је горњи део главе млађе богиње, вероватно Венере. Бујна коса уоквирује лице. Раздељена је на средини, уоквирујући лице у благим таласима, рељефно моделованим и са праменовима који су наглашени урезима. Бочни праменови су зачешљани преко ушију и скупљени су у реп, који је повијен и прикачен, формирајући мању, ниску пунђу. Испред ушију, низ врат се спуштају увојци. Праменови су изнад чела повучени ка темену, где су везани у мањи чвор облика машне (*krobylos*). Око главе, као и испод праменова везаних на темену у чвор, налази се трака (*taenia*).

Објављено: Stojić, Marjanović 2020, 29–30, Fig. 11.

51. Statue of Venus(?)

Castrum, building 7

Marble, chiselling, polishing

Height: 18.9 cm, width: 17.1 cm, thickness: 17.4 cm

DCV, C-4151

2nd – 3rd century

Upper head part of a younger goddess, most likely Venus, remained preserved. Thick hair frames her face. It is parted in the middle and frames her face in light waves, relief modelled and with locks highlighted with carvings. The locks on the sides are combed over the ears and tied into a tail, bent and fastened, forming a small, low bun. In front of the ears and down the neck, there are further locks. The locks above the forehead are combed towards the back of the head, tied in a small knot in the shape of a bow (*krobylos*). Around the head, as well as beneath smaller locks tied in a knot on top of the head, there is a ribbon (*taenia*).

Published: Stojić, Marjanović 2020, 29–30, Fig. 11.

52. Статуа Херкула

Амфитеатар, случајан налаз

Мермер, клесање, полирање

Висина: 18,8 cm; ширина: 13 cm; дебљина: 7,9 cm

ДЦВ, Ц-9616

2–3. век

Део мање скулптуре наог Херкула, у стојећем ставу са ослонцем на левој ноzi. Недостају глава, десна рука, лева шака, колена и потколеница леве ноге, десна нога испод кука и гениталије. Торзо божан-

ства има наглашене мишиће. Преко левог рамена и руке пребачен је огртач. Испод плашта вири лева рука спуштена преко лавље коже и батине, на коју се фигура ослања. Може се претпоставити да се поред леве ноге, а испод лавље коже и батине, налази стена са удубљењем, у коме би по свему судећи била приказана фигура Телефа.

Необјављено.

52. Statue of Hercules

Amphitheatre, case find

Marble, chiselling, polishing

Height: 18.8 cm, width: 13 cm, thickness: 7.9 cm

DCV, C-9616

2nd – 3rd century

Part of a smaller statue representing a standing naked Hercules, leaning on his left leg. His head, right arm, left hand, knee, the left lower leg, the right leg beneath the hip and his genitalia are missing. The god's torso has highlighted musculature. Over his left shoulder and arm there is a cloak. Beneath the cloak there is his left arm, stretched over the lion's skin and the club. The figure leans on the club. It can be presumed that next to the left leg, beneath the lion's skin and the club, there is a rock with a recess. Judging by everything said, within the recess, there should have been the figure of Telephus.

Unpublished.

53. Икона са представом Изиде-Фортуне

Околина амфитеатра, објекат 1

Мермер, клесање, полирање

Висина: 13,9 cm; ширина: 13,2 cm; дебљина: 2,9 cm

ДЦВ, Ц-6360

2–3. век

Горњи део вотивне иконе у плитком рељефу, чији је врх лучно обликован, а по ободу се налази профилисани оквир. На икони је представљена Изиде-Фортуна у стојећем ставу. Богиња има издужено лице уоквирено косом, која се спушта до рамена. На сумарно изведеном лицу уочавају се очи, нос и уста, а на глави има круну (*polos*). Одевена у препасан хитон. Лева рука је савијена у лакту унапред и у њој држи вероватно систрум. Десна рука савијена је у лакту надесно и у њој држи неодређени атрибут, пошто недостаје доњи део иконе.

Необјављено.

53. Icon with the image of Isis-Fortuna

Vicinity of the Amphitheatre, building 1

Marble, chiselling, polishing

Height: 13.9 cm, width: 13.2 cm, thickness: 2.9 cm

DCV, C-6360

2nd – 3rd century

Upper part of a votive icon in low relief, its top formed as an arch and a profiled frame along its rim. The icon bears the standing image of Isis-Fortuna. The goddess's face is elongated and framed with hair reaching her shoulders. Her features are simplified but her eyes, nose and mouth are visible. She wears a crown (*polos*) on her head. She wears a belted chiton. The left arm is bent and stretched forward and she probably holds a sistrum in it. The right arm is bent to the right and she holds an unidentified attribute in it, since the lower icon part is missing.

Unpublished.

54. Икона са представом Сераписа(?)

Амфитеатар, квадрат Г/8

Мермер, клесање, полирање

Висина: 15,3 cm; ширина: 12,6 cm; дебљина: 4,2 cm

ДЦВ, Ц-2071

2–3. век

Доњи део вотивне иконе у плитком рељефу с представом која има по ободу профилисани оквир. У средишту је очуван доњи део централне стојеће фигуре, вероватно Сераписа, који је одевен у химатион и у десној руци држи патеру. Лево од њега приказана је још једна стојећа фигура, пропорционално знатно мања у односу на централну. Претпоставља се да је у питању Изиде, која је, такође, обучена у химатион. Она има дугачку косу раздељену по средини главе. Лева рука је савијена у лакту тако да се подлактица налази у нивоу трбуха. Десно од централне фигуре очуван је део представе троглавог пса Кербера. Необјављено.

54. Icon with the image of Serapis(?)

Amphitheatre, square G/8

Marble, chiselling, polishing

Height: 15.3 cm, width: 12.6 cm, thickness: 4.2 cm

DCV, C-2071

2nd – 3rd century

Lower part of a votive icon in low relief with an image with a profiled frame around it. In the middle there is a preserved lower part of a central, standing figure, most likely Serapis, dressed in a himation and holding a patera in his right hand. On his left side there is another standing figure, proportionally much smaller compared to the central one. It is presumed that it represents Isis, also dressed in a himation. She has long hair, parted in the middle of her head. Her left arm is bent and her lower arm is at the same level as her belly. To the right of the central figure there is a preserved image of the three-headed dog Cerberus.

Unpublished.

55. Статуа Немезе-Фортуне

Околина амфитеатра, објекат 1

Мермер, клесање, полирање

Висина: 80,3 cm; ширина: 35,7 cm; дебљина: 12,7 cm

ДЦВ, Ц-6273

2–3. век

Статуа богиње Немезе-Фортуне у стојећем ставу, на бази полукружног облика. Тежиште тела је на левој ноzi, док је десна благо савијена у колену и незнатно повучена уназад. Фигура је одевена у дугачки препасан хитон, који пада преко стопала. На ногама је имала обућу, која се назире испод хаљине. Огртач је пребачен преко левог рамена, спушта се низ леђа до испод десног бедра и у луку се пење до леве руке, од које се у богатим наборима спушта испод левог колена. На глави су оштећени нос, део уста и теме. Лице је са пуним образима, чело је високо, нос дуг, очи крупне и увучене, уста мала, а брада је заобљена. Расплетена коса раздељена по средини, зачешљана је у крупним таласима преко ушију и пада на рамена. Оштећење на темену указује да се на глави богиње налазио неки атрибут. Богиња у левој руци држи рог изобиља (*cornucopiae*). С десне стране богиње налази се оштећени већи предмет, највероватније кормило, које је држала у десној руци. Леђна страна фигуре готово је равна и сумарно је обрађена.

Објављено: РЛГС 2018, 237, кат. 7; Gavrilović Vitas 2021a, 170–171, Fig. 6.

55. Statue of Nemesis-Fortuna

Vicinity of the Amphitheatre, building 1

Marble, chiselling, polishing

Height: 80.3 cm, width: 35.7 cm, thickness: 12.7 cm

DCV, C-6273

2nd – 3rd century

Standing statue of the goddess Nemesis-Fortuna on a semi-circular pedestal. The body leans upon the left leg, while the right one is bent and stretched slightly backwards. The figure is dressed in a long, belted chiton, falling down over her feet. She wore footwear on her feet that can be perceived under her dress. A cloak is covering her left shoulder, descending down her back under the right hip and again going upwards in an arch to her left arm. From there, it is richly folded and descends down to her lower left leg. On her head, the nose, part of her mouth and the back of her head are damaged. The face is depicted with round cheeks, her forehead is high, the nose is long, her eyes are big and drawn in, her mouth is small and her chin rounded. Her free-falling hair is parted in the middle, combed in large locks over her ears and falling on her shoulders. The damaging on the back of her head indicates that there was an attribute on it. In her left hand, the goddess holds the Horn of Plenty (*cornucopiae*). On goddess's right side there is a larger, damaged object, most likely a rudder, that she used to hold in her right hand. The back side of the figure is almost flat and simplified.

Published: RLCS 2018, 237, Cat. no. 7; Gavrilović Vitas 2021a, 170–171, Fig. 6.

56. Касерола са приказом Баханалија

Околина амфитеатра, квадрати АБ/7

Керамика, витло, калуп

Висина: 8,0 cm; пречник обода: 10,6 cm; пречник дна: 7,8 cm

ДЦВ, А-10189/XV/9

3. век

Фрагментована касерола прстенасто профилисаног обода, вертикалних до благо заобљених зидова трбуха и прстенасто профилисаног дна. Рађена је од фино пречишћене глине, црвене боје печења, црвено бојене спољне површине, а премазана је фирнисом. Испод обода су два паралелна жлеба и уска пластична трака, декорисана убодима изведеним радлом. На трбуху је рељефно изведен орнамент с представом Баханалија. У игри и заносу приказани су Сатири, Папосилен, Либер, Меркур и Менада.

Необјављено.

56. Casserole with the scene of Bacchanalia

Vicinity of the Amphitheatre, squares AB/7

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 8.0 cm, rim diameter: 10.6 cm, bottom diameter: 7.8 cm

DCV, A-10189/XV/9

3rd century

Fragmented casserole with a ring-shaped rim, vertical to slightly rounded belly sides and ring-shaped bottom. It was made of clay of fine fabrics, red burned and red painted, covered with metallic slip. Beneath the rim there are two parallel gutter and a narrow plastic ribbon, decorated with punctured roulette decoration. On the vessel's belly there is a relief-shaped ornament with the Bacchanalia scene. Satyrs, Papposilenus, Liber, Mercury and Maenads are depicted dancing in trance.

Unpublished.

57. Медаљон са представом Епоне

Над Клепечком, објекат 42

Керамика, витло, печење, аплицирање

Висина: 14,3 cm; ширина: 10,4 cm; пречник обода: 24,0 cm; пречник апликације: 5,5 cm

ДЦВ, А-638/II/48

2. век

Фрагмент посуде рађене од средње пречишћене глине, црвене боје печења, премазане споља тоновима црвене боје. На основу очуваног дела посуде, претпостављено је да се ради о тзв. „змијској посуди”. Централна фигура на апликацији је богиња Епона на трону, главе окренуте налево. Лева рука, у којој држи патеру, испружена је према животињи. У десној, подигнутој руци Епона држи неодређени мањи предмет. Лево и десно од богиње налазе се коњи, односно ждребад. У горњем десном делу приказан је мотив у гирланде, који лучно пада.

Објављено: Jovičić, Bogdanović 2018.

57. Medallion with the image of Epona

Nad Klepečkom, building 42

Pottery, wheel-thrown, stamping, applique

Height: 14.3 cm, width: 10.4 cm, rim diameter: 24.0 cm, diameter of the applique: 5.5 cm

DCV, A-638/II/48

2nd century

Fragment of a vessel made of moderately cleaned clay, red burned and painted on the outer side with red nuances. According to the preserved vessel part, it is presumed that it was a so-called „snake-vessel“. The central figure on the applique in the goddess Epona on her throne, facing left. Her left arm is stretched towards an animal and she holds a patera in it. In her lifted right hand, Epona holds an unidentified smaller object. Both to the left and right from the goddess there are horses, actually foals. In the upper right part there is a garland motif, descending in an arch.

Published: Jovičić, Bogdanović 2018.

58. Пехар са приказом Баханалија
Околина амфитеатра, квадрати АБ/7

Керамика, витло, калуп

Висина: 11,9 cm; пречник обода: 8,7 cm

ДЦВ, А-10192/IX/93

3. век

Пехар са две тракасте дршке лоптастог трбуха, ужлебљеног обода и врата, на високој оштећеној стопи. Рађен је од фино пречишћене глине, црвене боје печења, мркоцрвене бојене спољне површине и премазан фирнисом. На трбуху је рељефно моделована представа Баханалија с Менадама, Сатирима и Силеном у игри и заносу. Појединачне сцене су међусобно одвојене вегетабилним мотивима, а горња ивица је омеђена мотивом јајнице.

Необјављено.

58. Beaker with the scene of Bacchanalia

Vicinity of the Amphitheatre, squares AB/7

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 11.9 cm, rim diameter: 8.7 cm

DCV, A-10192/IX/93

3rd century

Beaker with two ribbon-shaped handles and a spherical belly, grooved rim and neck, on a high, damaged foot. It is made of fine clay, red burned, with the brown-red outer surface covered with metallic slip. On the belly there is a relief scene of Bacchanalia with Maenads, Satyrs and Silenus depicted dancing in trance. Scenes are separated from each other with vegetable motifs, while the upper edge is framed with a cymation motif.

Unpublished.

59. Патера са представом Марса и Венере

Више гробаља, сонда 265, укоп 1

Керамика, витло, калуп

Висина: 4,2 cm; пречник обода: 22,4 cm; пречник дна: 12,1 cm

ДЦВ, А-554

3. век

Фрагментована патера коничне форме којој недостаје дршка. Црвено печена и црвено бојена. На хоризонтално профилисаном ободу приказан је фриз животиња у покрету. Средишњи део реципијента рељефно је орнаментисан митолошком сценом, младог Марса с копљем, штитом и шлемом и Венере изнад којих је Ерос.

Необјављено.

59. Patera with the image of Mars and Venus

Više grobalja, trench 265, ukop 1

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 4.2 cm, rim diameter: 22.4 cm, bottom diameter: 12.1 cm

DCV, A-554

3rd century

Fragmented conical patera with a missing handle. It is red burned and red painted. On the horizontally modelled rim there is a frieze of animals in motion. The middle vessel's part is relief decorated with a mythological scene of young Mars with a spear, shield and helmet and Venus. Above them, there is Eros.

Unpublished.

60. Пехар са приказом Бахуса

Пећине, сонда 340, жртвена површина

Керамика, витло, калуп

Висина: 12,4 cm; пречник обода: 5,7 cm; пречник дна: 5,0 cm

ДЦВ, Ц-9763

Друга половина 2. – почетак 3. века.

Пехар од фино пречишћене глине, црвене боје печења, црвено бојене спољне површине, којем вероватно недостаје друга дршка. Рељефно изведено лице бога Бахуса налази се на трбуху пехара. Очи, обрве, нос, уста и истакнута брада, пласично су изведене, а коса је украшена виновом лозом и грожђем.

Објављено: Nikolić, Raičković 2008, 144, Br. 34.

60. Beaker with the image of Bacchus

Pećine, trench 340, sacrificial area

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 12.4 cm, rim diameter: 5.7 cm, bottom diameter: 5.0 cm

DCV, C-9763

The second half of the 2nd – the beginning of the 3rd century

Beaker made of fine clay, red burned and red painted on the outer surface. Possibly, second handle is missing. The relief of god Bacchus' face is depicted on the beaker's belly. His eyes, eye-brows, nose, mouth and highlighted chin are plastically modeled. His hair is decorated with grapevine and grapes.

Published: Nikolić, Raičković 2008, 144, Br. 34.

61. Пехар са приказом лица

Више гробаља, сонда 52

Керамика, витло, калуп

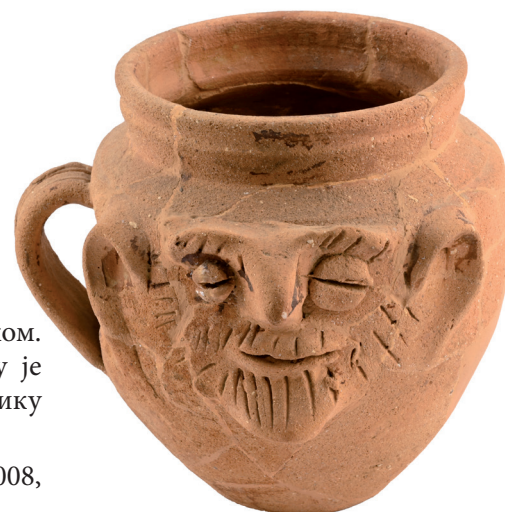
Висина: 12,0 cm; пречник обода: 9,0 cm; пречник дна: 4,8 cm

ДЦВ, Ц-2355

Средина 2. – средина 3. века

Посуда овалне форме са једном тракасто профилисаном дршком. Окер је боје печења, необрађене спољне површине. На трбуху је аплицирано пластично моделовано људско лице. Очи су у облику зрна кафе, а обрве, брови и брада назначени урезима.

Објављено: Зотовић, Јордовић 1990, 13, сл. 5; Nikolić, Raičković 2008, 141, br. 2; РЛГС, 286, кат. 10.

61. Prosopomorphic vessel

Više grobalja, trench 52

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 12.0 cm, rim diameter: 9.0 cm, bottom diameter: 4.8 cm

DCV, C-2355

The middle of the 2nd – the middle of the 3rd century

Oval vessel with a single, ribbon-shaped handle. It is ochre burned with an unworked outer surface. On the belly there is an applique in the shape of a human face. Eyes are shaped a coffee-beans, while the eye-brows, moustache and beard are indicated with carvings.

Published: Зотовић, Јордовић 1990, 13, сл. 5; Nikolić, Raičković 2008, 141, br. 2; RLCS 2018, 286, Cat. no. 10.

62. Пехар са приказом лица

Пећине, сонда 426, жртвена површина 1

Керамика, витло, калуп

Висина: 12,8 cm; пречник обода: 8,4 cm; пречник дна: 4,2 cm

ДЦВ, А-1524а

Средина 2. – средина 3. века

Посуда овалне форме на високој коничној стопи. Израђена од добро пречишћене глине, црвене боје печења, углачане спољне површине. На трбуху је приказано лице, чије су обрве, нос, брада и уши пластично изведени. Очи и зенице приказане су танко урезаним кружним линијама, а обрве и брада наглашени су ширим урезима.

Објављено: Nikolić, Raičković 2008, 141, br. 3.

62. Prosopomorphic vessel

Pećine, trench 426, sacrificial area 1

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 12.8 cm, rim diameter: 8.4 cm, bottom diameter: 4.2 cm

DCV, A-1524a

The middle of the 2nd – the middle of the 3rd century

Oval vessel on a high, conical foot. It is made of fine clay, red burned and polished outer surface. On the belly there is an applique in the shape of a human face. The eye-brows, nose, chin and ears are plastically modeled. The eyes and pupils are indicated with carved, circular thin lines, while the eye-brows and the chin are indicated with wider carvings.

Published: Nikolić, Raičković 2008, 141, br. 3.

63. Икона са представом култа подунавских коњаника

Каструм, сонда 1

Олово, ливење, калуп

Пречник: 7,6 cm

ДЦВ, Ц-359

Друга половина 2–3. век

Фрагментована оловна икона кружног облика. Представе су распоређене у три поља. У првом се налазе бисте Сола и Луне. У другом

пољу приказана је богиња раширених руку како држи коњске узде, а с обе стране се налази по један коњаник. Обојица носе фригијске капе и подигнутом руком поздрављају богињу. Коњаници газе по једног нагог човека. Иза левог коњаника налази се Викторија с венцем у подигнутој руци, а иза десног је женска фигура у дугој хаљини са спуштеним рукама. С обе стране, иза женских фигура, налази се по једна змија. У средишњем делу трећег поља представљен је треножац с рибом, испод кога су три птице. С леве стране треношца налазе се петао, птица и непознати предмет. С десне стране приказани су лав, птица, три кружна плода (колач, хлеб?) и кантарос.

Необјављено.

63. Icon with the image of the Danubian Horsemen cult

Castrum, trench 1

Lead, casting, moulded

Diameter: 7.6 cm

DCV, C-179

The second half of the 2nd – 3rd century

Fragmented circular lead icon. The images are divided into three fields. In the first one there are busts of Sol and Luna. In the second field there is the image of goddess with her arms spread and holding horses' reins, while on each of her sides there is a horseman. They both wear Phrygian caps and greet the goddess with their lifted arms. Horsemen each step on a naked man. Behind the left horseman there is Victoria with a wreath in her lifted hand. Behind the right horseman, there is a female figure in a long dress, her hands down. On both sides, behind each of the female figures, there is a snake. In the middle of the third field there is an image of a tripod with a fish and three birds beneath it. To the left from the tripod there is a rooster, a bird and an unknown object. On the right side there is a lion, a bird, three spherical fruits (cake, bread?) and a kantharos.

Unpublished.

64. Икона са представом култа подунавских коњаника

Околина амфитеатра, квадрат Б/4

Олово, ливење, калуп

Висина: 7,9 cm; ширина: 7,5 cm

ДЦВ, Ц-8124

Друга половина 2. – 3. век

Фрагментована оловна икона трапезастог облика. Икона се завршава заобљеним забатом у гроњем делу, чије су ивице оштећене. Унутар забата је полумесец, а са стране по једна риба. Главни иконографски приказ налази се у трапезастом уоквиреном пољу, а сцене су подељене у четири поља. У првом се у средини налази орао, лево је биста Сола са зракастом круном, а десно Луна са полумесецом. Иза биста су змије са главама окренутим ка средишњем делу иконе. У другом пољу средишњи део заузима представа богиње, са чије леве и десне стране се налази по један коњаник, а испод ње риба. Иза десног коњаника је Викторија у дугој хаљини, са подигнутим рукама у којима држи венац. Иза левог коњаника налази се фигура која је због оштећења непрепознатљива. Испод оба коња налази по једно наго људско тело. У средини композиције трећег поља налази се треножац, лево од њега су лав и кантарос, а десно петао и ован. У четвртом пољу с леве стране су приказане светиљке, а десно три кружна плода (колач, хлеб?).

Необјављено.

64. Icon with the image of the Danubian Horsemen cult

Vicinity of the Amphitheatre, square B/4

Lead, casting, moulded

Height: 7.9 cm, width: 7.5 cm

DCV, C-8124

The second half of the 2nd – 3rd century

Fragmented trapeze-shaped lead icon. The upper icon part ends in a rounded tymphanum, its edges are damaged. Within the tymphanum there is a crescent and, on each side, there is a fish. The main iconographical image is situated in the trapeze-shaped, framed field, while the scenes are divided into four fields. In the middle of the first one there is an eagle. To the left, there is the bust of Sol with a radial crown and to the right, there is Luna with a crescent. Behind the busts there are snakes facing the middle icon part. In the middle of the second field, there is the image of the goddess, on each her left and her right side there is a horseman and beneath her there is a fish. Behind the right horseman there is Victoria in a long dress, her hands lifted as she holds a wreath. Behind the left horseman there is a figure that remained unidentified due to damages. Beneath each of the horses there is a naked human body. In the middle of the third field there is a tripod. To the left from it there is a lion and a kantharos and to its right, there is a rooster and a ram. In the fourth field,

on its left side, there are images of lamps and on the right side there are three spherical fruits (cake, bread?).

Unpublished.

65. Икона са представом култа подунавских коњаника

Више гробаља, сонда 261

Олово, ливење, калуп

Висина: 4,7 cm; ширина: 3,5 cm

ДЦВ, Ц-12607

Друга половина 2. – 3. век

Фрагментована оловна икона. У средини је представа богиње у дугом хитону, раширених руку у којима држи узде. Изнад ње су четири звезде, а лево и десно по један коњаник, од којих онај с леве стране има подигнуту десну руку. Испод оба коња налази по једно наго људско тело. Испод богиње представљен се треножац с рибом, а десно од њега и лав.

Необјављено.

65. Icon with the image of the Danubian Horsemen cult

Više grobalja, trench 261

Lead, casting, moulded

Height: 4.7 cm, width: 3.5 cm

DCV, C-12607

The second half of the 2nd – 3rd century

Fragmented lead icon. In the middle there is the image of a goddess in a long hiton, her arms spread as she holds the reins. Above her there are four stars and on each left and right side there is a horseman. The one on the left side has a lifted right arm. Beneath each of the horses there is a naked human body. Beneath the goddess there is a tripod with fish. To the right from it, there is a lion.

Unpublished.

66. Икона са представом култа подунавских коњаника

Околина амфитеатра, квадрат А/6

Мермер, клесање, бојење

Висина: 13,2 cm; ширина: 10,2 cm; дебљина 1,1 cm

ДЦВ, Ц-8187

Друга половина 2. – 3. век

Сачуван је средишњи део мермерне иконе са представом два наспрамна коњаника, чије главе недостају. Обојица једном руком држе узде, док им је друга подигнута. Коњаници газе положена људска тела, а између коња се налази треножац са рибом(?). Иза левог коњаника приказана је богиња са руком преко уста (Немеза), а иза десног се само назире друга фигура. Испод овог поља сачуван је и део доњег али с нејасном представом. Уочавају се трагови жуте боје којом је икона била бојена.

Необјављено.

66. Icon with the image of the Danubian Horsemen cult

Vicinity of the Amphitheatre, square A/6

Marble, chiselling, painting

Height: 13.2 cm, width: 10.2 cm, thickness: 1.1 cm

DCV, C-8187

The second half of the 2nd – 3rd century

Preserved middle part of a marble icon with the image of two horsemen facing each other, their heads missing. Each of them holds the reins with one hand, while the other one is lifted. Each of the horsemen steps over lying human bodies, while between the horses there is a tripod with a fish(?). Behind the left horseman there is a goddess with her hand over her mouth (Nemesis), while behind the right one, another figure can only be perceived. Beneath this field there was also another, lower one, with an unclear image. Traces of yellow colour can be seen, used to paint the icon.

Unpublished.

67. Декоративна глава римског божанства

Над Клепечком, гроб Г1-80

Гипсани малтер, позлата, калуп

Висина: 6,7 cm; ширина: 5,0 cm; дебљина: 3,1 cm

ДЦВ, Ц-359

2. век

Глава мушког божанства са брадом и шлемом (Марс?) приказана у левом профилу. На полеђини је четвороугаони отисак дрвеног или металног носача на који је била постављена. Израђена је од гипсаног малтера сиве боје, са видљивим траговима позлате.

Необјављено.

67. Decorative head of a Roman deity

Nad Klepečkom, grave G1-80

Plaster mortar, gold plating, moulded

Height: 6.7 cm, width: 5.0 cm, thickness: 3.1 cm

DCV, C-359

2nd century

Head of a bearded male deity with a helmet (Mars?) facing left. On the back side there is a rectangular imprint of a wooden or metal support that used to hold it. It is made of grey plaster mortar, with visible traces of gold plating.

Unpublished.

68. Декоративна глава римског божанства

Над Клепечком, гроб Г1-80

Гипсани малтер, позлата, калуп

Висина: 4,5 cm; ширина: 2,9 cm; дебљина: 2,9 cm

ДЦВ, Ц-360

2. век

Фрагментована глава мушког божанства приказана у десном профилу. Сачуван је само доњи део главе, чија полеђина није обрађена. Израђена је од гипсаног малтера сиве боје, са видљивим траговима позлате.

Необјављено.

68. Decorative head of a Roman deity

Nad Klepečkom, grave G1-80

Plaster mortar, gold plating, moulded

Height: 4.5 cm, width: 2.9 cm, thickness: 2.9 cm

DCV, C-360

2nd century

Fragmented head of a male deity facing right. Only the lower head part remained preserved, with a non-worked back side. It is made of grey plaster mortar with visible traces of gold plating.

Unpublished.

69. Декоративна глава римског божанства

Над Клепечком, гроб Г1-80

Гипсани малтер, позлата, калуп

Висина: 6,5 cm; ширина: 3,5 cm; дебљина: 3,0 cm

ДЦВ, Ц-354

2. век

Глава мушког божанства (Бахус?) приказана у десном профилу. Коса је бујна, прекривена лишћем, очи и усне наглашене. Полеђина није обрађена, али се виде отисци носача, дрвеног или металног клина четвртастог пресека. Израђена је од гипсаног малтера сиве боје, са видљивим траговима позлате.

Необјављено.

69. Decorative head of a Roman deity

Nad Klepečkom, grave G1-80

Plaster mortar, gold plating, moulded

Height: 6.5 cm, width: 3.5 cm, thickness: 3.0 cm

DCV, C-354

2nd century

Head of a male deity (Bacchus?) facing right. His hair is thick and covered with leaves, his eyes and lips are highlighted. The back side is not worked on but there is a rectangular imprint of a wooden or metal support that used to hold it. It is made of grey plaster mortar with visible traces of gold plating.

Unpublished.

70. Декоративна глава римског божанства

Над Клепечком, гроб Г1-80

Гипсани малтер, позлата, калуп

Висина: 6,0 cm; ширина: 3,7 cm; дебљина: 2,7 cm

ДЦВ, Ц-355

2. век

Глава мушког божанства приказана у левом профилу, са бујном косом. Погледа упртог на горе са широко отвореним устима. На полеђини су видљиви остаци гвозденог држача, вероватно клина, који је носио главу. Израђена је од гипсаног малтера сиве боје, са видљивим траговима позлате.

Необјављено.

70. Decorative head of a Roman deity
Nad Klepečkom, grave G1-80
Plaster mortar, gold plating, moulded
Height: 6.0 cm, width: 3.7 cm, thickness: 2.7 cm
DCV, C-355
2nd century

Head of a male deity facing left, with thick hair. He is gazing upwards and his mouth is wide open. On the back side there are remains of an iron support, most likely a nail, that used to hold the head. It is made of grey plaster mortar with visible traces of gold plating.

Unpublished.

71. Декоративна глава римског божанства
Над Клепечком, гроб Г1-80
Гипсани малтер, позлата, калуп
Висина: 7,7 cm; ширина: 5,7 cm; дебљина: 3,3 cm
ДЦВ, Ц-353
2. век

Глава мушког божанства (Јупитер?) приказана у левом профилу. Божанство има дугу бујну косу и браду. На полеђини су видљиви остаци отиска држача, вероватно клина, који је носио главу. Израђена је од гипсаног малтера сиве боје, са видљивим траговима позлате.

Необјављено.

71. Decorative head of a Roman deity
Nad Klepečkom, grave G1-80
Plaster mortar, gold plating, moulded
Height: 7.7 cm, width: 5.7 cm, thickness: 3.3 cm
DCV, C-353
2nd century

Head of a male deity (Jupiter?) facing left. The deity has a long, thick hair and beard. On the back side there are remains of a support, most likely a nail, that used to hold the head. It is made of grey plaster mortar with visible traces of gold plating.

Unpublished.

72. Декоративна глава римског божанства

Над Клепечком, гроб Г1-80

Гипсани малтер, позлата, калуп

Висина: 6,2 cm; ширина: 4,8 cm; дебљина: 3,2 cm

ДЦВ, Ц-358

2. век

Глава мушког божанства приказана у левом профилу. На полеђини су видљиви остаци отиска држача, вероватно клина, који је носио главу. Израђена је од гипсаног малтера сиве боје, са видљивим траговима позлате.

Необјављено.

72. Decorative head of a Roman deity

Nad Klepečkom, grave G1-80

Plaster mortar, gold plating, moulded

Height: 6.2 cm, width: 4.8 cm, thickness: 3.2 cm

DCV, C-358

2nd century

Head of a male deity facing left. On the back side there are imprint remains of a support, most likely a nail, that used to hold the head. It is made of grey plaster mortar with visible traces of gold plating.

Unpublished.

73. Икона са представом култа подунавских коњаника

Амфитеатар, квадрат Ф/6

Мермер, клесање, бојење

Висина: 9,8 cm; ширина: 9,4 cm; дебљина: 1,2 cm

ДЦВ, Ц-6310

Друга половина 2. – 3. век

Средишњи део мермерне иконе правоугаоног облика. Делимично су сачувана два профилисана поља са иконографским представама. У горњем пољу су два коњаника која газе положена људска тела. Између њих налази се треножац с рибом. У средишњем делу доњег поља приказан је мушкарац окренут налево који дере овна окаченог на дрво (*criobolium*). Иза њега је друга мушка фигура, такође окренута налево, с испруженом десном руком. Десно од њих назире се

фигура животиње (ован, лав?). Уочавају се трагови црвене боје на оквиру и жуте боје којом је била бојена представа.

Необјављено.

73. Icon with the image of the Danubian Horsemen cult

Amphitheatre, square F/6

Marble, chiselling, painting

Height: 9.8 cm, width: 9.4 cm, thickness: 1.2 cm

DCV, C-6310

The second half of the 2nd – 3rd century

Middle part of a rectangular marble icon. Two profiled fields with iconographical images remained partially preserved. In the upper field there are two horsemen stepping over lying human bodies. Between them there is a tripod with a fish. In the middle of the lower field there is the image of a man facing left, skinning a ram hung on a tree (*criobolium*). Behind him there is another male figure, also facing left, with a stretched right arm. To the right from them, an animal figure (ram, lion?) can be perceived. There are visible traces of red paint on the frame and of the yellow paint, used for painting the image.

Unpublished.

74. Фигурина Митре

Рит, сонда 430, укуп 1

Керамика, калуп, бојење

Висина: 13,0 cm; ширина: 12,4 cm; дебљина: 5,1 cm

ДЦВ, Ц-2629

2. век

Фигурина младог Митре који јаше петла. Митра је обучен у дугу хламиду и носи фригијску капу на глави. Црте лица су сумарно изведене. Обе ноге приказане са исте стране, у ставу женског јахања. Реп, крила и креста петла наглашени су урезима. Глина је црвене боје печења са остацима беле енгобе. Израђена је од керамике, шупље изливена у дводелном калупу.

Необјављено

74. Figurine of Mithra

Rit, trench 430, pit 1

Pottery, moulded, painting

Height: 13.0 cm, width: 12.4 cm, thickness: 5.1 cm

DCV, C-2629

2nd century

Figurine of a young Mithra riding a rooster. Mithra is dressed in a long chlamyde and he wears a Phrygian cap on his head. His features are simplified. Both of his legs are depicted on the same side, in the position of side-saddling. Rooster's tail, wings and crest are highlighted with carvings. The clay is red burned, with traces of white slip. It is made of pottery, in a hollow, bivalve mould.

Unpublished.

75. Фигурина Сераписа

Више гробаља, сонда 263

Керамика, калуп

Висина: 6,7 cm; ширина: 3,3 cm; дебљина: 3,1 cm

ДЦВ, Ц-12681

3. век

Фрагментована фигурина Сераписа, од које је очувана само глава. Божанство је представљено с густом брадом и брковима, а коса у коврџама уоквирује лице. На глави се налази калатос (*calathos*). Израђена је од средње пречишћене глине, шупље изливена, црвене боје печења.

Необјављено.

75. Figurine of Serapis

Više grobalja, trench 263

Pottery, moulded

Height: 6.7 cm, width: 3.3 cm, thickness: 3.1 cm

DCV, C-12681

3rd century

Fragmented figurine of Serapis. Only the head remained preserved. The deity is depicted with thick beard and moustache, while the locks of his hair frame the face. On his head there is a *calathos*. It is made of moderately cleaned clay, hollow moulded and red burned.

Unpublished.

76. Хришћански прстен

Пиривој, гроб Г-165

Бронза, ливење, урезивање

Пречник: 2,0 cm

ДЦВ, Ц-450

4. век

Прстен формиран од танке, кружне алке и главе у виду елипсоидне плочице. Рамена су обла и ненаглашена. На глави је урезана представа брода с једром и веслима. Представа је карактеристична за ранохришћанску иконографију.

Необјављено.

76. Christian finger ring

Pirivoj, grave G-165

Bronze, casting, carving

Diameter: 2.0 cm

DCV, C-450

4th century

Finger ring formed out of a thin, circular ring and a head in the shape of an elliptical plate. The shoulders are rounded and not highlighted. On the head there is a carved image of a ship with a sail and oars. The image is typical for early Christian iconography.

Unpublished.

77. Хришћански прстен с гемом

Више гробаља, гроб Г-2455

Сребро, драги камен, ливење, интаљо

Пречник: 2,4 cm

ДЦВ, Ц-13522

Прва половина 3. века

Сребрни прстен проширених рамена с овалним фасунгом у коме је гема од драгог камена плаве боје (ахат?). На гема је приказан мотив сидра фланкиран с две рибе. Представа је карактеристична за ранохришћанску иконографију.

Необјављено.

77. Christian finger ring with a gem

Više grobalja, grave G-2455

Silver, precious stone, casting, intaglio

Diameter: 2.4 cm

DCV, C-13522

The first half of the 3rd century

Silver finger ring with widened shoulders and an oval socket in which there is a gem made of blue precious stone (agate?). On the gem there is the motif of an anchor and a fish on each of its sides. The image is typical for early Christian iconography.

Unpublished.

78. Хришћански привезак

Пећине, сонда 643

Сребро, ковање

Димензије: 2,3 x 1,6 cm

ДЦВ, Ц-14413

Друга половина 4. века

Кружни привезак с алком за качење, направљен од искованих сребрних трака правоугаоног пресека. У центру је приказан стилизовани Христов монограм.

Необјављено.

78. Christian pendant

Pećine, trench 643

Silver, embossing

Dimensions: 2.3 x 1.6 cm

DCV, C-14413

The second half of the 4th century

Circular pendant with a hanging ring, made of embossed silver ribbons with a rectangular cross-section. In the centre there is a stylized Christ's monogram.

Unpublished.

79. Хришћански прстен
Пиривој, гроб Г-212
Бронза, ливење, урезивање
Пречник: 2,6 cm
ДЦВ, Ц-750
4. век

Прстен формира елипсоидна алка која прелази у испупчену главу овалног облика. На зарављеној глави је урезана представа Христовог монограма, уоквирена венцем који је изведен кратким урезима.

Објављено: Korać 2019, 313, Fig. 320.

79. Christian finger ring
Pirivoj, grave G-212
Bronze, casting, carving
Diameter: 2.6 cm
DCV, C-750
4th century

Finger ring made of an elliptic ring that turns into the highlighted oval head. On the flattened head there is a carved image of Christ's monogram, framed with a wreath made with short carvings.

Published: Korać 2019, 313, Fig. 320.

80. Укосница са главом у облику Венере
Више гробаља, сонда 265, укуп 1
Кост, токарски струт
Дужина: 12,2 cm
ДЦВ, Ц-12925
2–3. век

Коштана укосница кружног пресека са главом у облику стидљиве Венере (*Venera Pudica*). На глави богиње налази се дијадема, коса је дуга и бујна, везана у пунђу. Десна рука Венере положена је на попрсје, док левом покрива пубични део и придржава наборану тканину око бокова. Глава укоснице је од тела одвојена плитким хоризонталним урезом.

Необјављено.

80. Hairpin with the head in the shape of Venus

Više grobalja, trench 265, pit 1

Bone, lathe, cutting, engraving

Length: 12.2 cm

DCV, C-12925

2nd – 3rd century

Bone hairpin with a circular cross-section and the head shaped as the modest Venus (*Venera Pudica*). On goddess's head there is a diadem, her hair is long and thick, tied in a bun. The right Venus's hand is placed upon her chest, while with the left one, she covers her pubis and holds a folded garment around her hips. The hairpin head is separated from the body with a shallow horizontal carving.

Unpublished.

81. Укосница са главом у облику Венерине шаке

Амфитеатар, квадрат Ф/9

Кост, токарски струг

Дужина: 13,6 cm

ДЦВ, Ц-6743

2–3. век

Фрагментована коштана укосница кружног пресека с главом у облику шаке која између палца и кажипрста држи непознат лоптасти предмет (Венерина шака). Глава укоснице је са два хоризонтална уреза одвојена од тела.

Необјављено.

81. Hairpin with the head in the shape of Venus's hand

Amphitheatre, square F/9

Bone, lathe, cutting, engraving

Length: 13.6 cm

DCV, C-6743

2nd – 3rd century

Fragmented hairpin with a circular cross-section and a head in the shape of a hand, holding an unknown spherical object between her thumb and the pointing finger (Venus's hand). The hairpin head is separated from the body with two horizontal carvings.

Unpublished.

82. Укосница са главом у облику Венерине шаке

Над Клепечком, сонда 54

Бронза, ливење

Дужина: 13,1 cm

ДЦВ, Ц-1159

2. – прва половина 3. века

Укосница са главом у облику шаке која између палца и кажипрста држи лоптасти предмет (Венерина шака). Глава укоснице је профилисаним хоризонталним жлебом одвојена од тела.

Необјављено.

82. Hairpin with the head in the shape of Venus's hand

Nad Klepečkom, trench 54

Bronze, casting

Length: 13.1 cm

DCV, C-1159

2nd – the first half of the 3rd century

Hairpin with a head in the shape of a hand, holding a spherical object between her thumb and the pointing finger (Venus's hand). The hairpin head is separated from the body with a profiled horizontal carving.

Unpublished.

83. Укосница са главом у облику Сабазијеве шаке

Над Клепечком, гроб Г1–20

Бронза, ливење

Дужина: 14,5 cm

ДЦВ, Ц-127

2. – прва половина 3. века

Бронзана укосница са главом у облику шаке која између палца и кажипрста држи шишарку (Сабазијева шака). На спољашњој страни шаке налази се мали кружни предмет, могуће корњача. Глава укоснице је профилисаним хоризонталним жлебом одвојена од вретенастог тела.

Објављено: РЛГС 2018, 312, кат. 15.

83. Hairpin with the head in the form of the hand of Sabazios

Nad Klepečkom, grave G1-20

Bronze, casting

Length: 14.5 cm

DCV, C-127

2nd – the first half of the 3rd century

Bronze hairpin with a head in the shape of a hand, holding a pinecone between her thumb and the pointing finger (the Hand of Sabazios). On the outer hand side there is a small spherical object, possibly a turtle. The hairpin head is separated from the body with a profiled horizontal carving.

Published: RLCS 2018, 312, Cat. no. 15.

84. Дршка патере са приказом Меркура

Пећине, сонда 33, блок 2

Керамика, калуп

Дужина: 9,4 cm; ширина: 7,8 cm; дебљина: 4,2 cm

ДЦВ, Ц-356

3. век

Дршка и део обода патере, од fino пречишћене глине, црвене боје печења. На дршци рељефно је приказана стојећа, нага, фигура голобрадог Меркура. Тело је у контрапосту са искораченом левом ногом. Преко левог рамена огрнут је дугачком хламидом која у наборима пада све до листова. Мускулатура божанства је назначена грудним и трбушним мишићима. Глава је окренута надесно, а црте лица се само назиру. Могуће је да се на глави налази крилати путнички шешир (*petasos*). Десна рука је испружена поред тела и у њој држи кесу с новцем (*marsupium*), док је лева савијена у лакту и придржава гласнички штап кадуцеј (*kerikejon*), чији се горњи крај ослања на лево раме. Иза десне ноге налази се петао.

Необјављено.

84. Patera handle with the image of Mercury

Pećine, trench 33, block 2

Pottery, moulded

Length: 9.4 cm, width: 7.8 cm, thickness: 4.2 cm

DCV, C-356

3rd century

Patera handle and part of the rim made of fine clay and red burned. On the handle, there is a relief of a standing, naked figure of beardless Mercury. The body is in the counterpoise, his left leg stepping forward. Over his left shoulder there is a long chlamys, falling down in folds all the way to his lower legs. The deity's musculature is highlighted on his chest and belly. His head is facing right and his features can only be perceived. It is possible that on his head there was a winged travelling hat (*petasos*). The right arm is stretched next to the body and he holds a money pouch in it (*marsupium*), while the left one is bent and holds a messenger's staff caduceum (*kerikejon*), its upper part leaning on his left shoulder. Behind the right foot there is a rooster.

Unpublished.

85. Дршка патере са приказом Луне

Околина амфитеатра, квадрат К/7

Керамика, калуп

Дужина: 6,0 cm; ширина: 5,1 cm; дебљина: 1,4 cm

ДЦВ, А-6784

3. век

Фрагмент тракасте дршке патере која се завршава кружним проширењем. Рађена је од фино пречишћене глине сиве боје печења, површине превучене маслинасто-окер глеђу. Дршка је рељефно украшена мотивима зракасто распоређеног орнаманта и јајнице, док је у њеном средишту попрсје богиње Луне.

Необјављено.

85. Patera handle with the image of Luna

Vicinity of the Amphitheatre, square K/7

Pottery, moulded

Length: 6.0 cm, width: 5.1 cm, thickness: 1.4 cm

DCV, A-6784

3rd century

Fragment of a ribbon-shaped patera handle ending with a spherical widening. It is made of fine clay and burned grey, its surface covered with olive-green and ochre glaze. The handle is decorated with a relief of radially positioned ornaments and cymation, while in its central part, there is a bust of the goddess Luna.

Unpublished.

86. Дршка патере са приказом Бахуса/Либер

Околина амфитеатра, квадрат А/5

Керамика, калуп

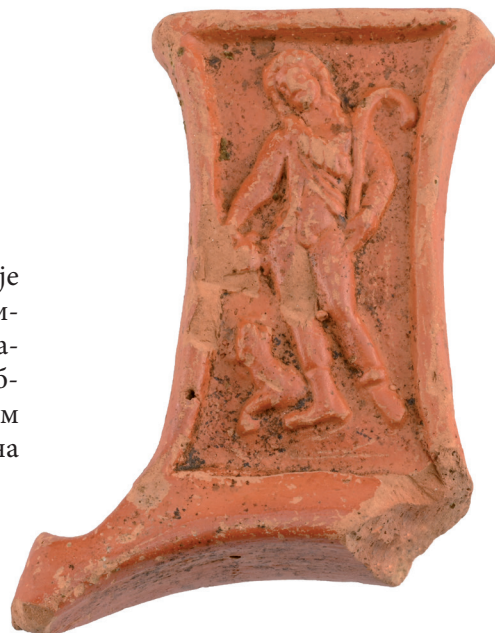
Дужина: 8,3 cm; ширина: 6,0 cm; дебљина: 1,2 cm

ДЦВ, А-11441/ХV/9

3. век

Дршка и део обода патере, од фино пречишћене глине, црвене боје печења, црвено бојене спољне површине. На дршци је рељефно приказана стојећа фигура Бахуса/Либер са дужом косом, која у вितिцама пада на рамена. Преко његовог десног рамена пребачен је небрис (*nebris*) или егида (*aegis*). У подигнутој левој руци држи педум (*pedum*), а у десној кантарос (*cantharos*), из кога излива течност на пса крај ногу.

Необјављено.

86. Patera handle with the image of Bacchus/Liber

Vicinity of the Amphitheatre, square A/5

Pottery, moulded

Length: 8.3 cm, width: 6.0 cm, thickness: 1.2 cm

DCV, A-11441/ХV/9

3rd century

Patera handle and part of the rim made of fine clay, red burned and red painted on the outer surface. On the handle there is a relief of a standing Bacchus/Liber figure with longer hair, falling in locks down to his shoulders. Over his right shoulder there is a fawn skin (*nebris*) or an *aegis*. In the lifted left hand, he holds a pedum and in the right one a kantharos (*cantharos*), pouring out liquid from it onto the dog next to his feet.

Unpublished.

87. Ритуална посуда

Амфитеатар, квадрати ЈК/8

Керамика, витло, печење, аплицирање

Висина: 30,0 cm; пречник обода: 30,0 cm

ДЦВ, А-ЈК/8/II/48

2–3. век

Фрагментовани лонац с три дршке, рађен од средње пречишћене глине, црвене боје печења, док је спољна површина премазана тоно-

вима црвене боје. На трбуху посуде аплициране су три змије које се преко дршки пењу до обода. Аплицирани рељефни орнаменти изведени печашењем налазе се на врату посуде и понављају се у низу. Издвајају се представе петла, јелена, Меркура(?) и других непознатих божанстава. Лонац припада групи посуда култног карактера већих димензија познатих као „змијске посуде“.

Необјављено.

87. Ritual vessel

Amphitheatre, squares JK/8

Pottery, wheel-thrown, stamping, appliqueing

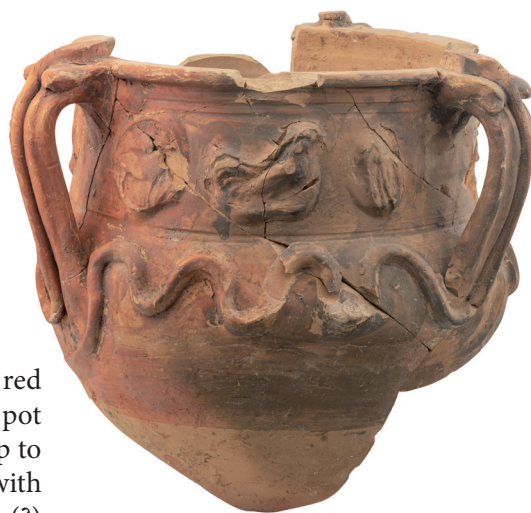
Height: 30.0 cm, rim diameter: 30.0 cm

DCV, A-JK/8/II/48

2nd – 3rd century

Fragmented three-handled pot, made of moderately cleaned clay, red burned and painted with nuances of red on the outer surface. On the pot belly, three snakes are applied, climbing over the handles all the way up to the rim. On the pot neck there is a repeated relief decoration made with stamping. Among them, there are images of a rooster, deer, Mercury(?) and other unknown deities. The pot belongs to the vessel group of ritual character and of larger dimensions, known as the „snake vessels“.

Unpublished.

88. Фрагмент ритуалне посуде

Над Клепечком, објекат 22

Керамика, витло, печашење, аплицирање

Димензије: 13,5 x 8,6 cm; пречник обода: 24,0 cm; пречник апликације: 6,2 cm

ДЦВ, А-1275/II/48

2–3. век

Фрагмент обода и врата црвено печеног и црвено бојеног лонца. Аплицирани рељефни орнамент изведен печашењем налази се на врату посуде. Представљен је коњ иза кога се налази дрво. Лонац припада групи посуда култног карактера већих димензија познатих као „змијске посуде“.

Необјављено.

88. Fragment of a ritual vessel

Nad Klepečkom, building 22

Pottery, wheel-thrown, stamping, appliqueing

Dimensions: 13.5 x 8.6 cm, rim diameter: 24.0 cm, diameter of the applique: 6.2 cm

DCV, A-1275/II/48

2nd – 3rd century

Rim and neck fragment of a red burned and red painted pot. The applied relief decoration on the neck was made with stamping. There is the image of a horse and a tree behind it. The pot belongs to the vessel group of ritual character and of larger dimensions, known as the „snake vessels“.

Unpublished.

89. Здела са приказом Баханалија

Амфитеатар, квадрати ХИ/9-И/10

Керамика, витло, калуп

Висина: 12,0 cm; пречник обода: 26,0 cm; пречник дна: 9,0 cm.

ДЦВ, А-14098/И/111

2. век

Здела калотасте форме, вертикално извученог обода благо задебљане ивице и прстенасто профилисане стопе. Рађена у техници *terra sigillata*, облик Drag. 37, од добро пречишћене глине, црвене боје печења, црвено бојене површине. На трбуху се налази рељефно изведена представа Баханалија (Менаде, Сатири, Пан/Силен, свечане борбе и друго), која је са доње стране двоструко тракасто прифилисана, а са горње оивичена мотивом јајнице.

Необјављено.

89. Bowl with the scene of Bacchanalia

Amphitheatre, squares HI/9-I/10

Pottery, wheel-thrown, moulded

Height: 12.0 cm, rim diameter: 26.0 cm, bottom diameter: 9.0 cm.

DCV, A-14098/I/111

2nd century

Semi-spherical bowl with a vertical rim and slightly rounded edges and with a ring-shaped foot. It was made in the *terra sigillata* technique, type Drag. 37, of fine clay, red burned and red painted. On the belly there is the

relief-shaped scene of Bacchanalia (Maenads, Satyrs, Pan/Silenus, festive fights etc.). On its lower side, it is profiled with double ribbon while on its lower side, it is framed with a cymation.

Unpublished.

90. Фрагмент ритуалне посуде

Над Клепечком, објекат 30

Керамика, витло, печење, аплицирање

Димензије: 10,9 x 12,4 cm; пречник обода: 37,0 cm; димензије апликације: 4,5 x 3,4 cm

ДЦВ, А-1607/II/48

2–3. век

Фрагмент обода и врата црвено печеног и црвено бојеног лонца. Аплицирани рељефни орнамент изведен печењем налази се на врату посуде. Представљена је глава божанства са косом која у локнама уоквирује чело. Лонац припада групи посуда култног карактера већих димензија познатих као „змијске посуде“.

Необјављено.

90. Fragment of a ritual vessel

Nad Klepečkom, building 30

Pottery, wheel-thrown, stamping, appliqueing

Dimensions: 10.9 x 12.4 cm, rim diameter: 37.0 cm, dimensions of the applique: 4.5 x 3.4 cm

DCV, A-1607/II/48

2nd – 3rd century

Rim and neck fragment of a red burned and red painted pot. The applied relief is decorated with stamping and it is situated at the vessel's neck. Head of a deity is depicted with hair whose locks frame the face. The pot belongs to the vessel group of ritual character and of larger dimensions, known as the „snake vessels“.

Unpublished.

91. Фрагмент ритуалне посуде

Над Клепечком, објекат 22

Керамика, витло, печење, аплицирање

Димензије: 16,3 x 15,3 cm; пречник апликације: 6,5 cm

ДЦВ, А-1275/II/48

2–3. век

Фрагмент трбуха и врата црвено печеног и црвено бојеног лонца. Аплицирани рељефни орнамент изведен печењем налази се на врату посуде. Представљен је орао раширених крила, главе окренуте нагоре и отвореног кљуна. Перје на телу назначено је капљичастим орнаментом, а крила и реп су украшени наизменичним профилисаним тракама. Иза орла је елипсоидни предмет са мрежастим орнаментом, који може представљати јаје. Обод апликације профилисан капљичастим орнаментима. Лонац припада групи посуда култног карактера већих димензија познатих као „змијске посуде“.

Необјављено.

91. Fragment of a ritual vessel

Nad Klepečkom, building 22

Pottery, wheel-thrown, stamping, appliqueing

Dimensions: 16.3 x 15.3 cm, diameter of the applique: 6.5 cm

DCV, A-1275/II/48

2nd – 3rd century

Belly and neck fragments of a red burned and red painted pot. The applied relief is decorated with stamping and it is situated at the vessel's neck. There is the image of an eagle, its wings spread, as it faces upwards and his beak opened. The feathers on its body are depicted with a drop-like ornament, while its wings and tail are decorated with altering profiled ribbons. Behind the eagle there is an elliptic object with a net ornament, possibly representing an egg. The applique rim is profiled with drop-like ornaments. The pot belongs to the vessel group of ritual character and of larger dimensions, known as the „snake vessels“.

Unpublished.

92. Фрагмент ритуалне посуде

Над Клепечком, објекат 34

Керамика, витло, печење, аплицирање

Димензије: 16,3 x 12,4 cm; пречник обода: 34,0 cm; пречник апликације: 8,5 cm

ДЦВ, А-1563/II/48

2–3. век

Фрагмент трбуха и врата светлосиво печеног лонца. Аплицирани рељефни орнамент изведен печећењем налази се на врату посуде. Представљени су Бахусови/Дионисови пратиоци и чланови свите (*thiasos*): Пријап, Пан и Папосилен који свира у двојструку фрулу. Представа је уоквирена виновом лозом с лишћем и грожђем. Лонац припада групи посуду култног карактера већих димензија познатих као „змијске посуде“.

Необјављено.

92. Fragment of a ritual vessel

Nad Klepečkom, building 34

Pottery, wheel-thrown, stamping, appliqueing

Dimensions: 16.3 x 12.4 cm, rim diameter: 34.0 cm, diameter of the applique: 8.5 cm

DCV, A-1563/II/48

2nd – 3rd century

Belly and neck fragments of a light grey burned pot. The applied relief is decorated with stamping and it is situated at the vessel's neck. There are the images of Bacchus/Dionysus' escort and suite members (*thiasos*): Priapus, Pan and Papposilenus playing the double flute. The image is framed with grapevine with leaves and grapes. The pot belongs to the vessel group of ritual character and of larger dimensions, known as the „snake vessels“.

Unpublished.

93. Фрагмент ритуалне посуде

Над Клепечком, објекат 35

Керамика, витло, печећење, аплицирање

Димензије: 16,6 x 14,2 cm; димензије апликације: 5,4 x 4,7 cm

ДЦВ

2–3. век

Фрагмент трбуха и врата црвено печеног и црвено бојеног лонца. Аплицирани рељефни орнамент изведен печећењем налази се на трбуху посуде, испод корена дршке која недостаје. Представљено је божанство дуге таласасте косе (Сабазије?). С обе стране божанства уочавају се трагови, највероватније од аплицираних репова змија који недостају, а које су ишле преко дршке. Лонац припада групи посуду култног карактера већих димензија познатих као „змијске посуде“.

Необјављено.

93. Fragment of a ritual vessel

Nad Klepečkom, building 35

Pottery, wheel-thrown, stamping, appliqueing

Dimensions: 16.6 x 14.2 cm, dimensions of the applique: 5.4 x 4.7 cm

DCV

2nd – 3rd century

Belly and neck fragments of a red burned and red painted pot. The applied relief is decorated with stamping and it is situated at the vessel's belly, under the beginning of a handle, now missing. There is an image of a deity with long, wavy hair (Sabazios?). On both sides of the deity, traces can be seen, most likely of applied snakes' tails, now missing, that once went over the handle. The pot belongs to the vessel group of ritual character and of larger dimensions, known as the „snake vessels“.

Unpublished.

94. Икона са представом Трачког Хероса

Пиривој, ПЛБ V/14, простор некрополе

Мермер, клесање, полирање

Висина: 56,0 cm; ширина: 48,5 cm; дебљина: 4,0-5,0 cm

ДЦВ, Ц-476

Средина 3. века

Фрагментована четвороугаона икона/вотивни рељеф од белог мермера са засведеним горњим делом. Недостаје горњи десни угао као и већи део с доње леве стране. Оквир око плитког рељефа је профилисан. У средишњем делу приказан је коњаник у лову који галопира надесно. Он је голобрад са густом косом, приказан *en face*, обучен у кратки потпасан хитон и дугачак плашт (хламида) који је прикопчан на десно раме и лепрша на ветру. У десној руци држи високо подигнут бодеж(?) којим замахује. Грива и узде коња су детаљно приказане. Десна предња нога коња је подигнута, а испод копита је приказан пас који јури дивљег вепра, иза је лане које трчи налево. Десно од главе коњаника представљена је биста жене *en face*, која држи две војничке инсигније (вексилуме). Могуће је да се ради о представи персонафикације Горње Мезије која у руци држи обележја две мезијске легије, IV Флавијеве и VII Клаудијеве. Испод бисте жене и десно од коња налазе се три фигуре које стоје на заједничкој подлози. Прва од њих је женска фигура с велом која у руци држи неодређени предмет (могуће патеру?), иза је девојка у дугачкој, потпасаној хаљини која држи венац(?), а иза ње мушкарац у краткој потпасаној туници, чија

горња половина тела са главом недостаје. Мушкарац у подигнутим рукама држи дуги закривљени пастирски штап (Атис?). Представа је карактеристична за приказе тзв. Трачког коњаника. Испод рељефне композиције, налази се издвојено поље с натписом у три реда, који је у већој мери излизан, а висина слова је 2 cm.

[- -] *Aper*

[- -] *† onius*

[- -] *T pos(uit/uerunt).*

Објављено: Ferjančić, Korać, Ricl 2017, 235–249, Nr. 4.

94. Icon with the image of Thracian horseman

Pirivoj, PLB V/14, area of the necropolis

Marble, chiselling, polishing

Height: 56.0 cm, width: 48.5 cm, thickness: 4.0-5.0 cm

DCV, C-476

The middle of the 3rd century

Fragmented rectangular icon/votive relief of white marble with a vaulted upper part. The upper right corner is missing, as well as a larger part on the lower left side. The frame around the low relief is profiled. In the middle part there is the image of a hunting horseman galloping to the right. He is beardless, with thick hair, depicted *en face*, dressed in a short, belted chiton and a long cloak (chlamys). It is fastened on his right shoulder and it is fluttering in the wind. In his right, high lifted hand, he holds a dagger(?) and he swings with it. The horse's mane and rein are depicted in detail. The horse's right front leg is lifted and under the hoof there is an image of a dog chasing a wild boar. Behind them there is a fawn running to the left. To the right from the horseman's head there is a female bust depicted *en face* and holding two military insignia (vexilla). It is possible that it represents the personification of Upper Moesia who holds symbols of the two Moesian legions, the IV Flavia and the VII Claudia. Beneath the woman's bust and to the right from the horse there are three figures standing on a common pedestal. The first one is a female figure with a veil that holds an unknown object in her hand (possibly a patera?), behind her there is a girl in a long, belted dress, holding a wreath(?), while behind her there is a man in a short, belted tunic. His upper body part and his head are missing. In his lifted arms, the man holds a long, crooked shepherd's staff (Attis?). The image is typical for depictions of the so-called Thracian horseman. Under the relief composition there is a highlighted field with an inscription in three rows, mostly worn out. The height of letters is 2 cm.

[- -] *Aper*

[- -] *† onius*

[- -] *† pos(uit/uerunt)*.

Published: Ferjančić, Korać, Ricl 2017, 235–249, Nr. 4.

95. Икона са представом Трачког Хероса

Околина амфитеатра, објекат 1

Мермер, клесање, полирање, бојење

Висина: 15,5 cm; ширина: 26,2 cm; дебљина: 3,8 cm

ДЦВ, Ц-6642

3. век

Горњи део лучно обликоване мермерне вотивне иконе са представом коњаника. Оквир око плитког рељефа је профилисан. У средишњем делу приказан је коњаник у лову који галопира надесно. Дугачак плашт (хламида) лепрша на ветру иза њега. Има дугу косу и браду, а у десној руци држи високо подигнут предмет, мада се због оштећености не може са сигурношћу рећи који (двосекла секира?). Лево од коњаника приказана је људска фигура која га поздравља високо подигнутом десном руком. На више места видљиви су трагови жутомрке боје којом је икона била бојена. Представа је карактеристична за приказе тзв. Трачког коњаника.

Необјављено.

95. Icon with the image of Thracian horseman

Vicinity of the Amphitheatre, building 1

Marble, chiselling, polishing, painting

Height: 15.5 cm, width: 26.2 cm, thickness: 3.8 cm

DCV, C-6642

3rd century

Upper part of a vaulted marble votive icon with the image of a horseman. The frame around the low relief is profiled. In the middle part there is a hunting horseman galloping to the right. His long cloak (chlamys) is behind him, fluttering in the wind. He has a long hair and beard and in his high lifted right hand, he holds an object. Due to the poor state of preservation, it cannot be distinguished (a double axe?). To the left from the horseman there is a human figure, greeting him with a high lifted right hand. On several spots there are visible traces of yellow-brown colour that

was used for painting the icon. The image is typical for depictions of the so-called Thracian horseman.

Unpublished.

96. Кадионица

Више гробаља, гроб Г1-1446

Керамика, витло

Висина: 7,6 cm; пречник обода: 10,4 cm; пречник дна: 5,8 cm

ДЦВ, Ц-9985

Крај 2. – средина 3. века

Кадионица коничне форме, са профилисаним шупљом стопом.

Светломрке боје печења, са премазом од непостојане енгобе.

Необјављено.

96. Censer

Više grobalja, grave G1-1446

Pottery, wheel-thrown

Height: 7.6 cm, rim diameter: 10.4 cm, bottom diameter: 5.8 cm

DCV, C-9985

The end of the 2nd – the middle of the 3rd century

Conical censer with a profiled hollow foot. It is light brown burned, with a white slip that is wearing off.

Unpublished.

97. Икона са представом Митре

Околина амфитеатра, објекат 1

Мермер, клесање, полирање

Висина: 17,0 cm; ширина: 17,0 cm; дебљина 4,2 cm

ДЦВ, Ц-6718

3. век

Фрагмент вотивне иконе од мермера са лучним горњим делом. Очувана је глава бога Митре са фригијском капом, док се десно од њега налази биста Луне. На икони је највероватније била представљена сцена тауроктоније, борбе Митре са биком.

Необјављено.

97. Icon with the image of Mithra

Vicinity of the Amphitheatre, building 1

Marble, chiselling, polishing

Height: 17.0 cm, width: 17.0 cm, thickness: 4.2 cm

DCV, C-6718

3rd century

Fragment of a vaulted marble votive icon. Head of the god Mithra remained preserved, wearing a Phrygian hat, while to the right from him, there is Luna's bust. The icon most likely contained the scene of tauroctony, the fight of Mithras with the bull.

Unpublished.

98. Хришћански оловни реликвијар са бронзаном укосницом

Код кораба, гроб Г1-115

Олово, ливење

Димензије реликвијара: 30,0 x 30,0 x 30,0 cm; дужина укоснице: 11,9 cm

ДЦВ, Ц-374, Ц-373

Средина 3. века

а) Деформисана оловна касета (реликвијар) облика коцке са оштећеним и деформисаним поклопцем. Три бочне стране имају рељефно изведен мотив једнокраког крста, док су на четвртој линије укрштене у облику слова Х. Крстови су изведени псеудотордираним тракама. Ивице поклопца савијене су преко касете, за коју је причвршћен са пет гвоздених ексера. Видљиви су трагови поправке заливањем олова на бочној и доњој страни касете. Нађена је у доњем етажу гроба кремираног покојника типа „Мала Копашница-Сасе II“. Поред реликвијара у гробу су нађени и керамички крчаг, бронзана наруквица и бронзана укосница, док су малобројни остаци спаљених костију покојника били расути унутар гробне раке. На основу мотива крста на реликвијару и голубице на укосници можемо претпоставити да се ради о гробу припадника ранохришћанске заједнице.

б) Бронзана укосница са главом моделованом у облику голубице.

Објављено: Milovanović 2017, 278, kat. 405; Korać 2019, 362–367.

98. Christian lead reliquary with a bronze hairpin

Kod koraba, grave G1-115

Lead, casting

Dimensions of the reliquary: 30.0 x 30.0 x 30.0 cm, hairpin length: 11.9 cm

DCV, C-374, C-373

The middle of the 3rd century

a) Deformed, cube-shaped lead cassette (reliquary) with a damaged and deformed lid. Three lateral sides possess a relief motif of a Greek cross, while the arms on the fourth side form the letter „X“. The crosses are made with pseudo-wrapped ribbons. The lid edges are bent over the cassette and fastened onto it with five iron nails. Traces of repair are visible by pouring lead on the right and bottom cassette sides. It was discovered in the lower level of a cremated grave belonging to the „Mala Kopašnica – Sase II“ type. Besides the reliquary, other grave-finds included a pottery jug, a bronze arm ring and a bronze hairpin, while the few remains of burned bones were scattered within the grave pit. Judging by the motif of a cross on the reliquary and the dove on the hairpin, one can presume that the grave belonged to a member of the early Christian community.

b) Bronze hairpin with head modelled in the shape of a dove.

Published: Milovanović 2017, 278, kat. 405; Korać 2019, 362–367.

99. Гностичка оловна урна са остацима спаљеног покојника и бронзаним новцем

Над Клепечком, гроб Г1-82

Олово, ливење

Димензије урне: 31,0 x 25,0 x 15,0 cm; пречник новца: 20,50 mm; тежина новца: 5,55 gr

ДЦВ, Ц-415, Ц-416

Прва половина 3. века

a) Оловна касета/урна (*ossuarium*, *ossarium*) у облику квадрата са пластично моделованим орнаментима на све четири стране и на поклопцу. Орнаменти указују на зодијачку структуру и могу се довести у везу са гностичком иконографијом, симболиком и поимањем живота. На поклопцу се налази мотив ромба који је по средини пресечен стрелом, што симболички указује на круг и линеарност, односно на два кључна догађаја у животу човека (живот и смрт). На бочним странама налазе се мотиви вишекраке звезде, а на чеоној мотив јелове гране. Унутар урне нађена је већа количина кремираних костију покојника. На основу иконографије може се претпоставити да се ради о урни у којој су биле сахрањене кости гностика.

б) Међу кремираним костима нађен је бронзани новчић Јулије Ма-меје, кован за време владавине Александра Севера, у провинцијалној ковници Никеја у Битинији.

Објављено: Milovanović 2017, 279, kat. 406; Korać 2019, 368–371.

99. Gnostic lead urn with remains of a cremated individual and a bronze coin

Nad Klepečkom, grave G1-82

Lead, casting

Dimensions of the urn: 31.0 x 25.0 x 15.0 cm, coin diameter: 20.50 mm, coin weight: 5.55 g

DCV, C-415, C-416

The first half of the 3rd century

a) Cube-shaped lead cassette/urn (*ossuarium, ossarium*) with plastically modelled ornaments on all four sides and on the lid. The ornaments show the structure of zodiac and can be brought in connection with gnostic iconography, symbolism and the comprehension of life. On the lid there is the motif of a rhomb, cut in the middle with an arrow, symbolically indicating a circle and linearity, actually two key events in one's life (life and death). On the lateral sides there are motifs of multi-pointed stars, while on the front one, there is the motif of a pine branch. Within the urn there was a larger amount of cremated bones of the deceased. According to the iconography, one can presume that this was the urn that contained remains of a gnostic.

b) Among the cremated bones there was a bronze coin by Julia Mamaea, minted during the reign of Alexander Severus, in the provincial mint Nicaea in Bithynia.

Published: Milovanović 2017, 279, kat. 406; Korać 2019, 368–371.

100. Жртвеник посвећен Нимфама

Амфитеатар, квадрат Ф/2

Кречњак, клесање

Висина: 59,0 cm; ширина: 26,5/39,8 cm; дебљина: 23,5/30,5 cm

ДЦВ, Ц-4777

2. век

Жртвеник посвећен Нифама са профилисаном базом и симсом. У горњем делу, који је делимично оштећен, налазе се акротерије, како на предњој тако и на бочним странама, а између њих је на предњој

страни видљива декорација у виду троугла. На горњој површини симса уочава се кружно удубљење за либацију, пречника 19 cm и дубине до 3 cm. Средњи део споменика нешто је ужи у односу на базу и симс. Натпис се налази на предњој страни. Ширина поља са натписом износи 26,5 cm, а његова висина је 19,5 cm. Натпис је изведен у пет редова, а висина слова је 2,5–3 cm.

Nymphas

Aug(ustas) P(ublius) An(tonius?)

Marceleo

v(eteranus?) a(diutor?) t(abularii?) leg(ionis) VII Cl(audiae)

v(otum) s(olvit)

Објављено: Ferjančić, Korać, Ricl 2017, 237, figs. 4, 5; РЛГС, 238, кат. 8.

100. Altar dedicated to the Nymphs

Amphitheatre, square F/2

Limestone, chiselling

Height: 59.0 cm, width: 26.5/39.8 cm, thickness: 23.5/30.5 cm

DCV, C-4777

2nd century

Altar dedicated to the Nymphs with a profiled base and cornice. In the upper, partially damaged part, on both frontal and lateral sides, there are acroteria. On the front side, between them, there is a decoration in the shape of a triangle. On the upper cornice surface there is a circular recess for libation. Its diameter is 19 cm and it is up to 3 cm deep. The middle monument part is somewhat narrower compared to the base and the cornice. The inscription is positioned on the front side. The field with the inscription is 26.5 cm wide and 19.5 cm high. The inscription consists of five rows and the height of letters measures 2.5 to 3 cm.

Nymphas

Aug(ustas) P(ublius) An(tonius?)

Marceleo

v(eteranus?) a(diutor?) t(abularii?) leg(ionis) VII Cl(audiae)

v(otum) s(olvit)

Published: Ferjančić, Korać, Ricl 2017, 237, figs. 4–5; RLCS 2018, 238, Cat. no. 8.

СКРАЋЕНИЦЕ / ABBREVIATIONS

ДЦВ / DCV = Документациони центар Вими-
нацијум / Documentation Center Viminacium

IMS II = *Inscriptions De La Mésie Supérieure*,
Vol. II

M. Mirković, 1986. *Inscriptions De La Mésie
Supérieure*, Vol. II, *Viminacium et Margum*,
Centre d' études épigraphiques et numismatiques
de la Faculté de Philosophie de l' Université de
Beograd, Beograd 1986.

КВИМЕ 2013 = СТГАТЕОМ 2013

*Константин Велики и Милански едикт 303.
Рађање хришћанства у римским провинција-
ма на тлу Србије*, И. Поповић, Б. Борић-
Брешковић (ур.), Народни музеј у Београду,
Београд 2013 = *Constantine the Great and the
Edict of Milan 313. The Birth of Christianity in the
Roman Provinces on the soil of Serbia*, I. Popović,
B. Borić-Brešković (eds.), National Museum
Belgrade, Belgrade 2013.

РЛГС 2018 = RLCS 2018

*Римски лимес и градови на тлу Србије/Roman
Limes and Cities on the Territory of Serbia*, М.
Кораћ, С. Поп-Лазич (ур.), Српска акаде-
мија наука и уметности, Археолошки инсти-
тут, Београд 2018 = *Roman limes and cities on
the territory of Serbia*, М. Korać, S. Pop-Lazić
(eds.), Serbian Academy of Sciences and Arts,
Archaeological institute, Belgrade 2018.

ЛИТЕРАТУРА / BIBLIOGRAPHY:

Борић-Брешковић 1976 – Б. Борић-Бреш-
ковић, *Новац ковнице Виминачијум у збирци
Светозара Ст. Душанића*, Музеј града Бео-
града, Београд 1976.

Cermanović, Srejović 1996 – A. Cermanović, D.
Srejović, *Leksikon religija i mitova drevne Evrope*,
Savremena administracija, Beograd 1996.

Црнобрња 2006 – А. Н. Црнобрња, *Култна
намена римских жижака у Горњој Мезији*, Цен-
тар за археолошка истраживања, Музеј града
Београда, Београд 2006.

Cvjetičanin 2001 – Т. Cvjetičanin, Snake
vessels from Diana, in: M. Zahariade (ed.), *Die
Archäologie und Geschichte der Region des Eisernen
tores zwischen 106-275 N. Chr.*, Kolloquium in
Drobeta-Turnu Severnin, 1–4. Oktober 2000,
Vavila Edinf SRL, Bucureşti 2001, 93–104.

Danković, Petaković 2014 – I. Danković,
S. Petaković, Istraživanja na lokalitetu Rit
(Viminacium), u: D. Antonović (ur.), *Arheologija
u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2013.
godini*, Arheološki institut, Beograd 2014, 61–63.

Димитријевић 1988 – Т. Димитријевић,
Гностички амулет Абраксас, *Viminacium* 3,
1988, 7–20.

Ferjančić, Korać, Ricl 2017 – S. Ferjančić, M.
Korać, M. Ricl, New Greek and Latin Inscriptions
from Viminacium, *Zeitschrift für Papyrologie und
Epigraphik* 203, 2017, 235–249.

Gavrilović 2010 – N. Gavrilović, The Cult of Mars
in Central Balkans: A Romano-Celtic Deity?, in:
J. A. Arenas-Esteban(ed.), *Celtic Religion Across
Space and Time*, Junta De Comunidades Castilla-
La Mancha, Toledo 2010, 266–278.

Gavrilović 2011a – N. Gavrilović, Ceramic
Crustulum with the Representation of Nemesis-

Diana from Viminacium. A Contribution to the Cult of the Goddess Nemesis in Roman Provinces of Central Balkans, *Starinar* LXI, 2011, 191–203.

Gavrilović 2011b – N. Gavrilović, Relief of Epona from Viminacium – Certain Considerations about the Cult of Epona in Central Balkans, in: W. Spickermann (ed.), *Keltische Götternamen Als Individuelle Option?*, Akten des 11. Internationalen Workshops „Fontes Epigraphici Religionum Celticarum Antiquarum” vom 19-21. Mai 2011 an der Universität Erfurt, Marie Leidorf GmbH, Rahden 2011, 250–261.

Gavrilović 2014 – N. Gavrilović, *Kult Herkula i Merkura u Gornjoj Meziji od I do IV veka n. e.*, Arheološki institut, Beograd 2014.

Gavrilović Vitas 2018 – N. Gavrilović Vitas, Roman Religion and Cults on the Danube Limes in Serbia, in: S. Golubović, N. Mrđić (eds.), *Vivere Militare Est. From Populus to Emperors – Living on the Frontier*, Vol. II, Institute of Archaeology, Belgrade 2018, 167–194.

Gavrilović Vitas 2021a – N. Gavrilović Vitas, The Cult of Goddess Fortuna in the Roman Central Balkans, *Старинар* LXXI, 2021, 170–171.

Gavrilović Vitas 2021b – N. Gavrilović Vitas, *Ex Asia et Syria. Oriental Religions in the Roman Central Balkans*, Archaeopress, Oxford 2021.

Gugl, Kremer 2011 – C. Gugl, G. Kremer, Soldaten, Bürger, Kaiser – Mithras in Carnuntum, in: F. Humer, G. Kremer (eds.), *Götterbilder – Menschenbilder. Religion und Kulte in Carnuntum*, Amt Der NÖ Landesregierung, Archäologischer Park Carnuntum, Wien 2011, 163–174.

Hart 2005 – G. Hart, *The Routledge Dictionary of Egyptian Gods and Goddesses*, Routledge, London, New York 2005.

Јацановић 1986 – Д. Јацановић, Грб колоније Виминацијум, *Viminacium* 1, 1986, 61–64.

Jeremić, Plić 2018 – G. Jeremić, O. Plić, Evidence of Early Christianity on the Danube Limes,

from Singidunum to Aquae, in: S. Golubović, N. Mrđić (eds.), *Vivere Militare Est. From Populus to Emperors – Living on the Frontier*, Vol. II, Institute of Archaeology, Belgrade 2018, 197–246.

Jovičić, Bogdanović 2018 – M. Jovičić, A. Bogdanović, New evidence of the cult Epona in Viminacium, *Archaeology and Science* 13, 2018, 33–45.

Jovičić, Jevtović 2019 – M. Jovičić, Lj. Jevtović, Contribution to the study of cult of Bacchus on Viminacium: terracotta lamps with relief depictions of Bacchus mask, thyrsus and syrinxin, in: L. Chrzanowski, A. Nestorović, V. Vidrih Preko (eds.), *Ancient Lamps from Balkans and Beyond, Acts of the 4th International Lychnological Congress »Ex Oriente Lux«*, Ptuj, 15th-19th of May 2012, Editions Mergoïl, Drémil Lafage 2019, 233–243.

Jovičić, Redžić, Danković 2021 – M. Jovičić, S. Redžić, I. Danković, Zaštitna arheološka iskopavanja nekropole na lokalitetu Više Grobalja (Viminacijum), u: S. Vitezović, M. Radišić, Đ. Obradović (ur.), *Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2018. godini*, Arheološki institut, Beograd 2021, 129–143.

Korać 2007 – M. Korać, *Slikarstvo Viminacijuma*, Centar za nove tehnologije, Beograd 2007.

Korać 2018a – M. Korać, *Oil-lamps from Viminacium (Moesia Superior)*, Vol. 1 (text), Institute of Archaeology, Belgrade 2018.

Korać 2018b – M. Korać, *Oil-lamps from Viminacium (Moesia Superior)*, Vol. 2 (plates), Institute of Archaeology, Belgrade 2018.

Korać 2019 – M. Korać, *Viminacium Urbs et Castra Legionis: Research, Protection, Presentation and Valorisation*, Institute of Archaeology, Belgrade 2019.

Кузмановић-Нововић 2007 – И. Кузмановић-Нововић, Представе Диониса и његовог тијасоса на римским гемама из Србије, *Архаика* I, 2007, 149–159.

- Миловановић 2015** – Б. Миловановић, Иконе подунавских коњаника од мермера из Горње Мезије, *Гласник Српског археолошког друштва* 30, 2015, 51–81.
- Milovanović 2017** – В. Milovanović, *Rudarsko-metalurški kompleksi i predmeti od olova u rimskim provincijama na tlu Srbije*, Arheološki institut, Beograd 2017.
- Nikolić, Raičković 2008** – S. Nikolić, A. Raičković, Prosopomorphic vessels from Moesia Superior, *Starinar* LVIII, 2008, 135–153.
- Nikolić et al. 2017** – S. Nikolić, Lj. Jevtović, G. Stojić, D. Rogić, Arheološka istraživanja prostora viminacijumskog amfiteatra u 2015. godini, u: I. Bugarski, N. Gavrilović Vitas, V. Filipović (ur.), *Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2015. godini*, Arheološki institut, Beograd 2017, 63–70.
- Pastor 2011** – S. Pastor, The divinities of the world of the amphitheater in the Balkan-Danubian provinces: Archaeological, epigraphic and iconographic evidences of the cult of Nemesis, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 62/1, 2011, 75–89.
- Petrović 2004** – V. Petrović, Sacerdos of Jupiter Dolichenus from an inscription recently discovered in the vicinity of Viminacium, *Starinar* LIII-LIV, 2004, 217–224.
- Pilipović 2004** – S. Pilipović, A Contribution to the Study of the Jason Sarcophagus from Viminacium, *Starinar* LIII–LIV, 2004, 65–78.
- Пилиповић 2011** – С. Пилиповић, *Култ Бахуса на централном Балкану, I-IV век*, Балканолошки институт, Београд 2011.
- Племић 2017** – Б. Племић, *Дијана, римска и аутохтона богиња. Дијанин култ у провинцијама Централног и Западног Балкана*, Археолошки институт, Београд 2017.
- Pop-Lazić 2012** – S. Pop-Lazić, Some observations on lead figurines of the goddess Venus in the area between Sirmium and Viminacium, *Starinar* LXII, 2012, 151–164.
- Поповић 1983** – И. Поповић, Споменици култа подунавских коњаника из Народног музеја у Београду, *Зборник Народног музеја у Београду* XI–1, 1983, 53–68.
- Поповић 1988** – М. Поповић, Светиња, нови подаци о рановизантијском Виминацијуму, *Старинар* XXXVII, 1988, 1–37.
- Raičković, Redžić, Milovanović 2006** – A. Raičković, S. Redžić, B. Milovanović, Posude sa apliciranim zmijama iz Zanatskog centra, *Arheologija i prirodne nauke* 2, 2006, 69–76.
- Raičković, Milovanović 2011** – A. Raičković, B. Milovanović, Development and Changes in Roman Fashion – Showcase Viminacium, *Archaeology and Science* 6, 2011, 77–107.
- Ružić 2006** – М. Ružić, *Kultna bronzana plastika u rimskim provincijama severnog Balkana*, Unpublished PhD thesis, Filozofski fakultet, Beograd 2006.
- Спасић-Ђурић 2001** – Д. Спасић-Ђурић, Рељефна огледала из Виминацијума, *Viminacium* 12, 2001, 159–178.
- Спасић-Ђурић 2002** – Д. Спасић-Ђурић, *Виминацијум, главни град римске провинције Горње Мезије*, Народни музеј, Пожаревац 2002.
- Спасић-Ђурић 2015** – Д. Спасић-Ђурић, *Град Виминацијум*, Народни музеј Пожаревац, Пожаревац 2015.
- Stojić, Marjanović 2020** – G. Stojić, M. Marjanović, Late Roman Building at the Čair-Castrum Site: Contribution to the Study of the Profane Architecture of Viminacium, *Archaeology and Science* 16, 2020, 21–45.
- Томовић 1990** – М. Томовић, Прилог проучавању камених вотивних икона са територије Виминацијума, *Viminacium* 4–5, 1990, 89–132.

Tomović 1992 – M. Tomović, *Roman Sculpture in Upper Moesia*, Archaeological Institute, Belgrade 1992.

Tudor 1976 – D. Tudor, *Corpus monumentorum religionis Egvitvm Danuvinorum II – The Analysis and Interpretation of the Monuments*, E. J. Brill, Leiden 1976.

Величковић 1972 – М. Величковић, *Римска ситна бронзана пластика у Народном музеју*, Народни музеј, Београд 1972.

Vujović 2020 – M. Vujović, *Rimska civilizacija na tlu Srbije*, HERAedu, Beograd 2020.

Вулић 1909 – Н. Вулић, Антички споменици наше земље, *Споменик СКА XLVII*, 1909, 109–191.

Zotović 1966 – Lj. Zotović, *Les cultes orientaux sur le territoire de la Mesie Superieure*, E.J. Brill, Laiden 1966.

Zotović 1995 – Lj. Zotović, Early Christianity in Viminacium, in: D. Srejović (ed.), *The Age of Tetrarchs*, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade 1995, 337–348.

Zotović 1996 – Lj. Zotović, Der Paganismus in Viminacium, *Starinar XLVII*, 1996, 127–137.

Zotović 1998 – Lj. Zotović, The Cult of Lunar Goddess or Cult of Danubian Horseman, *Starinar XLIX*, 1998, 63–75.

Zotović 2001 – Lj. Zotović, Olovne ikone sa teritorije Viminacijuma, in: M. Lazić (ed.), *VESTIGATIO VETVSTATIS Aleksandrini Cermanović-Kuzmanović*, Centar za arheološka istraživanja, Beograd 2001, 167–179.

Зотовић, Јордовић 1990 – Љ. Зотовић, Ч. Јордовић, *VIMINACIVM I. Некропола „Више Гробаља“*, Археолошки институт, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд 1990.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

902/904"652"(497.11)(082)
904(497.11)(083.82)

VIVERE in urbe Viminacium. T. 1 / editors Mirjana Vojvoda, Ilija Danković,
Bebina Milovanović ; [translated by Milica Tapavički Ilić]. - Belgrade : Institute
of Archaeology, 2022 (Beograd : Digital Art). - 501 str. : fotogr. ; 25 cm.
- (Monographies / Institute of Archaeology, Belgrade ; 76)

Na spor. nasl. str: Vivere in urbe Viminacium. Том 1. - Uporedo engl. prevod i srp.
original. - Tekst štampan dvostubačno. - Tiraž 100. - Napomene i bibliografske
reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-6439-070-5
ISBN 978-86-6439-069-9 (niz)

а) Археолошка истраживања - Виминацијум - Зборници б) Археолошки налази
- Виминацијум - Каталогзи

COBISS.SR-ID 82274569

